

הישיבה השבעים-ושתיים של הכנסת השביעית

יום רביעי, כ"א אייר תש"ל (27 מאי 1970)
ירושלים, הכנסת, שעה 12.32

א. הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני דיון (המשך)

שלחם חסר עתה סירת טילים ומשחתת, ויש להניח כי לא במהרה תבוא התקפה ימית חדשה מצדם על אניותינו האזרחיות.

גם הפעולה באזור ספאגה, בגדה המערבית של ים-סוף, במרחק של כ-350 קילומטר מדרום לעיר סואץ, יש בה כדי לחייב לא רק את המצרים אלא גם את הירדנים, הסורים והלבנונים, להבין כי מגוי וגמור עם ישראל כמדינה ריבונית להגן כרוש על אזרחיה ועל רכושה, ושהיא תפעל שוב ושוב, ולפעמים באורח חמור יותר, עד שישרור השקט בשני חלקי הגבול, ותראה תמיד בשלטונות ולא במחבלים את האחראים העיקריים להפרת השקט הזה.

נכון שפעולות צבאיות כאלה מצדנו אינן בשום פנים תרופה למלחמה ממושכת שנכפתה עלינו, ויש בהן רק כדי לדחות את הקץ לעימות רחב יותר לזמן מאוחר יותר. אולם, כזה הוא המצב, וכאלה הן האפשרויות, ואין ישראל יכולה להיות אדישה לפגיעות בישויה, בילדיה ובחייליה, גם אם מועצת הבטחון תגנה אותה השכם והערב.

בשבועות האחרונים נאלץ צה"ל להתייצב בעת ובעונה אחת בכמה חזיתות: בצפון, במזרח ובמערב, כששני הפיקודים הערביים, המערבי והמזרחי, פעלו ביחד. אולם הוא התייצב, והצליח. שכן, צה"ל ערוך כיום בכוחות גדולים יותר לאורך כל החזיתות, ומתחזק מדי יום ביומו בנשק, בביצורים, ביחידות מאומנות, והעיקר — במוראל גבוה וברצון עז להחזיק מעמד עד לשלום.

רבתי חברי הכנסת, החדירה הסורית לשטח לבנון מחייבת עתה להטיל בדחיפות בבעיות הקו ואחזקתו, באופן שיענה כראוי לאתגר. קרית-שמונה, אשר ספגה התקפות וסבלה קרבנות, מהווה בעיה שיש לפתור אותה ככל האפשר מהר, ואינה אלא דוגמה לישוים אחרים המצויים בחזית הלבנונית, שעד כה קיבלו עדיפות משנית. גם באזור הצפון ניאלץ לבנות מעוזים, גדרות, מקלטים ואמצעים דפנסיביים אחרים אשר מטרתם להעניק בטחון יותר לתושבים ובו בזמן לא להביא את כוחות ההגנה שלנו לידי הצורך להפעיל זרוע ארוכה יותר לעתים הכפופות מדי. במלים אחרות: החדירה הסורית לשטח לבנון, אשר יש לה חונות מדיניות שאין להן כל קשר עם ישראל, מחייבת הערכה מחודשת של המצב בגזרה זו, וידידנו במערב צריכים להבין ולהשתכנע כי ישראל לא תוכל להשלים עם הפרת הסטטוס-קוו גם אם נעשתה בלבוש של אירגוני הטרור, וגם אם לבנון, מטעמים פני-מיים, נאלצת לכאורה להשלים עם הפלישה הסורית לארצה, על כוונתיה ומזימותיה.

אשר לזירה המצרית, הרי מצויים אנו עתה בשיאן של פעולות צבאיות שתכליתן, כפי שאומרים לנו

היו"ר ט. סנהדראי:

אני מתכבדת לפתוח את ישיבת הכנסת. אנו ממשיכים בדין בסעיף ה' של סדר-היום: הודעת הממשלה על המצב המדיני והבטחוני. רשות הדיבור לחברי-הכנסת אליהו ששון, ואחריו לחברי-הכנסת קלמן כהנא.

אליהו ששון (המערך, עבודה-מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. ככל שגוברת הפעילות הצבאית והחבלנות לאורך קווי הפסקת האש בצפון, במזרח ובמערב, מתבררת יותר ויותר ההנחה האומרת כי המלחמה שנכפתה עלינו ביוני 1967 תהיה מערכה ממושכת ואכזרית, מערכה שיהיו בה עליות וירידות. ועד כמה שיראה הדבר מוזר, הרי ככל שהמהלכים הצבאיים אינם לטובת הצבאות הערביים, גובר בטחונם העצמי של המחבלים. הדוגמה הבולטת היא הפשיטה המשוריינת האחרונה ללבנון. כמה שעות בלבד לאחר שחזרו השריונים של צה"ל מעבר לגבול, כבר חזרו החבלנים לבסיסיהם בדרום-מזרח לבנון, בכוחות מוגברים, והפעם לא רק מחבלים אלא גם חיילים סוריים סדירים-למחצה, על נשקם החדש והחדיש, והפעם הם מבוססים יותר עמוק מאשר לפני הפשיטה, מכיון שצבא לבנון אינו יכול במצב כזה להרשות לעצמו לפעול נגדם.

ולא זו בלבד. הרושם הוא כי הפשיטה השתיקה את קולות המתונים בלבנון, אשר הזהירו כל הזמן מפני מתן חופש פעולה לחבלנים, ואילצה את העונונים לתאר את הקרב כנצחון גדול ללבנון, ולהופיע כגאים בהתנהגות צבאם ולא לספר על רבבות הפליטים שנטשו את כפריהם בבחלה.

ואין לתמוה על כך. לבנון עומדת לפני בחירות לנשיאות בעוד ארבעה חודשים, וכל אחד מראשי המארו-נים המתונים האלה רוצה להיבחר כנשיא, ולשם כך הוא זקוק לקולותיהם של המוסלמים.

אולם לנו אין אפשרויות רבות. אנו חייבים לשמור בדינו ובשליטתנו הבלעדיה, ולעתיים במחזיר יקר ומכאיב, את כל הקווים שאליהם הגיעו כוחות צה"ל במלחמת ששת הימים ונהפכו אחר-כך באישור מועצת הבטחון ומדינות ערב לקווי הפסקת אש רשמיים. לפעולותינו הצבאיות בכל החזיתות תכלית אחת, בת שלושה סעי-פים: לשמור על הקווים האלה שלא יתמוטטו עד הפסקת הלוחמה כלל וכריתת חווי שלום; למנוע ככל האפשר עימות רחב יותר; להגיע את הערבים, ובראשם הנשיא המצרי, לחשוב היטב היטב בטרם יתכננו התקפות חדשות והרפתקאות חדשות.

המחיר ששילמו המצרים, למשל, בעד התקפתם על ספינת הדייגים הבלתי-חמושה ברמת ברדוויל, היה בלא ספק יקר. בנוסף על האבידות בנפש שספגו, הצי הימי

האמריקניים בזירת הים התיכון ובדרום אירופה. לאמריקה-איים יש בחלק זה של העולם מאון מספיק, ויותר ממספיק, כדי לבלום התקפה סובייטית, באם תבוא. בנוסף על כך, מושג ההרתעה במקרים כאלה איננו צבאי בלבד; הוא גם פסיכולוגי. ההרתעה מבוססת גם על שייכונו האויב הפוטנציאלי כי הכוחות הערוכים נגדו אכן יופעלו בשעת הצורך. בו בזמן, החמרת היחסים בין כוחות ישראל לבין הכוחות הרוסיים החונים במצרים, תלויה לא מעט בנו, במה שנעשה ובמה שלא נעשה, בגמישות או בקיצוניות שנגלה, בדמות שתיווצר בעיני מוסקבה המדינתו המדינית והצבאית בתנאים החדשים בחזית המצרית, ובעיקר, רבזות חברי הכנסת, בסבלנות, בעצבי הברזל, במוראל הגבוה ובליכוד הפנימי שגודיין בהם ונצטיין בהם.

אמנם היסטוריה אינה חוזרת על עצמה, אולם השליטים הסובייטיים חוזרים שוב ושוב, מאז מהפכת אוקטובר 1917, על תשוקתם לרכוש עוד ועוד מדינות גרורות, עוד ועוד אזוירי השפעה, עוד ועוד מנהיגים משועבדים. הרי הם אמנים במלאכת הסחטנות ובמלחמת העצבים.

אולם הנוכחות הסובייטית במצרים חייבת, לדעתי, להדאיגנו כעם וכמדינה שוחרי שלום, שוחרי יציבות, שוחרי שקט ושוחרי בניין והתפתחות. שכן התבססות מוחלטת ומכרעת של צבא רוסי במצרים, בסוריה ובארצות ערביות אחרות, בים סוף ובים התיכון, תשים קץ לכל תקווה לשלום בינינו לבין הערבים ולכל יציבות באזור. והשאלה היא כיצד אפשר להרחיק את הסכנה הזאת גם בדרכים מדיניות.

בהמשך דבריה, שאני מברך עליהם, נגעה ראש הממשלה בהחלטת מועצת הבטחון מה-22 בנובמבר 1967 וציינה כי פעמיים הודענו על נכונותנו לנהל משא-ומתן עם ארצות ערב על יסודה ובמסגרתה: פעם אמרנו זאת למועצת הבטחון באמצעות שגרירנו באו"ם, ופעם - לד"ר גונאר יארינג באמצעות שר החוץ שלנו. אולם משום-מה הרשום הכללי בעולם ובקרב ידידינו ואוהדינו בעיקר הוא שאנו דוחים את ההחלטה ואיננו מקבלים אותה. עובדה היא, למשל, כי בבוא הסובייטים והערבים לתארנו כתוקפנים ולהאשימו כדוחים הסדרים מדיניים בדרכי שלום, הם מביאים כראיה להצדקת טענותיהם והאשמותיהם את דחייתנו את החלטת מועצת הבטחון. הם תוזרים על דבריהם אלה בכל הזדמנות ומעל כל הבמות העומדות לרשותם, במות לאומיות ובמות בין-לאומיות, מבלי שאנו ננסה להעמידם על טעותם ולהסביר לעולם כי שקר וכזב בפייהם, וכי אנו מקבלים את ההחלטה. לא עשינו זאת, מאחר שאף אחת משלוש המדינות הערביות - מצרים, ירדן וסוריה - לא הדיעה על נכונותה לנהל משא-ומתן אתנו ולכרות שלום עמנו. שכן הנשיא המצרי, שנתן את הטון בעולם הערבי, אינו מעוניין בשלום. הוא תכססן גדול. הוא רוצה להקיז את דמנו, ולא לצנו לחיות כל הזמן באווירה של דאגה ושל מתיחות, ובאותו הזמן למנוע את העולם הנאור והחפשי מלבוא לעזרתנו. הוא מאמין כנראה שאם ינפץ ברגל השלום, יוכל לעצור את האמריקאים מלהחיש את העיין בבקשתנו לסיוע צבאי ולכלכלי ומלהגיב על המעורבות הסובייטית. מכאן באות הרעותות על קבלתו את החלטת מועצת הבטחון. מכאן באות טענותיו נגדו כדוחים את ההחלטה הזאת. ומכאן באה הכרזתו האחרונה שהוא

המוזנים על הבטחון, למנוע מן המצרים הקמת מערך נ. מ. לאורך קו ההתכתשות העיקרי. אולם מוקדם מדי להסיק מסקנות לגבי המהלכים המצריים בשבועות הקרובים.

מצרים יודעת כי לא תוכל לבצע אופניסיה כלשהי בלי שתהיה בידיה הגנה אווירית מספקת. הפעלת מטוסינו במפרץ ראס-בנאס, והטבעת שני כלי-שיט מלחמתיים של הצי הימי המצרי, איננה רק פעולת ענישה או תגמול על הפגיעה בספינת הדיג האורחית הישראלית. זוהי גם אזורה שביכלתה של ישראל לפתח מתקפה לאורך גבולות ארוכים יותר משהיו המצרים רוצים. הבטחון המצרי בהגנה הרוסית, בשלב זה, נכון לגבי שלושה מרכזים חיוניים למצרים: קהיר, אלכסנדריה ואסואן. אך מצרים היא ארץ רחבת-ידיים, ומחנות הצבא שלה, מיתקניה הכלכליים, הדרכים הראשיות ושאר מטרות טובות, מצויים על פני כל מפת ארץ הגילוס.

מובן שאין להקל במצב המסוכן שנוצר בחזית המצרית בעקבות ההתערבות הסובייטית במהלך המלחמה, כשקיבלה לידיה את ההגנה על שמי מצרים. אולם אין לראות עדיין את ברית-המועצות על סף מלחמה מלאה וישירה בנו. עם הצבת הטייסים הרוסיים בארץ מצרים אמנם עשתה ברית-המועצות את הצעד הראשון בדרך להתנגשות אתנו. אבל עד הצעד האחרון והגורלי לקראת מלחמה כוללת, בין רשמית ובין בלתי-רשמית, רב המרחק ורבה הדרך, מה גם שברית-המועצות יודעת היטב היטב כי ישראל איננה צ'כוסלובקיה שתאפשר לה לדכא אותה בלי מלחמה.

ברית-המועצות כמעצמה גדולה חייבת לשקול את צעדיה ואת הכוח הפיסי והמוסרי העומד כנגדה, ולא לסמוך, כפי שעושה הנשיא המצרי, על הרפתקאות, על ספקולציות ועל הנחות צבאיות ומדיניות מוטעות. כן חייבת ברית-המועצות לדעת כי בין הצעד הראשון לבין הצעד האחרון יכולות להיות כל מיני התפתחויות ואפשרויות, שלא מן הנמנע שלא תהיינה לטובתה. לעמדתה של ארצות-הברית, למשל, כלפי הסובייטיזציה של המלחמה באזורנו, תהיה בלא ספק השפעה מכרעת על מהלך הקרבות ועל הנצחון.

נכון שעד עתה לא אמרה ארצות-הברית כל מה שיש לה לומר על הצבת הטייסים הסובייטיים במצרים. אולם אין להסיק מזה כי האמריקאים משלימים עם המצב הזה אשר פירושו למעשה הפקרת המזרח התיכון והנתיב הימי אל ים סוף בידי ברית-המועצות. רק אתמול, בגאומו בפתחת מושב מועצת נאט"ו בדומא, דמו שר החוץ האמריקני כי המדיניות האמריקנית במזרח התיכון עשויה להשתנות ולכלול מכירתם של מטוסי פאנטום נוספים לישראל. כן אמר כי העמקת המעורבות הסובייטית במזרח התיכון עוררה סכנות חדשות. אם המעורבות הסובייטית מופיעה בשבילנו כבעיה צבאית, הרי מבחינת ארצות-הברית האיום הסובייטי הוא גם צבאי וגם מדיני: ההשפעה באזור המזרח התיכון, בים התיכון ובים סוף, אשר למערב אינטרסים חיוניים בהם.

הרתעת הסובייטים מלפעול נגד ישראל בחזית המצרית חייבת לחול לא רק על המכה הראשונה, אלא גם על מה שעלול לבוא בעקבותיה, ואפשר להניח כי ארצות-הברית מבינה זאת. מה גם שמבחינה צבאית ההרתעה כבר קיימת בדמות הצי השישי ויתר הכוחות

הי"ד ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהנא, ואחריו לחבר-הכנסת אבנרי.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

כבוד היושבת-ראש, חברי כנסת וכבדים. יורשה גם לי, בתחילת דברי, לומר מלים אחדות עם פרישתו של חבר-הכנסת דוד בן-גוריון מן הכנסת.

רישומי של דוד בן-גוריון בעם, במדינה ובכנסת ידוע וניכר; ולא כאן המקום לעמוד עליו במפורט. בזמנו קשרנו אתו קשרים אישיים וציבוריים, ואנו מקווים שגם להבא נתמיד בהם. עם פרישתו מהכנסת אני רוצה לאחל לו בשם סיעת פועלי אגודת ישראל ובשמי אני אריכות-ימים ופעולה ברוכה-לטובת העם והמדינה גם בשנים הבאות.

אין חולק על כך שמצבנו עתה איננו בשום אופן המצב הרצוי לנו. ואסוף, שלא חשבנו ולא פיללנו כי נגיע אליו. אם מלחמה לנו עם ארצות ערב, מלחמה שלא אנו רוצים בה, ושלא אנו התחלנו בה, — הרי בכל הש"ת תדלותנו להימנע ממלחמה זו, לא היתה זו בשבילנו הפתעה. ידענו, או לפחות צריכים היינו לדעת, כי בהתנגשות האינטרסים בינינו ובין ארצות ערב עלולים הדברים להגיע עם לירי מלחמה. והתמודדות זו, אף כי אינה רצויה לנו ולא היתה רצויה לנו מעולם, — ידענו, שאולי מתוך הכרח נצטרך לעמוד בה.

לעומת זאת אין כל ספק, שלא עלה אף פעם אחת בדעתנו, כי נצטרך לעמוד מול רוסיה הסובייטית. אין בינינו ניגוד אינטרסים מדיני-פוליטי, ואין אנו רואים את עצמנו בשום טעוה כיריב של מעצמה אדירה זו. לצערנו, המאבק בין המעצמות על הרחבת השפעתן בכל חלקי כדור-הארץ הביא אותנו לידי עימות עם אותו דבר שקרוי כיום מעורבות סובייטית. מול מעורבות זו אנו עומדים, וגם במציאות זו אנו מכריזים והולכים, כי אין לנו כל עניין וכל רצון בהתנגשות עם ברית-המועצות.

אנו מנסים להשפיע על מעצמות אחרות, ובעיקר על ארצות-הברית, שהן ירחינו את ברית-המועצות מלעשות צעדים מרחיקים לכת, אשר יביאו לידי התלקות מלחמה מחודשת במזרח התיכון בהשתתפותה של ברית-המועצות. אינני בטוח מה עשויות ההסברה וההשפעה להועיל בעניין זה. מסופקני אם לנו יש הכוח להסביר לארצות-הברית מה מסוכן המצב ברגע זה בשבילה ובשביל האינטרסים שלה במזרח התיכון. לי כמעט נדמה שהם מבינים את האינטרסים שלהם כמות שהם מבינים, ולא הסברתנו הדורשת את טובתם היא העשויה להשפיע על עמדת ארצות-הברית. נכון, מן ההכרח שנסביר בדיק לארצות-הברית את מצבנו אנו. ואת זאת — כך אני מקווה — נעשה במיטב אמצעי ההגיון וההסברה; אבל יותר מזה — מסופקני אם יש בידינו לעשות כלפי ארצות-הברית. באותו רגע שמדינאי ארצות-הברית יכירו שטוב בשבילם וחשוב בשבילם לנקוט צעדים מסויימים במזרח התיכון, צעדים מרתי-עים — יעשו זאת אף בלי להצנן. ואם לא יגיעו לכלל הכרה זאת, חוששני כי גם דברינו יהיו לריק.

ואומר עוד משהו: נטוש אצלנו ויכות על כך שעלינו להציע הצעות קונקרטיות של תכניות שלום לעתיד, ועל

מקבל את החלטת מועצת הבטחון ומוכן לנהל על יסודה משא-ומתן עם ישראל בחסותו של ד"ר יארינג, ברגע שנודיע כי אף אנו מקבלים את ההחלטה.

על כן חובה עלינו, לדעתי — א) למונע את נאצר מלהמשיך ולשכנע את שוחרי השלום בעולם כי הגימה התקפנית בהצהרתו ובנאומיו נועדת לצריכה ערבית-פנימית, בעוד שלאמיתו של דבר הוא מוכן לגמישות, הוא מוכן למתינות, להסדרים מדיניים, ואף לחתום עם ישראל, בתנאים מסויימים, על חוזה שלום; ב) למונע את ברית-המועצות מלנצל, כפי שהיא עושה כעת, את אי-הכחשתו לטענתה שאנו דוחים את החלטת מועצת הבטחון, ומלהספיק ולחזור לאזורנו בכוחנו, כביכול, לשמור על השלום והשקט באזור.

נראה לי איפוא כי הגדרה חיובית וברורה מצדנו בעת הזאת, בדבר עמדתנו כלפי החלטת מועצת הבטחון, — ויפה עשתה ראש הממשלה שעמדה על כך — תכבד מאוד על תעמולתה, הסברתה וטענותיה של רוסיה, וגם תמנע ממנה התערבות נוספת ואפשרות להפקיע מידינו את הסיכוי לפתור במישרים עם הערבים את הסיכסוך בינינו.

וכאן יש לזכור כי החלטת מועצת הבטחון, הנהנית מתמיכת כל המעצמות הגדולות, לרבות רוסיה, אינה דורשת מישראל שתפנה את כוחותיה מן השטחים שנכבשו ממלחמת ששת הימים כתנאי למשא-ומתן על גבולות מוסכמים ובטוחים. ההחלטה קובעת את הנסיגה ואת אופי הגבולות כעקרונות, אשר למען הגשמתם הוטל על ד"ר יארינג ליוזם מגעים בין הצדדים, תוך כוונה לסייע להסכמה ביניהם.

מלבד זאת מחייבת ההחלטה הכרה ערבית בריבונותה של ישראל, בעצמאותה המדינית ובשלמותה הטריטוריאליה. כן קוראת החלטת לחיסול הלוחמה, לשיטת הפשי בנתיבי מים בין-לאומיים, ליצירת אזורים מפורזים וליישוב בעיית הפליטים.

ההחלטה למעשה אינה גרועה כל-כך, ויש בה — וזה חשוב לנו מאוד, לדעתי, בעת הזאת — כדי לגשר בין עמדות ארצות-הברית וישראל ולהעמיד במבחן את הנשיא המצרי המנצל כל הזדמנות כדי להפגין את תמיכתו בהחלטה, בשעה שהוא נגדה בהחלט.

אנחנו שידענו הילחם ללא השתתפות כוחות זרים כל-שהם לצדנו חייבים, לדעתי, לחתור למצב שגם השלום וגם המלחמה הם עניין בינינו לבין הערבים בלבד. החלטת מועצת הבטחון יכולה לתת גושפנקה ומסגרת להסדר בינינו ובין ירדן ומצרים שקיבלו אותה. ויש לנו כל האפשרות להתנות את קבלת ההחלטה בפירוש שמועצת הבטחון נותנת לה: "חבילה אחת". כלומר, אם יוחלט תוך המשא-ומתן על נסיגה כלשהי מצדנו — אנו ניסוג רק לאחר ההסדר וחתמת חווי השלום.

רבתי חברי הכנסת, אם לא יהיה בידינו העזר, בשעה גורלית זו, לקבל החלטה מדינית מרחיקה לכת, שאולי יש בכוחה להרחיק את הסכנה הרוסית, או לשתקה, ולהכריז עליה בפומבי, חושש אני — ומי יתן אמתבר — כי הדבר יביא לידי הזמנת גורלה של דרום-מזרח אסיה למזרח התיכון. אני בטוח ומאמין במעמקי לב, כי ממשלתנו אינה רוצה בכך בשום מנין ואופן ותעשה הכל כדי לסכל אפשרות כזאת.

ולבטחון, ובידם דרכים להתקדמות לקראת שלום, גם הם ברובם הגדול אינם מוכנים לומר כי לכל ויתור הם מסכימים; ואם לזה אינם מוכנים - מה כי ילינו על שעוד לא נאמר די בעניין נכונותנו לויתורים? הם, המאמינים בהצהרות וביעילותן, היו יחיבים להיות גמישים יותר מאלה אשר אינם מוכנים שהצהרות עליו ויתורים ונסיונות יקדמונו צעד כלשהו לקראת השלום.

ישאלונו: ובכן מה? רבותי, לא שמעתי תשובה לשאלה כזאת מכל צד שהוא; תכנית מתקבלת על הדעת מפי חלק ניכר מההנהגה הציבורית - אותה, לצערי, לא שמעתי. שמעתי - ואני מקבל זאת - שעלינו לעמוד, לעמוד איתנים. אין פירוש הדבר, שעלינו להפריח סיסמאות מפותצות על עליונותנו באוויר מול כוח פלוגי או אלמוני, על כשרנו להדביר כוח זה או זה; זוהי התהדרות שאין אנו, כעם עתיקי-ימין, צריכים להתפתות לה. יאה צניעותא לישראל. לעומת זאת, עמידה מבפנים, עמידה של ידיעה כי על ארצנו אנו נלחמים, על זכותנו אנו נאבקים, על חיינו - זיעה זו הלכות, כדי שלא תחדור, חלילה, דמורלוציה לקרב הציבור. ולצערו, כן בקיעים מסויימים; אני מקווה ומניח לא רציניים, לא מפחידים. אך לצערנו, לא רק הגויים אומרים לנו כדברי רש"י בתחילת פירושו לספר בראשית: "ליסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים"; לצערנו, נמצאים כיום גם יהודים האומרים דברים אלה, וזוהי סכנה שאותה מכל מקום עלינו למנוע.

תשאלו: איך? לי יש תשובה: על-ידי מתן חינוך מתאים לנוער ולמבוגרים. מי שינק מן התורה את אהבת ארץ-ישראל, מי שחונן ולמד לדעת - ולימוד זה היכה בו שרשים - כי הארץ הזאת יעודה לנו מריבון העולמים וכי שלנו היא מאבותינו - הוא לא יגיע להזדהות עם שונאי ישראל, ולא יאמר עלינו כי ליסטים אנו בשבתנו בארץ הזאת. וכאן אודה בגלוי: חוששני שדברים אלה, שיש לי לומר בוויכוח המדיני היום, לא יישמעו ולא יובנו כראוי, אך למרות הכל אסתכן ואומר את אשר עם לבי.

בפרשת השבוע אומר מחדש הישוב היהודי בארץ-ישראל לפני שבע-מאות שנה, - רבנו משה בן נחמן - הרמב"ן: "וכבר ביארנו כי כל אלה הברכות כולם נסים, אין בטבע שיבואו הגשמים, ויהיה השלום לנו מן האויבים, ויבוא מורך בלבם לנוס מאה מפני חמישה בעשותנו החוקים והמצוות, ולא שיהיה הכל הפך מפני זדענו השנה השביעית. ואף-על-פי שהם נסים נסתרים, שעולם כמנהגו נוהג עמם, אבל הם מתפרסמים מצד היותם תמיד לעולם בכל הארץ."

באחת מפגישותי האחרונות עם הרב ר' צבי יהודה מלצר זצ"ל, ראש ישיבת רחובות, סיפר לי הרב בשם רופ' פרנקל ז"ל, המתמטיקאי המנוח: יש נסים שהם מחוץ לגדר הטבע, מפלאים, ויש נסים שהם בגדר הטבע: יש סבירות של הישנות מאורעות; הישנות מאורעות בלתי-סבירה היא בגדר הנס הנסתר. והוסיף הרב מלצר משלו: כל הקורה לנו מאז מאז מלחמת ששת הימים בהישנות המאורעות בזה אחר זה, פעם אחר פעם, אינו סביד בגדר הטבע. השנחה עליונה היא, נסים נסתרים, הגלויים לעין מביט ומשקיף ורוצה להבין.

דברים אלה מחייבים. בשבילי זוהי התשובה להתפתחויות ולמאורעות האחרונים. אני אינני מכיר דרך

תכניות אלה להמחיש את נכונותנו לשלום גם תמורת ויתורים מרחיקי-לכת מצדנו. יש המתריעים כי עדיין לא עשינו דיינו בשאלה זו ועל כן הפסדנו הזדמנויות ואפשרויות לקידום עניין השלום באזורנו. אגע אפילו בדברים שאמר קודמי, חברי-הכנסת ששון. הוא קידם בברכה דבריה של ראש הממשלה בעניין החלטת מועצת הבטחון, והסביר כי ארצות ערב מסרבות לדון על יסוד ההחלטה ואף מעלימות אותה. אך, חברי-הכנסת ששון, ראש הממשלה נתכוונה להודיע שנגמרו בעניין זה בעבר. אולם דבר זה לא מנע פירסום מאמר מאת א. ששון, והיום ב"הארץ", ובו הוא קובע כי לא הכרונו שאנו מקבלים או דוחים את החלטת מועצת הבטחון. נדמה לי שגם ההכרזות מצדנו לפעמים הן בלתי-שקולות, ובכך מסייעות לאויבנו.

אני מצטער לומר, כי תמימים ובלתי-מציאותיים נראים לי כל אלה הטוענים כי הצהרותינו יקדמו אותנו. יודע אני וכולנו יודעים, כי לא ייבנה השלום אלא בווי-תורים. ואני מוכן לומר, כי אינני מכיר מישהו שאיננו מוכן לויתורים. אולם, כלום החמצנו הזדמנות כלשהי, כלום ממשלת הליכוד הלאומי המתבססת על חלק מן הציבור שאינו מוכן ברגע זה לדבר על ויתורים, - כלום היא החמיצה הזדמנויות? כמה לא נאמר מפי שרים, נצים ויונים, על נכונותם לויתורים. כמה לא פורסם בראיונות ובנאומים על-ידי היושבים ראשונה במלכות, כי אנו אפילו נרחיק לכת בויתורים אלה. כמה נמנענו, למרות הדיבורים על התנחלויות, מלבצע את הדבר למעשה בשטחים מסויימים, שלגביהם יש מחלוקת אם יש לבצע התנחלויות אם לא. אקח כדוגמה רק את אחד הנאומים האחרונים של שר החוץ שלנו, על-פי הדין-וחשבון שנמסר עליו על-ידי סטי"א, כוונתי לנאום שפורסם במונטריאל, ובו הצהיר שר החוץ כי "לעולם לא יקדמו מלבנו את רמת הגולן, את רצועת עזה, את מצרי שארם-א-שייך ואת ירושלים". האם אין כאן אמירה גדולה, וגדולה עד מאוד, של הצהרת נכונות לויתורים? והאם אין אנו חסרים אלא הצהרה כזאת על מנת שנוכל לשבת ליד שולחן אחד עם יריבינו ולדון בשלום? הצהרה זו, כי "לעולם לא יקדמו מלבנו" שטחים מסויימים, האם אין היא אומרת ברורות, - ברורות יותר מדי מאשר גדולה לנכון לי ולדושים אתי - כי אכן קיימת מצדנו הנכונות למשא-ומתן על רקע של ויתורים מרחיקי לכת, אשר אפילו לא יפתיעו עוד את העולם. ומה תגובה היתה לכל הדברים והדיבורים האלה?

אך, הבה נזיח כנים עוד יותר. יש רק מיעוט קטן מאוד במדינה המוכן לויתורים עד ללא גבול ולהצהרות על נכונות של נסיגה לקווים מלחמת ששת הימים, לדברות ויתור על ירושלים. לדוגמה, קראתי בעניין רב את התיזות של חבר הכנסת לשעבר משה אונג, המופיע גם בפורום של התנועה לשלום ובטחון. לדבריו, ההתנחלויות הן גורם רבי-עוצמה המונע משא-ומתן, ובכך מונע התקדמות לקראת שלום. אינני יודע לאיזו התנחלות מתכוון מר אונג. להתנחלויות בטחוניות שבוצעו - ודאי לא התנגד, ולשל גוש עציון - ודאי לא; שהרי בהמשך דבריו הוסיף: "אני מוצא לנחון לומר כמה מלים על התיישבות גוש עציון. אני מודה שאינני עקבי במקרה זה. אני מודה ומתודה שהייתי מתייחס התיישבות בות זו בכל אופן בצורה אחרת מאשר לכל התיישבות אחרת". ובכן, גם הטוענים כי בידם פאנטים לשלום

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני (דיון) (כהנא, אליעד, סנהדראי, אבנרי, הראל) —

שלוש שנים של ליכוד לאומי — ואיזה מאון שחור. כבוד היושבת-ראש, בימי הליכוד הלאומי באה עלינו הסכנה הגדולה ביותר מאז ימי מצדה — סכנת המלחמה עם מעצמה עולמית אדירה.

הגברת מאיר דיברה אתמול על תכנית זדונית שברית המועצות זוממת נגד ישראל. בכך העלתה בפני רוש את האפשרות של התקפת הצבא הסובייטי על ישראל. והשר דיון חזר על כך בצבעים קודרים עוד יותר בישיבת המערך אמש.

במעשיה קלי-הדעת ובמחדליה הטראגיים סייעה ממשלת הליכוד הלאומי להידרדרות הנוראה, שפתחה את הפתח לחזירה הסובייטית הנוראה. זה לא היה בלתי-צפוי. הזוהרנו מפני סכנה זו, ונענינו בבית הזה בצחוק רועם. אמרתי מעל במה זו, לפני שנה אחת בדיוק, בפתיעה מושב הקיץ של 1969, ביום 5 במאי 1969: "האם אתם מוכנים ברצינות לעמוד בפני התערבות צבאית סובייטית... אם יהיה ברור מראש שהאמריקנים לא יחששו לעזרתנו?" והוספתי באותו שבוע, ביום 7 במאי 1969, מעל עמודי "העולם הזה": ברית המועצות לא תניח בשום פנים ואופן למצרים לגחול תבוסה צבאית חדשה מידי ישראל... מה לעשות במקרה שכוח אווירי, ימי, טילי או יבשתי של הצבא הסובייטי יתערב בחזית ישראל-מצרים?"

על כך השיבה הגברת ראש הממשלה: "היתה פה הופעה יוצאת מגדר הרגיל, שהיתה מורכבת מתבונה סנות מובהקת, ולא רק תבוסנות, אלא הפיכת תבוסנות לדגל".

איסר הראל (הרשימה הממלכתית):
זה נכון גם היום.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כאשר אמר ירמיהו הנביא את דבריו על המצב המדיני האמיתי — ואני לא רוצה להשוות את עצמי אליו — אתם זרקתם אותו לבור של טיט.

חירופים, גידופים, השמצות — ובינתיים באה הסכנה שאפשר היה למנוע אותה, שעוד היום אפשר למנוע אותה, ושהליכוד הלאומי, בגלל גישתו והרכבו ומנהיגותו, אינו מסוגל אלא להחריפה.

כבוד היושבת-ראש, בימי הליכוד הלאומי נוצר קצר ביחסי ישראל-אמריקה. בעוד מעצמה עולמית אדירה אחת מתייצבת נגדנו בשדה-הקרב, איבדנו את הבטחון שהמעצמה האדירה השנייה תחוש לעזרתנו. גם זה לא בא מעצמו. בעוד ההסלמה בחזית מחריפה את הסכנה הסובייטית, מצא הליכוד הלאומי לנכון לירוק בפני המדיניות האמריקאית, הפסול מכל וכל את תכנית דוג'ריס, להכריז על ההתנחלות הפרובוקטיבית בחברון, בניגוד חותך לרצון האמריקאים — וזה ביום ששולחים את אבא אבן בישיבה המזל לבקש פאנטומים מניקסון.

פאנטומים אלה — תרופת הפלא לכל. בודאי, 25 פאנטומים יכלו לשפר את מצבנו הבטחוני כשעמד מולנו חיל האוויר המצרי. אך כאשר מתייצב מולנו הצבא הסובייטי, הרי זה כמו אספירין למלחמה בסרטן. כבוד היושבת-ראש, בימי הליכוד הלאומי הפך הגבול השקט האחרון של ישראל לחזית של מלחמה. חוסר כל תשובה לאתגר הפלסטיני — מחדל הנובע

אחרת. לי לא מספיקה ההכרזה "אל תירא עבדי יעקב"; אני מעוניין בכתוב כולו בהמשכו. ירמיהו הנביא קורא ליעקב: "אל תירא", וכך הוא אומר: "ואתה אל תירא עבדי יעקב, ואל תיחת ישראל, כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שביים, ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחוריד. אתה אל תירא עבדי יעקב נאום ה' כי אתך אני, כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הדחתך שמה ואותך לא אעשה כלה ויהי סירתך למשפט ונקמה לא אנקך".

ילענו המלעיגים, יפקקו המפקקים. כולנו, ללא יוצא מן הכלל, יודעים כי מתפקידנו לעמוד עמידה אי-תנה; כולנו, ללא יוצא מן הכלל, יודעים כי אסור לפחד דים לכונן את דרכינו; כולנו יודעים כי נתקיים בנו עד היום "בדמיך חיי", לפי פשוטו ולפי מדרשו.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

האם הנביא ירמיהו היה פחדן, הרב כהנא? הרי בכל-זאת אמר: "עבדו את מלך בבל וחיו".

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

האם אתה רוצה כאן ויכוח היסטורי? אני מצטט את ירמיהו הנביא, כי אני מתכוון לדברים שהוא אמר, כאשר קרא: "אל תירא עבדי יעקב"; הוא קשר זאת במשהו: למה לא לירוא, למה לא לפחד, והוא ידע להסיק מסקנות מן הדברים אשר אותם תבע.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

הוא לחם נגד תורבן ירושלים.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אני מצטער שהפריעוני מלומר את המשפט האחרון בדברי, ובכל-זאת אומר אותה, ואחזור תחילה על משפט אחד אשר כבר אמרתי:

כולנו יודעים כי נתקיים בנו עד היום "בדמיך חיי", כפשוטו וכמדרשו, אבל עלינו להוסיף ולדעת כי "ושב ורפא לו".

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי, ואחריו — לחברי-הכנסת שמואל תמיר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. מלאו שלוש שנים לממשלת הליכוד. לפני שלוש שנים היה זה ליכוד לאומי. העם התלכד על סמך הכרות ראש הממשלה דאז, שאנו יוצאים להגן על מדינתנו מפני הזוממים להשמדה, שאין פנינו לכיבושים. זה היה בסיס הליכוד הלאומי — ה"אני מאמין" של ה-5 בינו, אותו נשאו בלבם היוצאים לקרב: עד טיפת הדם האחרונה להגנות המדינה; אף לא טיפת דם אחת למען כיבושים וסיפוחים. לפני שלוש שנים. מה יש היום, אחרי שלוש שנים? מה היא ממשלת הליכוד, אשר בשמה מסרה הגברת מאיר את הודעתה אתמול?

לא ממשלת ליכוד לאומי, אלא ממשלת הליכוד הלאומי. היא מייצגת את הברית שהתגבשה בשלוש שנים אלה — הברית בין מספחי הכל, מספחי כמעט הכל, מספחי הרבה, מספחי קצת פחות; ברית ששיתקה והשתיקה את הרוב הדומם במפלגת העבודה, במערך, בכנסת ובעם כולו — הרוב הרוצה בשלום במקום שטחים.

אסי דייך, בנו של שר הבטחון, נגד הליכוד הלאומי ("מעריב", 13 במאי 1970): "אני מתנגד בכל חוקף למלה הזאת (סיפוח) ולמה שמשמע ממנה. כל מה שנוגע לשטח אדמה בתוך כזה אינו מקודש אצלי. הייתי מעדיף שנקדים ככל האפשר — לפחות מבחינת הבעת נכונות — לוותר על כל השטחים, לרבות ירושלים והגולן, אני אומר זאת בהדגשה, שזה המחיר שאני מוכן לשלם תמורת שלום אמיתי. מה שמפחיד אותי הוא שיוצרים בארץ איסמים שונים סביב הנושא "סיפוח" ... יוצרים רושם כי אם יחלקו את ירושלים מוגניצפליה, יהיה בזה משום הפקרת דמם של אלה שנפלו למענה. אני פוחד מכך שבמרוצת הזמן נטה את כוונותינו האמיתיות לגבי המלחמה, כאילו המלחמה נערכה למען שטחים, ולא למען עצם קיומנו ... הצעקות נוסח "אף שעל", יהיו הצועקים מי שיהיו, היא, לדעתי, דבר נורא."

זהו קולם של הלוחמים. המוראל שלהם גבוה והוא יישאר גבוה. לא רוחם היא שנשברה — נשבר להם מהליכוד הלאומי.

הי"ד ט. סנהדראי:

רשות היבבור לחבר-הכנסת שמואל תמיד, ואחריו לחבר-הכנסת משה סנה.

שמואל תמיד (המרכז החפשי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. זה שבועות אחדים ניצבת ישראל לפני הסכנה החמורה ביותר מאז פלישת הצבאות הערביים במאי 1948, ומאז מאי 1967. אולי מוטב לומר שהאוכלוסיה היהודית בארץ נתונה עתה בסכנה החריפה ביותר שרצצה לפתחה, מאז עמדו צבאות רומל במדבר המערבי בשנת 1942. החובה המוח' לטת שלא להיתפס לבהלה, וההחלטה הנחושה ללחום על עצמאות המדינה, על חירותה ועל חיי אוכלוסיה, ויהי מה, — כל אלה אסור שיטו את כף המאזניים ושיפחיתו כלשהו מן הראייה המפוכחת אל מול העננים הכבדים המאיימים להקדיר את שמינו.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אין סיוע צבאי סובייטי למצרים"; יש הסתערות אימפריאליסטית רוסית על המזרח התיכון, והיא משתמשת במדיניות ערב שימוש ציני נגד מדינת ישראל; אין זו "מערכה על נסיגת הכוחות הישראליים לגבולות ה-4 ביוני לשם החלשתה ולשם ניצול קיומה להתחפרות בקרב המש' טרים הערביים" — זהו הזינוק הסובייטי הקיצוני ביותר על המערב מאז נסיון הצבת הטיכונ בקובה; וכל הפיטפוטים האומרים כי המלחמה מתנהלת, כביכול, על השטחים הם דברים בטלים חסרי-ישור. אין "מעורבות צבאית סובייטית בסיכונן הישראלי-מצרי" — יש שלב חדש בהתקפה הסובייטית אל עבר אפריקה, הים התיכון ומערב אירופה, והתקפה זו מבקשת למגר את ישראל בדרכה. משלוח נשק סודי, כגון טילי קרקעי-אוויר סאם 3, לטריטוריה זוה, צעד שהסובייטים לא נקטו אפילו בווייטנאם; משלוח יחידות צבא סובייטי אל מעבר לים בניגוד למסורת רוסית בת מאות בשנים — אלה, ועוד שורה ארוכה של צעדים צבאיים, מדיניים ותעמולתיים מצד הסובייטים, מוכיחים בעליל כי ברית-המועצות רואה בישראל את הכריח התיכון של העולם החפשי בחלק עולם זה. פועלת היא מתוך שינוע עצמי, ששירתה של ישראל עשויה לפנות לה דרך לא רק להשתלטות על כל המזרח התיכון, על צפון אפריקה

מעצם הרכבו של הליכוד הלאומי, ויומרתו לארץ-ישראל השלמה — מסר את ירדן, ועכשיו גם את לבנון, לידי הפידיאן. כל תגובות הליכוד הלאומי עוזרות לפידיאן במישרין — מחלישות את ממשלת בירות עד כדי סכנת נפילתה, מחסלות את ההשפעה האמריקאית בלבנון, מגרשות את האוכלוסיה האזרחית מן הגבול, ויוצרות בצפון, כמו במזרח, ארץ פנויה שלמה, הנתונה לשלטון הפידיאן.

ואולי חשוב מכל, כבוד היושבת-ראש — בימי הליכוד הלאומי נשבר הליכוד הלאומי, נפתח פער של אי-אמון וחדש בין הנהגת המדינה ובין ישראל החושבת, ישראל הנאורה, וישראל הצעירה. הגברת ראש הממשלה עצמה הדגישה בכך ולכן הביאה אתמול לבית משהו שלא היה הצהרה מדינית, שלא היתה בו אף תשובה אחת לבעיות המחורדות את העם, משהו שהיה אוסף מופקפק של אנקדוטות היסטוריות, — ואם נשתמש בדבריה עצמה — סיפורי-סבתא לילדים.

שלוש שנים של ליכוד לאומי — התערבות צבאית סובייטית, חוסר סיוע אמריקאי ממשי, מלחמה לאורך כל הגבולות, סכנת התמוטטות כלכלית, פגיעה במוראל בעם. כל זה במקום ניצול ההזדמנות הפנטסטית לש' לום, שהייתה קיימת למזרח המלחמה — והכל מודים בזה היום — ופגיעה בכל הסיכויים וההזדמנויות שבאו כאן, עד פרשת גולדמן ופרשת אל-ג'עברי.

כנגד הליכוד הלאומי הזה קם החלק החושב של הדור הצעיר, קמים הבנים שלכם, קם דור המעושים. דור זה אינו נמצא בכנסת, אבל הוא משמיע בראש תוצות דברים אשר חובה היסטורית היא להנציחם בדברי ימי ישראל, ובפרוטוקול של הכנסת.

יורם שדה, בנו של אבי אלופי הפלמ"ח וצה"ל, נגד הליכוד הלאומי ("הארץ", 19 באפריל 1970): "אין מנוס ממסקנה קשה לבלעיה, וקשה יותר לעיכול — ממשלת ישראל אינה רוצה בשלום. וזוהי מסקנה אי-מה ... נועקתי לזעוק היות והושמט הבסיס המוסרי להיוותי ישראל ... אם אכן המליצה "פנינו לשלום" שקר היא — האם לא משתנה פירושה של "מלחמת התוגנות"? ... אין זו שאלה אקדמית לגבי מי שמוז' מן השתתף בכך חודש בשנה ... סליחה, רבותי — אינני מאמין בכם עוד!". יורם שדה.

שמואל שם-טוב, בנו של חבר הממשלה, וארן פטינקין, בנו של מורה כלכלי המימסד, יחד עם 56 מועמדים לגיוס בצה"ל, נגד הליכוד הלאומי ("הארץ", 1 במאי 1970): "עד עתה האמנו שאנו הולכים להילחם ולשרת במשך שנים כיוון שאין ברירה. לאחד פרשה זו (פרשת גולדמן) — הוכח שגם כאשר יש ברירה, ולוא גם הקטנה ביותר, מתעלמים ממנה ... ממשלתנו מכוונת את מדיניותה כך שסיכויי השלום מוחמצים". ובראיון עתונאי: "אנחנו מוכנים לוותר על כל השטחים המוח' זקים, וגם על מזרח ירושלים, בתנאי של שלום-אמת". שמואל ארן.

יורי בן-אהרן, בנו של המזכיר הכללי של ההסתדרות נגד הליכוד הלאומי ("דבר", 10 במאי 1970): "אין מפלט מאשר לנתק את בריתו מלכדת הליכוד בממשלה, את אוירת הכוב הקדוש המשתדרת ומאפילה על היינו ... ההסדר חייב להתבסס על עקרונ מדיני מוסרי של חלוקת ארץ-ישראל השלמה בין יהודים ובין ערבים פלסטיניים."

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני (דיון) (ש. תמיר, סנהדראי, סנה) —

מנטים לעם נדרף, או תצמצם את הנושא במסגרת המישור של "שיפור מאון-החימוש בינינו לבין המדינות הערביות", תחטיא את המטרה. כל נסיון של הרגעה חלקית ושל אופטימיות שטחית, מן הסוג שהופץ ברבים לאחר פגישתו של שר החוץ עם הנשיא ניקסון, הוא מסוכן והרה"סכנות. הכוחות הבולמים בארצות-הברית הם עצומים כל-כך, שעלינו לגייס כל גורם מפוכח וכל גרעין חיובי הגוויים ביבשת זו על מנת להביא לידי ההכרעה המבוקשת. אכן, כל המתמצא בדברים יודע כי ניתן להגיע לכך, ישראל, בשיתוף-פעולה עם הגורמים האחרים, הבריאים והריאליסטיים בארצות-הברית, יכולה לעשות את המלאכה; ובלבד שנחרוג מיד מן השגרה, ניטול את היומה, ניתן לכך את העדיפות הראשונית והעליונה, וניחלץ בדחיפות לתנופה אדירה חסרת תקדים באחת השעות הגורליות ביותר לקיום היהודי.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת סנה, ואחרי לחבר-הכנסת סורקיס.

משה סנה (מק"י):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נבדה. בצאת דוד בן-גוריון את הכנסת, הגני מצרף לאיחולי כל אנגי הבית גם את ברכתי: צאתך לשלום, לאריכות ימים, לשיבה טובה, לשנות יצירה רוחנית ברוכות.

לנו, ליריביו בכנסת, היה הוא אתגר מתמיד להתמודדות פוליטית ואידיאולוגית, כשם שישמש לתומכיו מקור השראה והדרכה מתמדת. איננו שוכחים את המאבקים העיונים שהתחוללו בינינו, אך נכוד לו גם את חסד געוריו, את חלקו בתקומת המדינה היהודית, את תרומתו הרבה להקמת תנועת הפועלים הישראלית, שהוא היה מראשוני בוגיה ומראשי מחולליה. מי יתן ועדיך תקופת בראשית ההיא לא ימושו מתדעת ההולכים בעקבותיו.

כנסת נבדה. ראשית חכמה וראשית חובה הגנה על קווי הפסקת האש עד בוא השלום. כל מי שמתכוון באמת ובתמים לקידום השלום במזרח התיכון — אם ישראלי הוא ואם ערבי, אמריקני או רוסי — חייב תחילה לתת את דעתו על מניעת המלחמה. הסכנה של התלקחות מלחמתית רבת, המרחפת על פני אזורנו, הרי סותרת ומבטלת את סיכויי השלום מעיקרם, ומניעת מלחמה חדשה תיתכן אך ורק בתנאי שתישמר בהדדיות הפסקת האש, שיישמרו בקפדנות קווי הפסקת האש.

לפיכך כל מעשה המכוון להשליך בכוח את ישראל מקווי הפסקת האש הוא מעשה תוקפנות. הכרות נאצר כי הפסקת האש בטלה ומבוטלה, וכן מלחמת ההתשה שהוא הכריז על ישראל — מעשי תוקפנות המה. ופעולות ההפגזה, החדירה, החבלה והמיקוש ודאי שהן שייכות לתכנית התוקפנית להרוס את קווי הפסקת האש ולהכניע אחר כך את מדינת ישראל. לפיכך כל הפעולות הישרא-ליות המכוונות להגנה על קווי הפסקת האש או למניעת התקפה עליהם, הן בחזקת התגוננות עצמית, שהיא גם חובה לאומית ראשונית וגם זכות מובטחת במשפט הבין-לאומי.

על רקע זה יש לבחון את יחסנו למעורבות הסוב-ייטית, המוגברת באחרונה, הבאה לסייע להתקפה הערבית על קווי הפסקת האש, למלחמת ההתשה ובסופו של דבר למלחמת הנקם נגד ישראל. רצוני להגיד על כך שלושה

ועל מרבצי הגנפ העצומים המצויים בהם, אלא גם על כל האגן המזרחי של הים התיכון, אשר יחשוף לפני הסובייטים את אירופה, יעדם מקדמת דגא, דרך מה שקרוי ה"בטן הרכה" שלה.

מאז מלחמת ששת הימים הטעמתי וחזרתי והטעמתי, תג, באוני גורמים ישראליים וזרים, כי הכינוי השיטתי והמתמיד שבו מכנים הסובייטים את ישראל וצבאה, הכינוי "נאצים" ו"היטלרסטיים", שלא יוחד בניהם אפילו לגרמניה המערבית, והוא חלק מאינדוקטרינציה יום-יומית ברדיו, בטלוויזיה ובעתונות של ברית-המו-עצות, ולא רק כלפי חוץ, — שימוש בכינויים ובמונחים אלה כלפי ישראל אין משמעותו דברי גידוף והסתה גרידא, אלא התרת דם של אוכלוסי ישראל בדעת-הקהל בברית-המועצות ומחוצה לה. ואולם מסתבר כי מה שברור לסובייטים, ומה שנעשה ברור לישראלים — פרט לאלה שניטמטמו כליל בין החשיש לבין השמאל החדש — רחוק מלהיראות חד-משמעי באותו מקום יחיד היכול לשנות את פני הדברים מן הקצה — בושיגני טון. באווירה נבוכה, המצטרפת מכמהיות חדשות לבד-לנות, מטימטום-מוח של שמאל חדש למיננו, ממשבר כלכלי חריף, ומליאות עמוקה מן המלחמות בדרום-מזרח אסיה, נוצר מצב חדש ובו הכוחות הפועלים — בממשל האמריקני ובארצות-הברית בכללה — למען משלוח תגבורת מיידית לישראל ולמען התראה אמריקנית חד-משמעית לסובייטים שקולים פחות או יותר לקולות הורתעים מכך. השבעות, שהלפן מאז פעולת הגילוי והאזעקה של ממשלת ישראל ללא תגובה נאותה של הממשל האמריקני, מגבירים את החשש כי ידם של הנפחדים עלולה להביא, בימים אלה, למינכן אמריקנית במזרח התיכון.

בנסיבות שמורות ואכזריות אלה, הפעולה המרכזית, הדחופה והקוערת ביותר המוטלת על ישראל היא גיוס כל משאביה בכוח-אדם, בקשרים ובכספים, כדי לפתוח במע-רבה מדינית ענפה, שתישע על מסע אזעקה והסברה אדירת-ממדים. כל זאת — על מנת להטות את הכף בארצות-הברית ולהביא לא רק לידי הספקת הגשק המבוקש לישראל — אלא — דבר זה חיוני לא פחות — להתניצבות ברורה, פומבית וחד-משמעית של אמריקה לימינה של ישראל נוכח ההסתערות הסובייטית.

במצאות שהוברר בה כי העולם החפשי לא למד את לקח השואה באירופה, ובשנים אלה ממש השלים עם השמדת עם בביאפרה — במציאות כזאת עלינו לשים את הדגש המדיני וההסברתי בזהות האינטרסים העמוקה והמיידיית בין גורלה של ישראל לבין גורלו של כל שוחר חופש הפסקת לשקוע שנים במשטר טו-טליטרי סובייטי. צו חיים הוא לישראל להחדיר את התודעה הזאת בכל שכבות האומה האמריקנית. עלינו לשגר מיד לארצות-הברית צוות של אנשי מדינה, אשר יעורר במומחים המעולים ביותר להפעלת דעת-קהל, ואשר לרשותו יעמוד תקציב רב-ממדים. צוות זה י"חרוש" את ארצות-הברית, במגמה להגיע אל כל אדם בעל השפעה בצמרת הממשל, אל כל סינטור ואל כל חבר של הקונגרס, אל כל עתונאי ואל כל איש טלוויזיה או רדיו, אל כל מוקדי העוצמה, ההסברה, הכספים והגנפ בארצות-הברית, ובאמצעותם — אל כל שכבות העם האמריקני.

כל מגמה, שתשמית או פנייתנו אך ורק על סגטי-

לא-מקריה הזכירה אתמול ראש הממשלה כי ישראל היתה המדינה הראשונה, שקיבלה את החלטת מועצת הבטחון מה-22 בנובמבר 1967, וכי עד היום הזה היא המדינה היחידה המקבלת אותה לפי הפירוש הנכון, כלומר, שמטרתה היא שלום צודק ובר-קיימא ולא תחליף קלוקל לשלום, והאמצעי להשגת מטרת השלום הוא משא-ומתן והסכמה לגבי כל סעיפי ההחלטה. אך אם זה דברה של ראש הממשלה, למה תתנגדי, גברתי, שהכנסת תאשר את דברך זה במפורש ובמוחלט? מי כמון יודע כמה זה נחוץ למערכות ישראל?

עדיין נותרו כמה נקודות הדורשות שינוי בגישתה של ראש הממשלה ושל הממשלה בכללותה, ואפרט רק את העיקריות. העמדה על משא-ומתן ישיר אינה עוזרת למאבקנו המדיני. ודאי זה הצורך ביותר, הפשוט ביותר, המקובל בעולם. אולם למען השגת מטרת השלום אנו צריכים להיות מוכנים לכל צורה של משא-ומתן, ובלבד שיביא תוצאות רצויות ויקבל ממילא בשלבים המתקדמים את הצורה של משא-ומתן ישיר. לא על הצורה עלינו להתעקש, כי אם על התוכן.

כולנו יודעים את ערכן היחסי והמוגבל של מלים. גם למלה "נסיגה" אפשר היה שלא לייחס חשיבות יתירה, אילולא עקשנותה של הממשלה להתחמק מן השימוש במלה זו. מכאן שהמלה "נסיגה" קיבלה משמעות יסודית: האם תהא "ממשלת הליכוד הלאומי" בישראל מוכנה לפרשה לטריטוריאלית למען השלום, או לא? ודאי, בלי שלום אין נסיגה; ודאי, כיום אין נכונות ערבית לדון על שלום; אולם כיום מציגים בעולם את השאלה כך: שליטי ערב אינם מוכנים לשלום ושליטי ישראל אינם מוכנים לנסיגה. הצד הרוצה בשלום — על אף כל הקיטרוגים מבחוץ ומבנים, זאת היא ישראל — הצד הזה חייב לשבור את מעגל-הקסמים, להכריז ולהודיע: מצדי לא תהיה מניעה, בתנאי של שלום תהיה נסיגה לגבולות שלום מוסכמים. אל יגידו לי: תיכף תדרשו שנגלה לאן ניסוג. עלינו תיכף להגיד: אנו ניסוג אך ורק לגבול שלום מוסכם אהדדי. לא נקבל את התכתובת לסגת לקווי ה-4 ביוני 1967, ולא נטיל את התכתובת לאשר את קווי ה-11 ביוני 1967 כגבולות-קבע. אלה ואלה הם קווים צבאיים שנתהוו במהלך של קרבות 1948 וקרבות 1967. אנו שואפים לגבולות של הסכם הודי, של פשרה הדדית, של בטחון ושל שכונות טובה.

פה אני חייב להגיד: סיעת "חירות" מתנגדת לויתור טריטוריאלי תמורת שלום; לכן גם לא הוכשרה המלה "נסיגה". זאת זכותה, אבל היא בבחירות קיבלה רק מיעוט מכלל הקולות.

אברהם שכטרמן (גח"ל):
פחות מכך, כמוכן.

משה סנה (מק"י):
איננו מועמדים לממשלה הזאת.

אברהם שכטרמן (גח"ל):
אבל אתה עוסק במתמטיקה.

משה סנה (מק"י):
בגלל עמדת "אף לא שעל אדמה אחד" מקומה של "חירות" אינו בממשלה, כי אם באופוזיציה. לישראל דרושה ממשלה המעדיפה שלום על סיפוחי שטחים.

דברים שכולם כרוכים ביחד ומהווים, לדעתי, עמדה יש-ראלית נכונה:

(א) אין אנו רוצים ביחסי איבה בינונו לבין ברית-המועצות ואין אנו ששים אלי עימות צבאי סובייטי-ישראלי; נעשה מצדנו הכל כדי למנוע עימות כזה ולא נעשה שום דבר שישמש עילה, אמתלה, האנחה לעימות כזה; אנו עדיין מקווים כי ההנהגה הסובייטית תיעצר על סף התהום, אם לא מתוך שיקולים עקרוניים של מוסר ואידיאולוגיה, אולי מתוך לימוד הלקח של ההתערבות האמריקנית בווייטנאם, כי קל לה למעצמה גדולה להיכנס, אך קשה לה לצאת.

(ב) מניו וגומר עם ישראל להגן על קווי הפסקת האש, כאמור, עד בוא השלום, מפני כל התקפה מכל צד שהוא, והיה התוקף אשר יהיה, ללא משוא-פנים וללא רתיעה.

(ג) אל לנו להשליך את יחבנו על שליטי ארצות-הברית ועל עימות אמריקני-סובייטי שיבוא להכריע בעימות הסובייטי-ישראלי, אם יתחולל, חס וחלילה. אנו מנהלים מלחמת-מגן לאומית, ואנו צריכים לנהל אותה בדרך של מדיניות לאומית עצמאית לחלוטין. ודאי, אנו נעזרים וניעזר בגורמי-חוץ, אך אין אנו רתוקים לשום מעצמת-על אחת ויחידה, ולא נשתעבד לשום כוח זה, אף לא לצורך התגוננותנו והעצמיות.

ראיתי צורך לכרוך שלושת דברים אלה ביחד, מכיוון שנשמעו בציבוריות הישראלית גם דברים חסרי אחריות, כגון קריאתו של אחד השירים בממשלה, שד הפיתוח מתחייבת "חירות" שבסיעת גח"ל, כמוכן, כי צה"ל יקדים לתקוף את כני ס.א. 3 הסובייטיים המוצבים בעומק מצרים; כגון ההסברים הפרובינציאליים הניתנים בעברית לנשיא ניקסון בנאומים ובמאמרים, כי עליו להבין שאנו כאן את מלחמתנו לוחמים נגד ההתפשטות הסובייטית. משום מה פרובינציאליים הם הסברים אלה? — משום שבין ארצות-הברית ובין ברית-המועצות שוררים כעת יחסים מורכבים: הן יריבות זו לזו, מתחרות זו עם זו, מתחככות זו עם זו — אך בעת ובעונה אחת הן גם נזברות זו עם זו, מתחלקות ומשתוות זו עם זו, ומתדיינות על הקמת קארטל בין שתיהן לשליטה כל-עולמית, לקנוניה ניה נגד סין, ההולכת ומתאדרת ומהווה אתגר לשתיהן. ובכן, גם לגבי המשבר במזרח התיכון קיימת, בצד היריבות האמריקנית-סובייטית, נטייה להידברות אמריקנית-סובייטית. ואין זה מן הנמנע כי האיום הצבאי הסובייטי מזה, וההשהיה האמריקנית מזה לפניותיה של ממשלת ישראל — מכוונים בתנועת מלקחיים להפעיל לחץ מדיני על ישראל.

אין לך אמצעי בדוק יותר כנגד לחצים מדיניים מבחוץ מאשר יזמות מדיניות עצמיות. הוא אשר אמרנו כל הזמן, כי יש לשלב בזרוע ההתגוננות והכוננות הצבאית את זרוע היזמה המדינית לשלום, והזרוע המושטת ליזמת שלום צריכה להיות לא פחות חזקה מאשר הזרוע הנוטיה למלחמת ההגנה.

טוב מאוד שראש הממשלה הזכירה אתמול בנאומה את רצון ישראל בקיום הפסקת האש ואת הסכמת ישראל לשיחות נוסח רודס. אולם כדי שיהיה ערך להודעה זו, צריך להבליט אותה על-ידי הצעה ישראלית מחודשת בכל הצינורות הבין-לאומיים ולתת לה גושפנקה של החלטת הכנסת בתום דיון זה.

יש לציין בסיפוק כי אחרי זמן רב של השתקה

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני (דיון) (סנה, ארידור, סנהדראי, סורקיס) —

לא מלחמת ששת הימים הביאה את הרוסים. הרוסים גרמו למלחמת ששת הימים.

משקים נאבקים ולוחמים על קיומם. שום משק לא נעזב. ראש הממשלה, שר הבטחון ושרים אחרים נוסעים למשקים כדי לעודד את בני המשקים ולנחמם על הרצח השפל של ילדים ושל דייגים. בעולם הגדול איש לא נגע בדייג. החזרונו עשרות דייגים עם אוכל ושמיות, דייגים שתנו בדרכם. עלינו לדעת עם מי יש לנו עסק. חבר-הכנסת שרון, שהוא המורה שלנו לענייני ערבים, מכיר את ארצות ערב מילדותו. הוא אומר, שמה שחסר עכשיו הוא עניין הנסיגה, שעניין הנסיגה ישפיע, אבל

מיד הוא אומר, מצד שני, שנאצר הוא שקרן, נאצר הצליח לבלבל את המוחות לא רק של גויים תמימים שבאים וחוזרים — אינני יודע את הרשימה. ראש הממשלה ושר החוץ יהדעו על כולם. מספרים להם. גם את תכנית רוג'דס הוא לא קיבל. גם העובדה שהודענו שיהיו ויתורים וגם ההפתעות של שר החוץ לא עזרו. האם זו משהו? שלום והתפרסות בפני מי? בפני ארם שהביא שפק, לא רק של דם שלנו, אלא גם של דם עמו? האם נעמוד עכשיו להכריז הכרזות? יש אומרים: שלושה דברים חסרים לנו עכשיו — א) להכריז על נסיגה; ב) להכריז שאנחנו מקבלים את החלטות מועצת הבטחון מנובמבר 1967, לחזור על הכרזה זו; ג) לפק את ממשלת הליכוד הלאומי. אלה הדברים החשובים ביותר. זה אסון לעם ישראל. עם ישראל הוא עם מלובד — פרט לשריידים בתוך העם. זה אולי הנכס החשוב ביותר שלנו, שכך הופיע העם לפני מלחמת ששת הימים וכך נמשיך להופיע. כלום זו הבשורה לעם, שנפרק את ממשלת הליכוד הלאומי? יש חלק אשר רוצה רק בנסיגה וחלק הקורא שר זאת עם פירוק ממשלת הליכוד הלאומי — ומחר יעמוד נאצר בתור יחד עם גרומיקו. אפילו חבר-הכנסת חזן היה די פסימי לגבי מה שהרוסים מסוגלים לעשות לנו. אי-אפשר להבדיל בין גרומיקו, קוסיגין, ברז'נייב והצדיק הגדול נאצר, כי הם אחראים למה שקורה כאן.

ממשלת הליכוד הלאומי עומדת מול ניצנים של כפירה. לשמחתנו הם בודדים. אמרתי זאת פעם בשיבת מרכז מפלגת העבודה: אני לא מתרגש מזה שפלוגי הוא צעיר; אני מתייחס לצעיר לפי מעשיו ולפי השקפותיו. אני מכיר מבוגרים שאני מסיר את הכובע לפניהם ואני מרכין את ראשי על אומץ-לבם בעמידתם במשך עשרות שנים במלחמות. ואילו היום — שומו שמיים, האב היה לוחם, היה מפקד הפלמ"ח, ואילו הבן, מה הוא כותב? אינני מתרגש מזה; אפילו איני מכיר אותו. אחר מוכן לוותר, ולא איכפת לי אם הוא בנו של משה דיין — מוכן לוותר למי? כבר אמרה ראש הממשלה, שהיא לא מוכנה לוותר ליהודים.

אני רוצה להוסיף, שמישהו כבר הציע הצעות, והיה דיון סוער ויובח על פירוק הממשלה. היה יובח בתוך מפלגת העבודה — בעד קואליציה מצומצמת או בעד קואליציה רחבה. היה דיון כזה, והיו כאלה אשר התנגדו לקואליציה רחבה, אבל הרוב הכריע. זה לא סוד.

אילו היה מישהו בא ואומר שיש לו הצעה ממשית, אולם אנשי "חירות" או גח"ל יפריעו, אפשר היה לדון על זה. אבל למה אתם מעלילים עלילות על הממשלה הזאת, שבאמת עושה מאמצים? ראש הממשלה, שר החוץ — זהו עיסוקם יום-יום. הם נפגשים עם ידידים ושולחים ידידים. הם לא צריכים להגיד לי מה הם

הרבה ממחדלי הממשלה באים מחמת יישור הקו עם הקצה הזה, עם "חירות".

יום ארידור (גח"ל):

אתה חצי בן-גוריוניסט באמך "רק בלי חירות".

משה סנה (מקי):

קראתי את נאמו של השר בגין במועצה שלכם ועניתי לו, שהוא קורא בשם "ליגה אנטי-לאומית" לכל אלה שאינם בעד היותו שר בישראל. הוא שכח מה שאמרו עליו ומה שענה כאשר פסלו אותו.

ואחרון אחרון כאוב. לנו, הדורשים כל הזמן את פתרון בעייתנו של העם הערבי הפלשתינאי על יסוד הזכות להגדרה עצמית והחובה לדו-קיום בשלום, היתה הרגשה של הקלה פורתא כאשר ביום העצמאות פנה שר החוץ אל הערבים הפלשתינאיים בדברי ידידות. אולם מלבד יום זה יש גם ימי חול. רק אתמול השיב לי שר הבטחון לשאלתה, ואמר, כי על דעת ראש הממשלה נענתה בשלילה בקשת רשיון של ראש עיריית חברון לכינוס נכבדים של ישובי הגדה. זה מחדל חמור. רוב מגינים ורוב בנינים של תושבי הגדה אינם כמהים לשוב אל שלטונו של המלך הוסיין ואינם מקבלים את ההתפתחות הנפשעת של ערפאת ומרעיו. לדעתנו, יהא זה לא רק מן הצדק אלא גם מן התבונה, אם תיתן ממשלת ישראל רשות ואף עזרה להקמת נציגות לאומית ערבית-פלשתינאית בשטחים המוחזקים, שתהווה את הגורם הערבי הראשון המוכן למגע-ימשיא עם ממשלת ישראל והרואה את עתידו בהסכם עם ישראל.

חברי הכנסת, לא הייתי נכנס לאנלוגיות היסטוריות, אילולא לפני כמה רגעים בחילופי קריאות הוזכרו תאריכים ומאורעות היסטוריים מן העבר הרחוק. אני בטוח, כי בשילוב ובתיאום של הזרוע החמושה המגוננת עם הזרוע המדינית החותרת לשלום — תקוות הצלחתנו בשנה גורלית זאת. בעוד עשרה שבועות תמלאנה 1,900 שנה לחורבן הבית השני. האימפריה שהתרחיב — נחרבה, ואנחנו קמנו לתחייה, ואנו עומדים שוב במערכה על קיומנו וחירותנו. בנו גשבענו: שנת 1970 לא תהיה כשנת 70. שוב יהדה לא תיפול!

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת סורקיס, ואחריו לחבר-הכנסת ארידור.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. אני משבח את ראש הממשלה שפתחה את נאומה בברכה לחבר-הכנסת דוד בן-גוריון. אני חש עצבות בלבי, שבבית הזה לא נראה את בן-גוריון עולה על הבמה הזאת ואומר את דבריו לעם. אבל, לשמחתנו, העם מקשיב לו, העם משלם לו פיצויים בעד העוול שנגרם לו במשך שנים. הברכות הכנות, גם מאלה שעשו לו את העוול, הן פיצוי גדול. זה חג גדול בשבילנו, ביחוד לתלמידיו שימשיכו ללכת אתו שנים רבות ולראות בו מקור השראה. אני מאחל לו שיהיה בריא, יאריך ימים ויתרום תרומתו לעמנו ויכה לראות מדינה חזקה בקיומה.

אנחנו דנים היום באווירה של מצב בטחוני קשה. חלו שינויים במצב. עכשיו קיים הגורם הרוסי וחלו שינויים בלבנון. גם בשנת 1967 היו הרוסים גורם במורח התיכון.

המדינית. הם צריכים לעמוד לימינו בלי לעשות חשבונות לגבי מה שקורה במזרח התיכון. כי הם כבר איתרו הרבה כאן.

אני חושב שממשלת ישראל אין לה מה לשנות במדיניות שנקטה עד היום. יש רק לגייס את העם לימים קשים. העם מוכן, ואני בטוח שנגצת.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הידור לחבר-הכנסת יורם ארידור, ואחריו — לחבר-הכנסת אברהם עופר.

יורם ארידור (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. דיון זה מתקיים מספר ימים לאחד שבוצע מעשה רצח זדוני, מתוכנן, רצח שנים-עשר ילדים ובוגרים, וגסיון לרצוח עוד עשרות ילדים ובוגרים. במלחמה הנכפית עלינו אין המרצחים — החבלנים מבדילים בין חייל לאזרח, בין איש לאשה, בין בוגר לחינוך. זהו סוג מעשה הרצח היחיד בעולם שמבצעו מתפארים בכיצועו. האחריות לכך עליהם, כפי התפארותם, אך לא רק עליהם.

את מעשה הרצח איפשרה להם ממשלת לבנון בחת"מה עם הסכם, במסרה להם שטח, בחיתתה להם חסות. לפיכך היא הנושאת, על פי כללי המשפט הבין-לאומי, באחריות לפעולות הנעשות משטחה. אם מודיעים דוב"ר, שאין זה מותר לקיים לשמש שוטרים המגינים על ישראל, הרי בהודעה זו יש אישור, גם בדיעבד, לסיוע לרצח שניתן מלכתחילה.

זכותה של ישראל, על פי המשפט הבין-לאומי, חו"תה כלפי אזרחיה, להגנה עצמית. זאת עושים חיילי צה"ל בגבול הצפון ובגבולות האחרים.

כנסת נכבדה. לפני שלוש שנים בדיוק, במאי 1967, צעד, בהשראה סובייטית, הצבא המצרי בסיני, כשהוא נכון, אם כי אינו מוכן, למלחמה בישראל. כיום, כעבור שלוש שנים, שוב מתרברב הרוזן מן הגילוס, כי הוא נכון להגברתה של המלחמה בנו. את הכיסוי לדברי הרהב הוא מקבל מהמטריה האווירית הסובייטית הפרוסה בשמי קהיר ואלכסנדריה, ומטילי קרקע-אוויר ס.א. 3 המצויים מתחתיהם.

אולם עתה, כעבור שלוש שנים, מצוי הצבא המצרי לא בשערי אשקלון, אלא בדרך המובילה לקהיר. המטריה האווירית הסובייטית פרוסה שם ולא מעל עזה; האר"טילריה של האויב היא בסואץ ולא בבית-לחם; הטנקים שלו הם באפריקה ולא בשכם. זהו ההבדל, הבדל בין חיים ובין מוות. הפקרת שטח כלשהו לשלטון נכרי מש"מעה תמיד, ובימים אלה ביחוד, ביטולו של ההבדל הזה. אותו שלטון נכרי, אם ייכון בשטחי ארץ-ישראל, סיני ורמת-הגולן, לא בו הערובה למניעת פריסתה של המט"ר האווירית, התפרסות הטנקים, התחפרות הארטילריה, כמטחווי קליע מידושלים, תל-אביב או נתניה. כפי שהגנת קיבוצי ההגנת מחייבת את החזקת רמת-הגולן, כך מח"יבת הגנת ירושלים את החזקת בית-לחם, חברון ורמא"ללה. אם תסד לאומים חטאת, הרי חסד אויבים הוא פשע. אנו תוזרים ונוכחים, במאי 1970, שאם אין רצוננו להיות בחודש מאי או בחודש כלשהו בעתיד תלויים בחסד, עלינו לדאוג לערובה ששום חייל וכלי-מלחמה של האויב, בודאי לא כלי-מלחמה רוסי ולא חייל רוסי, לא יהיה לו בסיס לא בסיני, לא ברמת-הגולן, לא ביהודה ולא בשומרון.

אומרים להם, אבל אני מניח שהם מבקשים מהם לבדוק בצד שכנגד מה הסיכויים. וכולם חוזרים ובפיהם אותה תשובה: הוא רק רוצה להשמיד אותנו.

הנה היה נאום גדול של נאצר באחד במאי. אני נזכר שפעם, כאשר הייתי בצבא הבריטי, הלכתי באחד במאי לפורט-סעיד כדי לראות איך חוגגים את חג הפ"עלים. היה אתי איש "השומר הצעיר". כמעט שלא מצאנו אנשים. היום, כמובן, המצב שונה. אבל מה אמר נאצר באותו נאום גדול? — שהוא רוצה להשמיד אותנו.

כיום נחוצה לנו עמידה מלוכדת סביב ממשלת יש-ראל, סביב ראש הממשלה, שר הבטחון ושר החוץ, אלה שמנהלים את המערכה, והשרים האחרים. ולא להביא הנה אותו צעיר שגורש מצרפת, את המנהיג החדש שהביאו אנשי "מצפן", את כהן-בדיט, על מנת שהוא יגאם בפני הסטודנטים ויעשה עלינו רושם בכך שישע לבקר באביבים. גם זאת צריך פעם לבחון. מדינה שעומדת ונאבקת על קיומה, האם יש מקום לסופר-דמוקרטיה, להפקרות?

אנשים חשובים שלנו יושבים כנשיאי כבוד בוועדים ציבוריים שונים, כמו במועצה של התיאטרון הקאמרי, אשר הציג את הליכלוך הזה, ולא העזו להגיד: דרך-ארץ לפני לוחמים, לפני הנוער! למה הגענו במדינה הזאת?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

ליכלוך עשו אלה שפוצצו את ההצגה.

מרדכי סודקיס (המעריך, עבודה—מפ"ם):

אני משבח את שר הבטחון אשר גילה את כל הליכלוך הזה, כי מעטים הלכו לראות את ההצגה הזאת. אני גם לא מתרגש מן בן-אמוץ ועוד כאלה.

ובכן, יש ניצנים, אבל לשמחתנו הם רק בשוליים. אתה ציטטת כאן מדברי צעירים. אך המוני בני נוער שולחים מכתבים לראש הממשלה ומוחים נגד מה שכתבו אותם שני צעירים לראש הממשלה בשם חמישים וכמה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אתה מכיר אותם? משרד החינוך מארגן אותם, המורים מחתימים אותם ושולחים את המכתבים לראש הממשלה.

מרדכי סודקיס (המעריך, עבודה—מפ"ם):

היום היית כאן נואם גדול, כמעט ירמיהו הנביא השני במדינה.

אנחנו זקוקים עכשיו לגיוס העם היהודי, ובמיוחד בארצות-הברית. גם באנגליה. כי אמנם הם מדברים יפה מאוד ערב הבחירות, אבל מיהו השפיע על וילסון לתת הוראה לנציגו באיים להצביע אחרת.

יש לגייס את דעת הקהל ואת היהדות בארצות-הברית. יש לנו "קייס", יש לנו תביעה, עם כל הקשיים שיש לממשלת ניקסון עכשיו. גם אנשי "מצפן" בישלו שם דיסה טובה מאוד, יחד עם כל הגורמים אחריהם, ולא חשוב אם קוראים להם "מצפן" או "השמאל החדש". ובכן, יש לנו תביעה לארצות-הברית, עם כל הקשיים שלה, שתגיד לרוסים: הפסיקו. ולא רק בשיגור נשק, שמגיע לארצות ערב בכמויות בלתי-מוגבלות, כפי שנאצר בעצמו הכריז בנאומו באחד במאי, שהוא מקבל את הגשק הזה חנם. אנחנו לא מבקשים חנם. אך מגיעה לנו גם עזרה כלכלית, גם עזרה בנשק וגם במערכה

גינתה קודם. אין אלא להסיק שהיתה ציפייה לתגובה אמריקאית, וכשזו לא באה, עברה המדיניות הסובייטית-מצרית שלב התקדמות נוסף.

כוחות רוסיים במצרים פירושם כניסתה של מצרים לתחום הנוכחות הצבאית הקומוניסטית; פירושה איום נוסף לא רק על ישראל אלא, בשטות השלבים, איום גם על צפון-אפריקה ועל סודאן, חשב ודרום-אפריקה. דוקטרינת בר'נייב על זכות ההתערבות הצבאית של הסובייטים במדינות הנהוגות להשפעתם יכולה בעתיד לחול גם על אוזרים אלה. היא נעצרת במזרח התיכון בישראל, אך אין מי שיעצרה ממערב למצרים ומדרומה. זו היא סכנה לא רק לישראל, אלא גם לאיגוף כל מערב אירופה מדרום. זוהי סכנה לא רק לאפריקה, אלא גם לאיגוף דרום-אסיה כולה. לחזירה הרוסית יש כבר עמדות מקפצה נוחות. ממצרים באה החזירה ללוב, מעיראק באים כוחות צבאיים לירדן, מסוריה הם באים לדרום לבנון. עמדה אחת אינה אלא מקפצה לעמדה אחרת.

המדיניות האמריקאית באזור, שיכולה היתה לבסס את ישראל כמרכז כובד נגד חתימה סובייטית, שהיא גם בניגוד לאינטרס של הערבים באזור זה, העדיפה פיקציות כבדות בגדד, תוך הונאה סובייטית מחד גיסא והונאה עצמית מאידך גיסא. כך הופר מאזן הכוחות.

אפשר היה לחשוב שמדיניות לומדים מנסיון. באוק' טובר 1962, כאשר בדי הנשיא קנדי כבר הכריז על תצלומים של בסיסי הטילים קרקע-קרקע ההולכים ונבנים בקובה, ביקר אצלו שר החוץ הרוסי, גרומיקו, והבטיח לו כי אין כל טילים כאלה בקובה. חודש קודם לכן, בספטמבר, מסר הצהרת הרגעה דומה לאחיו של קנדי, רוברט קנדי, השגריר הרוסי בושינגטון, דוברינין. ההבטחות נתגלו ככזב. נתגלה משבר הטילים בקובה, שכפסע היה בינו ובין עימות צבאי אמריקני-רוסי. כעבור שבע שנים שוב מני הלים הרוסיים שיחות עם אמריקנים. לא עם ג'ון קנדי, אלא עם ניקסון; לא עם רוברט קנדי, אלא עם יוסט וסיסקו. אבל תוך כדי השיחות האלה, המועדות כביכול לשלום, נכנסים טייסים רוסיים בסתר למבצעים צבאיים של חיל האוויר המצרי. שוב הוטעו האמריקאים על-ידי אותה רוסייה, אותו גרומיקו, אותו דוברינין. האם היו האמריקנים נאיביים?

אולם בכל זאת, אותו דוברינין, אותו גרומיקו, אותה רוסייה, חזרו ודימו את ארצות-הברית גם ב-1970. ואנו מאחלים לא רק לנו, אלא גם לארצות-הברית ולעולם החפשי כולו, שאת הלקח שאנו למדנו, ילמדו גם הם. עמדה אמריקנית תקיפה לא תגרסו למותו של שום חייל אמריקני ושל שום חייל רוסי, כשם שלא גרמה לכך בקובה. להיפך, היא אך תוכיח את חוסר התועלת שב-הקדבת חיי הטייסים הרוסיים אם ינסו למנוע את שלי-טתה האווירית של ישראל.

זהו מצב רציני. אך כשם שמול הלחץ הצבאי עומד ויעמד לנו אומץ-הלב הצבאי, כך מול הלחץ המדיני חייב לעמוד אומץ-הלב האזרחי, אומץ-הלב המבוסס על ההכרה שזוהי מלחמה שאין איש בישראל הרוצה בה, אבל אין איש בישראל שיכול להימנע ממנה, מלחמה שתסתיים לא ברוח תכנית ה-1 במאי של נאצר, גם לא ברוח תכנית ה-1 באפריל של גולדמן, אלא על יסוד העמדה העקשנית של החייל העברי הנמצא בסואץ, בירדן ובמודות החרמון ובגבול הצפון. זוהי מלחמה הנמשכת לא שלוש שנים, אלא בהפסקות קצרות זו

ערוכה כזאת יש - שלימות הארץ. בגבולות אלה לא רק הערובה לבטחון, אלא גם סיכוי למניעת מלחמה טוטלית. מה היה קורה אילו כוחות הארטילריה המצרית והשריון של האויב היו יכולים להתרכז לא ממערב לסואץ, אלא מדרום לאיגוף? מצב כזה היה מביא מחדש, כבימי מאי 1967, לסכנה לקיומו ולמלחמה טוטלית, אם כפרי יומת ההתקפה של האויב, אם כפרי חובתנו להגנה עצמית לאומית. אם המלחמה עדיין אינה טוטלית, אפשר לייחס זאת גם לעובדה שבגבולות ישראל אינם אלה של מאי 1967, ולעולם לא יהיו.

שלימות הארץ אולי עדיין אינה מובנת היום - כשם שבמשך שמונה-עשרה שנה לא היה מובן לרבים כי אי-אפשר לקיים בבטחון מדינה יהודית בגבולות 1949. היום כולנו אומרים: לא - לגבולות ה-4 ביוני, אבל במשך שמונה-עשרה שנה אמרו רבים: כן - לגבולות 1949. והיו צריכות לחלוף שמונה-עשרה שנה של מלחמה חלקית, ושישה ימים של מלחמה טוטלית, כדי להוכיח שבגבולות השלום המקווה של 1949 הם גם גבולות המלחמה של ה-4 ביוני 1967, וכי המערכה הנכ-פית עלינו אינה על שטח, אלא על קיום.

לא תסייע שום הונאה עצמית. בנאומו ב-1 במאי גילה נאצר מה היא תכנית הסולידריות הסובייטית-מצרית של ה-1 במאי. אמר הרודן הנילוס: "על מה נהגל משא-ומתן? ישראל אומרת: ירושלים לעולם לא תחזור, רמת-הגולן לא תחזור, שארם-א-שייך לא תחזור; אנו לעולם לא נסיים ללכת למשא-ומתן כל עוד אדמותינו כבושות, וכל עוד לא יוחזרו כל השטחים, בכללם ירושלים, בלעליהם".

נאצר רוצה דבר אחד: כניעה; כניעה ללא תנאי; כניעה דו-שלבית; כניעה שנאומו מה-1 במאי מגלה רק שלבה הראשון, ואילו דבריו של סגנו, אנואר סאדאת, בראיון לעיתון בירווי ב-3 במאי 1970, מגלים את שלבו השני. אמר סאדאת: "קולו של דיין ייחלש בעתיד עוד יותר, בעיקר נוכח התקפת מטוסינו. המרחק מרפיח ללב ישראל הוא 2.5 דקות לכל היותר".

האם העמידה הטריטוריאלית מפריעה לשלום? הן נאצר על-פי הודעתו לא ינהל משא-ומתן אפילו עם מי שתובע את ירושלים. לדידו, אפילו מי שתובע את רצועת עזה מחבל באפשרויות משא-ומתן. לדידו, אפילו מי שרוצה את שארם-א-שייך הוא סיפוחיסט, אקספנסיו-ניסט, מיליטריסט, שוביניסט, מונע הסדר כלשהו בינינו ובין המצרים. כך מעמיד לפנינו נאצר את הביררה: מערכה לא על שטח, אלא על קיום; ברירה לא בין גבול פשרה זה או אחר, אלא בין המצב הקיים ובין ה-4 ביוני.

במערכה זו אנו עומדים היום גם מול איום סובייטי ישיר, מול מעורבות של טייסים סובייטיים בהגנה על אתרים מצריים. אולם 1970 אינה 1956, שנת מכתבו של בולגנין. כוחנו לא רק בכך שאנו ידיעים כי נשתמש בו. כוחנו גם בכך שהאויב יודע זאת. אולם דווקא ההססנות האמריקאית היא שסייעה לרוסיים להעמיד את החיילים במצרים. תחילה לא הודה קוסיגין במפורש כי טייסיו שותפים למבצעים סובייטיו-מצריים. בכך הוכח כי כשם שאין אנו ששים לעימות עם הטייסים הרוסיים, כך גם אין הם ששים לעימותם עמנו. אולם שבויעים של הססנות אמריקאית הביאו את נאצר, בודאי באישור רוסי, להו-דעה המודה בשותפות המבצעית באוויר. הודאה זו לא

ובל שגים. ומי שאינו נתון לייאוש אימפרסיוניסטי יודע שדווקא עכשיו אנו, במלחמה הזאת, בעלי עוצמה שכמותה לא היתה לנו באורך הזה מאז היות ישראל.

משום כך כל רתיעה מדינית אך תחוק את מחשבת האויב שאיומו הצבאיים מביאים לו תועלת. כל דיבור על נסיגה אך עלול להוכיח לא את רצונו בשלום, אלא את התקפלותו במלחמה. פול קלודל אמר פעם: לא די לדעת את העבר, צריך גם להבין אותו. היתה פעם אומה, האומה הצ'כוסלובקית, שנכנעה לאויבי ארבע המעצמות במינכן. ייתכן שאילו לא נכנעה, היתה יכולה — בהתאם לניתוחים צבאיים שגעשו לאחר מכן — למנוע את הצלחת הפלישה הגרמנית. אולם צ'כוסלובקיה מסרה אז את הסודטים וייתרה על ביצוריה העיקריים ועל שלימותה הטריטוריאלית גם יחד. כעבור חצי שנה בא גם הקץ לעצמאותה. במינכן לא קופחה עצמאותה של צ'כוסלובקיה, רק נפגעה, בשם הדמוגרפיה, שלמותה הטריטוריאלי. מכאן ועד חיסול עצמאותה נמשכה הדרך רק כחצי שנה. אך את הדרך לכך סללה מינכן.

מי שסבור כי אפשר לוותר על קווי ביצורים, יזכור את הסודטים. מי שסבור כי הוא מעדיף דמוגרפיה על גיאוגרפיה, יזכור את הסודטים. רק זה הוכרע במינכן. היתרה היה רק המסקנה הבלתי-נגמעת.

הי"ד ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברהם עופר, ואחריו — לחבר-הכנסת שלום לוי.

אברהם עופר (המערך, עבודה-מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אנו נמצאים עתה בשלב קריטי, בו הופך הקונפליקט שלנו יותר ויותר לחלק מן הקונפליקט הגלובלי בין המזרח והמערב, והסיכסוך בין מדינת ישראל ואויביה הסובבים אותה מקבל ממד נוסף, חמור ומסוכן יותר.

לא אנו ביקשנו את ה"כבוד" הזה. כשם שלא רצינו בקונפליקט המקומי, כן לא חיפשנו להיות חלק מהקונפליקט העולמי. שאפנו במלוא כוחנו למציאת פתרון למלחמה הממושכת בינינו ובין הערבים, וביקשנו להתחלק מן המלחמה הקדה והחמה שבין המערב והמזרח. היו אלה הרוסים שגררו אותנו לזירה זאת והכניסו את הסיכסוך הבין-לאומי לאזורנו.

אין צורך להזכיר שלא רדיפת השלום והכרה בצדקת העמדה הערבית הביאה את המעורבות הסובייטית לאזורנו, גם לא הרצון לעמוד לעזרת החלש. היה זה אמצעי לחדור לאזור כדי לרכוש עמדות אסטרטגיות במאבק הגלובלי. הרוסים ניצלו ומצלים סיכסוך זה, כואב ומכאיב בין שני עמים, שחייב למצוא הסדר של פתרון ושלום. ובמקום לעזור לשני הצדדים בכיוון של פתרון, שהיא חובתם של בעלי השפעה שאינם מעורבים בסיכסוך, הם מגבידים את האיבה ומלבים את האש, על מנת לצלות עליה את הערמונים שלהם.

עלינו לזכור גם שלפני שטייסים סובייטיים לקחו חלק בפעולות מבצעיות נגדנו השתמשו בטייסים שלהם במצרים נגד המערב. זה שנתיים שהם עורכים טיסות סיור בים-התיכון נגד צי נאט"ו, וזאת כאשר טייסיהם לבושים במדי הצבא המצרי והמטוסים צבועים בסימני חיל האוויר המצרי.

לאפשרות שהרוסים יעשו צעד נוסף נגדנו וינסו להרחיק אותנו בכוח מקו יתעלה, תשובתנו היא ברורה

נוסף להחלטתנו לעמוד עלינו להזעיק את דעת הקהל בארצות-הברית ומדינות מערב-אירופה מפני הסכנה של מעורבות סובייטית כאן. עלינו לפנות הן לממשלות והן לדעת הקהל בארצות אלה ולהזכיר להן שעליהן להגן על האינטרסים שלהן. איננו מבקשים מהן להילחם למעננו ובמקומנו, אך אם הרוסים יראו סימני היסוס וחולשה מצד המערב, יעזו יותר וידחיקו לכת הרבה יותר. הספקת מטוסים למדינת ישראל תהיה הצעד המוחשי מכל צעד אחר שארצות-הברית יכולה לעשות על מנת להרתיע את הסובייטים.

שוב אנו עדים למגמות של התבדלות בארצות-הברית וקהות-חושים במדינות אירופה — שני דברים שעד כמה שאנו יכולים לזכור, הרי עוד בתקופתנו ענדו ותקפנות והביאו למלחמה.

כאשר אנו פונים לממשלת ארצות-הברית ולדעת הקהל באמריקה, בל נשכח את המעמד המיוחד שיש ליהודי ארצות-הברית בחברה האמריקנית ואת העמדה שנוקטים רוב היהודים בקשר למאמצים של ממשלת ארצות-הברית למנוע תוקפנות בעולם.

מתוך רצון שלא להתערב בענייניה של ארצות-הברית ובעמדת היהודים בשאלות המסעירות את מדינתם ואת העולם, הרחקנו לכת במידה יתירה בשתיקה שלנו ובאי-היבט דעתנו. מאחר שהרוסים הפכו את האזור שלנו כחלק מן הסיכסוך הגלובלי, יש השפעה למה שקורה בחלקים האחרים של העולם ולמצב באזורנו.

אינני חושב שאם תצליח התנועה בארצות-הברית התובעת הינתקות מיידית של ארצות-הברית מן הנעשה בדרום-מזרח אסיה, יביא הדבר לידי כך שהממשל האמריקני ודעת הקהל שלה יהיו מוכנים ליתר מאמץ ותשומת-לב נוספת באזורנו. וחתנתו להעמיד את כל דעת הקהל על חומרת המצב, אך יש לנו השפעה מיוחדת על היהודים בארצות-הברית, ועלינו להגיד להם

בישראל הדוגל בתורת "אף שעל" לשלום, מפני שפירושה הכנעת הערבים.

יש לנו ויכוח על ההתנחלות בחברון. אינני כופר בזכותנו להתנחל בחברון, כשם שאינני כופר בזכותנו להתנחל באיוה מקום שהוא בארץ שבו הדבר אפשרי. השאלה היא: האם ההתנחלות בחברון כפי שהיא נעשית היום מתוקת אותו מבחינה בטחונית ומקרבת את הש"לום? התשובה שלי היא: לא. ההתנחלות בחברון כפי שהיא מבוצעת על-ידי הממשלה תעורר תסיסה מיותרת בתוך אוכלוסייה היושבת עתה בשקט, ואין לנו כל עניין להוסיף על התנגדותם לשלטון הישראלי. היא תגביר את ההסתה נגדנו בעולם הערבי, שהנה פנינו להתפשטות ושלמרות המתינות של ראש עיריית חברון לא מנע הדבר את התפשטותנו; היא תפגע במעמדנו בעולם ובטיעון שלנו שהכל פתוח למשא-ומתן לשלום עם הערבים. לאחר שסיפחנו את ירושלים, והתבטאו בצורה ברורה למדי בקשר לגולן - -

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):
לאחר ששיחררנו את ירושלים.

אברהם עופר (המערך, עבודה-מפ"ם):
מה זה חשוב?

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):
זה חשוב מאוד.

אברהם עופר (המערך, עבודה-מפ"ם):

- - - לאחר שירושלים אוחדה, לאחר שהתבטאו בצורה ברורה למדי בקשר לגולן, עזה ושארם-א-שייך, לא ישאר הרבה מהטיעון שלנו כי "הכל פתוח למשא-ומתן", אם נתנחל עכשיו בחברון.

בינתיים יושב צה"ל בחברון וכל יהודי ואדם הרוצים בכך יכולים לבקר במערת המכפלה ולהשתטח על קברי האבות. יש להניח שבהסדר שלום בינינו ובין הערבים יתאפשר הדבר גם אם חברון לא תהיה במדינה היהודית. קביעת עובדות חדשות עכשיו בחברון אינן משרתות את המטרות הלאומיות שלנו.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):
אתה מדבר בניגוד להחלטות המפלגה שלך.

אברהם עופר (המערך, עבודה-מפ"ם):

מחר יהיה ויכוח במפלגה, ולא אערך אתך את הוויכוח המפלגתי, אך לא כן, אלא היום.

יש לנו ויכוח, או יותר נכון, חילופי דברים, בקשר למה שנקרא הישות הפלשטינית. לא אנו יכולים לקבוע את מהלך התפתחותה של התנועה הלאומית הערבית. עובדה היא שהתנועה הלאומית הערבית התפתחה בכיוון של מדינות נפרדות, והערבים לא יצרו מדינה ערבית אחת. אם עד עתה היינו עם בעל ייחוד מיוחד, הנה בעניין זה לערבים ייחוד משלהם. קיימות עתה חמש-עשרה מדינות ערביות; ויש כשניים ורבע מיליון ערבים, שיש להם ישות מיוחדת ושאינם יכולים להיות אורחים של שום מדינה מהמדינות הערביות האחרות. הערבים שנולדו וחיים באזור של המנדט הבריטי המקורי אינם לא מצרים, לא עיראקים ולא סורים. הדבר אמנם משונה בעינינו, אבל קל יותר לערבי כזה לקבל אורחות קדית או אמריקאית כשהוא מהגר לשם מאשר לקבל אורחות עיראקית או כווייתית אף אם הוא גר שם שנים רבות.

נגלוי את דעתנו גם בוויכוח הפנימי שלהם, במידה שאנו חושבים שיש לדברים השפעה על אזורנו.

גם בעניין זה, כמו במקרים אחרים, מתנקמת בנו לפעמים האמונה העיוורת של העולם בכוחנו וביכולתנו. אין אנו מבקשים מארצות-הברית ומן המערב שישלחו את מלחמתנו, אך אל יסמכו הם עלינו שאנו לבדנו מסוגלים לעצור את התקדמות הרוסים והתבססותם באזורנו. אנו נעמד במלחמתנו, אך על המערב להיערך למאבקו הוא, ועליהם להזהיר את הרוסים מפני התערבות יתר. שלושת הדברים - עמידתנו, עזרת האמ"ריקים לנו בנשק וציוד ואוהרה אמריקנית מערבית - יכולים לנוע הידרדרות נוספת באזורנו.

גברתי היושבת-ראש, אני מקבל בסיפוק את הודעתך על הממשלה, שבדבריה אומל הצליחה להבהיר את המצב האמיתי באזורנו ולהוכיח מי רצה ורוצה בהמשך המלחמה ומי רצה ורוצה בשלום.

הודעתה היתה חשובה מפני שמלבד הביטוי הנוסף לרצון כן מצדנו לשלום היא חזרה והבהירה מספר עמדות של ממשלת ישראל, שבאמצעותן אנו יכולים לשכנע את העולם, ואולי יימצאו גם מספר ערבים שיאמינו כי אנו מבקשים שלום של כבוד לשני הצדדים.

ביום ההצהרות והתעמולה הערבית התקבל לעתים הרושם שהם בעד פתרון של פשרה ואנו נגדו. לדוגמה, נתקבל הרושם שהם מוכנים לקבל את החלטת מועצת הבטחון ואנו דוחים אותה; על כן חשבה הודעתה החד-משמעית של ראש הממשלה, שאנו מקבלים את החלטת מועצת הבטחון ומוכנים להסכם עם כל מדינות ערב, ועם כל אחת מהן לחד, על כל העניינים הכלולים בהחלטה. על-ידי כך הנפך למיותר הוויכוח על המושג נסיגה. אם האשימו אותנו בנוקשות לגבי אופי המשא-ומתן, הופרכה טענה זאת על-ידי הודעתה החוזרת של ראש הממשלה, שאנו מוכנים לשיחות נוסח רודס וכן לכל מגע אפשרי שיקרב את עמדות שני הצדדים. ברור גם מדבריה שנהיה מוכנים לויתורים טריטוריאליים כאשר נשב לשולחן הדיבורים עם הערבים. לא היו לנו אף פעם פקפוקים שהממשלה והרוב בעם חותרים לשלום של כבוד ופשרה בין שני הצדדים, וכי אנו מוכנים לויתורים מרחיקי-לכת על מנת להשיג את השלום.

הצטערנו שעל-ידי כמה עמדות ופעולות של הממשלה עלול היה להיווצר רושם שונה. אם התעוררו ספקות בציבור ובנוער בקשר לעמדת הממשלה, לא ניתן לסלקם לא על-ידי גערות, לא על-ידי נזיפות ובוזאי לא על-ידי הסתה והטלת ספקות בנאמנותם הלאומית. ניתן לעשות זאת רק על-ידי הסברה. ונאומה של ראש הממשלה תרם תרומה חשובה להחזרת האמינות בצדקת מטרותינו ושיאפיותנו בחלקים גדולים של הציבור.

אין זאת ואומרת שבכך חדל הוויכוח בקרבנו על המטרות הלאומיות שלנו והדרך להשגתן. ויכוח זה הוא לגיטימי ועליו להיערך באווירה של הקשבה הדדית.

יש לנו ויכוח עם אנשי "אף שעל". אינני מפקפק שאף הם רוצים בשלום אמיתי, ואני גם מודה שעמדתם אינה מונעת היום את השלום, מפני שהערבים אינם מוכנים היום גם לשלום של פשרה. לכן אינני רואה טעם בפירוק הקואליציה הרחבה עכשיו. אך תכנית "אף שעל" פירושה שלעולם לא יהיה שלום. כשם שלא ייתכן שלום שבו דוגל היום הרוב המכריע של הערבים, שהוא שלום של הכנעת ישראל, כן לא תביא תכניתו של המיעוט

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני (דיון) (א. עופר, מאיר, ש. תמיר, סנהדראי, ש. לוי) —

מחרידה ומאיימת האיבה המפעפעת של ממשלות ערב, שהכל כשר בעיניהן: חבלה, חטיפה, רצח, הסתה ועלילה; וכדי להוכיח לנו מה הן, ומה מסוגלים הפועלים בחסותן ובעידודן לעשות בכל מקום שידם מגעת — בא הרצח הנחנק של ילדי בית-הספר מאביבים, על מלווייהם ומוריהם, ונתן לנו שיעור לדוגמה.

לאחר הפרעות ביהודי אוקראינה כתב שאול טשר-ניחובסקי, בין השאר:

“אנחנו קטונו,

אנחנו לא נעל עליכם בקרדומות לבקע ההרות,

לא נשדוף עליכם את גגות בתיכם ובמוטות של ברזל.

לא גרזן גולגולות של תינוקות.”

אנחנו לא נגיד היום: אנחנו קטונו; אנחנו נאמר: גברנו, גדלנו ואף נעלינו עליכם. גם איבת פתנים, שנאת רצח וטומאת יצרים לא יעוות דמותנו ולא ימחקו מעל פנינו את צלם האלוהים, ולבנו רוחש יקר לצבא ישראל, שבפעולות ההתנגדות הכפויות עליו נמנע בהקפדה מפגיעה בילדים ובחפים מפשע, ואני מאמין כי לעולם לא יגדר אחרי רוצחי ילדים בדם קר.

חברי הכנסת. ההתערבות של איתני תבל, הבאה לסייע לצרינו לקעקע את מעוזינו ולהסיגנו לתחום מושב ללא שלום וללא בטחון, גושאת בחובה סכנות צבאיות ומדיניות, אולם לא אלה בלבד. רובנו ככולנו תמימי דעים עם החלטת הממשלה לעמוד במקום ששם העמידו אותנו גבורת חיילינו ותושביות מצביאינו, עד בוא השלום המיוחל והנכסף. ויודע אני כי זאת גם דעתם, ואפילו החלטתם הנחרצת, של רוב גערינו ונעדרתינו.

אולם המערכה המתנהלת נגדנו היא רוחנית ומו-סרית ולא צבאית בלבד. העמידה בקווים העמידה אותנו ותעמיד אותנו במבחנים קשים יותר, שיקשה מאד לעמוד בהם, אך אפשר שנעמד בהם עד בוא השלום אם נדע את שני הדברים כאחד: כי מצד אחד אורבים לפתחנו קוצר הרות, היאוש ואף סחף הנאמנות, ומצד שני קלות הדעת, ההתראות הצבאית וההסתמכות המופרזת על הכוח הצבאי.

יש לנו בלי ספק חשבון מר עם העולם, על הימין ועל השמאל שבו. במשך דורות רבים, ועד היום, נמשך העימות בינינו ובין הנצרות. במשך דורות שימשו טובי בנינו כרוזים ומבשרים, שלוחים וחלוצים לרעיונות החופש והצדק החברתי, ורבו אכזובתינו כאשר אלה עמדו על דמנו בימי בלהות השואה. בכל זאת אין לומר, ואל נאמר אף ברגעי אכזבה מרים אלה, כי כל האדם כוזב. אנו מצויים היום, עוד יותר מאשר אתמול, ללכד את השורות, לחזק את העומדים על המשמר ואת ההולכים בראש המחנה. לא פחות מזה הננו מצויים לבקש בעלי ברית, לטפח ידידים ולהתדפק על דלתותיהם של מדיני-אים, מנהיגים, מעצבי דעת הקהל, מחנכים ובעלי השפעה בארצות השונות.

חכמינו אמרו “מעשי אבות סימן לבנים”. דיינו בעקידה רשבים מאחינו מעלים את בניהם כמו אברהם אבינו את יצחק. אל נקבל על עצמנו את גורלו של אברהם אבינו כפי שזנטייר באגדה: “אברהם העברי — רבי יהודה אומר: כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד”. אל נוותר על שום במה בין-לאומית

במסגרת הפתרון שבינינו ובין הערבים חייב להימצא גם הפתרון לגבי שניים ורבע מיליון ערבים אלה, שאתם הסיכסוך הישיר שלנו. לא אנו יכולים לקבוע את ישותם והגדרתם הלאומית. זאת עליהם לעשות בעצמם. עליהם להחליט אם הם פלשתינאים, ירדנים, או פלשתינאים-ירדנים; אם הם רוצים במדינה אחת או בשתיים, ואם מדינה זו תהיה מלוכה, רפובליקה או כל צורת שלטון אחרת. עלינו להבהיר שאנו בעד הגדרה עצמית שלהם, ושהם יקבעו את רצונם בתנאי ברור, שעליהם להגיע להסכם של שלום אתנו ולקביעת הגבולות המוסכמים בין שני הצדדים.

אנו יודעים שלשניים ורבע מיליון ערבים אלה אין כל מנהיגות מוכרת, ושום אדם ושום גוף מוסמך אינו יכול לדבר בשמם.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אולי תפרט מי הם השניים ורבע מיליון?

אברהם עופר (המערך, עבודה-מפ"ם):

כל אלה שגולדו וחיו בשטח המנדט הבריטי המקורי ואלה שחיים בעבר הידן.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

גם להם אין נתינות?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

וערביי נצרת — גם להם אתה נותן זכות הגדרה עצמית?

אברהם עופר (המערך, עבודה-מפ"ם):

כולם יחד, כל השניים ורבע מיליון, עד כמה שאנו יכולים לראות, הם בני אותן משפחות, אותו עם, אותה ישות. אינני יודע איך להגדיר זאת, אבל כל אלה מהווים חברה אחת. יחד הם גוף מדיני אחד. עכשיו הם מחו-לקים וחיים במדינות שונות. ואני אומר שכאשר נקבע את הגבולות, יצטרכו להיות כאלה שהרוב המכריע יחיה במדינה שלהם או בשתי מדינות שלהם, כפי שהם יקבעו. ויהיה מיעוט שיחיה בישראל. ואנו רוצים שזה יהיה עד כמה שאפשר מיעוט קטן.

למרות חילוקי הדעות הללו שבינינו, אני חושב שדבריה של ראש הממשלה תרמו להבהרת עמדתנו האמיתית, הוציאו מתח מיותר מן הוויכוחים הפנימיים שלנו וסילקו את הספיקות אם אנו שואפים לשלום, וחזיקו את מעמדנו בעולם.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שלום לוי.

שלום לוי (המערך, עבודה-מפ"ם):

גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. דברי ראש הממשלה מאתמול הבהירו בפשטות, בכנות ובעוז רוח, כי השעה שאנו נתונים בה היא לא כתמול שלשום — אין דומה לה. ההתערבות של מעצמת-על, שהגיעה לדרגת מעורבות, העמידה אותנו לפני סכנות צבאיות ומדיניות, סכנות לנו ולעולם כולו, שבדומה להן גרמו בחזון האפוקליפטי של אחרית הימים. ואין תימה שנת-דנו ורבים מאתנו מבוזים שאלותיהם אל הנהגת המדינה ואל עצמם: במה נקדם יום יבוא? הבנתי היטב לשאלתו של חברי-הכנסת הרב כהנא, כשעמד על הבמה והציג את השאלה: מהי הדרך?

אשר דייקה בדבריה וציינה גם את היריבות שהיתה, העמידה את הערכתה העמוקה לבן-גוריון כרב וחבר בפרספקטיבה ההיסטורית הנכונה.

חברי הכנסת, מבלי להיכנס כאן בוויכוח עם חברי לסיעה אברהם עופר, חושב אני שהיה מטיב לעשרו אילו שמר ביטוי כמה מדעותיו לזיכוח המדיני הפנימי, העומד להתקיים מחר בתוך מפלגתו, לפני שהשמיען מעל במה זו.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):
הכנסת כבר לא טובה בשביל זה?

ארי אנקוריון (המערך, עבודה—מפ"ם):
עלי להעיר כמה מלים על ביקורתו של חבר סיעתי, שהיה חבר הממשלה עד לפני שישה חדשים, חבר הכנסת כרמל, שאודה על האמת כי צרמה מאוד את האזון כשיצאה מפיו. המנימום שאומר הוא, שאני מתפלא על מדינאי ותיק, בעל ניסיון כמוהו, שאיננו מבחין בין זימות מדיניות לבין תגובה לראיונות תעמולה של נאצר וחוסין. האין הוא יודע שראש הממשלה, בהיותה בארצות-הברית, הוציאה מיד את הרוח ממפרשי המצ"רים כאשר דובר על אפשרות של שיחות נוסח רדוס? והאין הוא יודע שהממשלה חזרה פעמים ללא ספור על הצעתנו לשבת ליד שולחן הדיונים ללא כל תנאים מוקדמים? והאם באמת הבחין ברוח של ויתור על עקרון הארטום מצד שליטי ערב, שבעתונות וברדיו ובנאומים פומביים מדברים אחרת מאשר ליד שולחן השיחות שלהם עם מדינאי ארצות אחרות, או אפילו עם יארינג בשעתו?

ראש הממשלה האריכה אתמול את הדיבור על מאמצינו והצעות השלום שלנו. וטוב עשתה, נוכח ההשמצה והלעו שמפיצים "רדפי שלום" למיניהם נגד הממשלה. רצוני לומר כאן בפה מלא, שאין לנו אף שמץ של ספק-ספקא בכך שאין ממשלתנו מזיחה כל סדק של אפשרות למשא-ומתן אשר יוביל לשלום אמת.

חברי הכנסת, המעורבות הסובייטית תופסת במורחותינו את המקום הראשון. בן-גוריון היה תמיד מזהיר ואומר שנוכל לעמוד במערכה נגד שכנינו, אולם שומה עלינו להיזהר מלהיכנס למלחמה עם אחת המעצמות הגדולות. אולם מן הראוי להזכיר, שעוד בימי מלחמת השיחור קרה שנאלצנו להפיל כמה אווירונים בריטיים. בודאי שאנו ערים לסכנת ההתנגשות הישירה עם הסובייטים. אין לנו ששים להתנגשות כזאת, ואיש לא יאשים אותנו שאנו מחפשים תואנה להתגרות בדוב הענק. ודאי שאנו חייבים להיות גם עצורים בלשונו כשאנו מדברים על אפשרות זו. ההחלטה לתחום לעצמנו קו מסוים מעבר לתעלה, שמעבר לו אין טייסינו מפציצים את ארץ האויב, היא עדות לזהירות זו שלנו, כי הרי זה מחליש את כוח הפגיעה הצבאית שלנו. אולם עם כל החומרה שבדבר, אסור לנו ליפול ברוחנו. וגם אנו וגם האויב צריכים לדעת שבשמירה על קווי הפסקת האש אין לנו ברירה.

הזכיר כאן בוויכוח את צ'כוסלובקיה. נכון שהצ'כים — שהם עם אמיץ — לא נלחמו. אולם העם הצ'כי יש לו תקווה שייכל את כובשיו, והסביר זאת יפה בדבריו חברי-הכנסת חזן. הזכירו גם את הדוגמה הפינית. הפינים נלחמו באומץ, וזכו לשלום של כבוד, אם כי —

שמעליה נוכל להשמיע דבריו וזעקתנו. לפיכך, אולי שגינו, ומן הדין היה לתבוע דיון במועצת הבטחון, ותהא מורכבת כפי שהיא מורכבת, על מעשה הרצח הנתעב בילדי אביבים. נכון מעשיו ומדיניותו לשמירה על העיקר ונבחן עמדותינו גם על-פי הערותיהם ועצותיהם של ירדנים.

אל גיעף מחזור והדגש את כמיהתנו לשלום. דברי ראש הממשלה מאתמול היו ביטוי נאמן לכמיהה לשלום, ודברים אלה ראויים שיועברו לידיעת בני הלאומים בישראל, לידיעת אומות העולם, אל קמפוסים של סטודנטים, אל רחבי תנועות הפועלים בעולם ואל העולם הנוצרי.

חברי הכנסת, לפי מסורת אגידת רבת-משמעות הובסנו במערכות גורליות פעמיים בתולדותינו, על אף הגבורה הפלאית של מגוינו, בגלל כשלוץ-פה. על מגיני הבית השני ועל בר-כוכבא עצמו אמרו חכמינו שפיהם המכשילם באמרם: לא יסעד ולא יסכוף.

עלינו, ובעיקר על שרי ממשלתנו, להיזהר במתן הצהרות שמהן משתמעת נוקשות, קשיחות או זילזול בדעת הקהל בעולם. במלחמה המרה עם שכנינו, שאיש אינו יודע את קיצה ואף לא את גולגוליה, אנו גישען, כמובן, קודם כל על חיילינו ועל כוחנו, אך אל נוותר על השפעת רוחנו. אל נניח למצפון העולם ולתביעה המוסרית מעצמנו ומהעולם כולו. אנו משוכנעים בצדקתנו, אבל נהיה משכנעים ומובנים יותר כאשר נאמר שני דברים בנשימה אחת: במשפט ראשון, כי לא נוז אפילו שעל אדמה אחד ללא בטחון ושלום, אך אל גיעף מהכרז מטעמים מדיניים וחיוניים כאחד, שהשלום יקר לנו מחלק מזכויותינו ההיסטוריות, ושנוסיף להיות נאמנים לאשר דגלנו בו במשך כל השנים כאשר באנו לבנות את הארץ הזאת, שאין אנו נושאים את נפשנו לשלוט על גושים צפופים של אוכלוסיה ערבית. השעה מחייבת אותנו לחשל את כוחנו. חישול כוח פירושו קודם כל עמידה על הקיים; חישול כוח פירושו חיזוק הממשלה.

על כן, קריאתנו היום, כמו אתמול, צריכה להישמע בבהירות, ואין לטשטש את נהרצות החלטתנו לעמוד על הקיים, אך גם לא את רצינות כמיהתנו לשלום עם השכנים.

הודעת ראש הממשלה מאתמול תרמה תרומה חינוכית חשובה להבהרת עמדתנו, ובעקבותיה, נדמה לי, מוטלת עלינו החובה המלאה לחדש את הליכוד הפנימי במחנה המדיני ובעם כולו, ויש לנו הזכות לקרוא למצפון האנושי ולעולם החפשי והנוצרי כאחד: תסעד ואל תסכוף.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אנקוריון, ואחריו לחבר-הכנסת צימרמן.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה—מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. בפתח דברי יורשה נא לי להצטרף לדברי ההוקרה והיקר שנאמר רו אמש על-ידי ראש הממשלה ועל-ידי מרבית חברי הכנסת, שנאמו לפני, בכוחו של דוד בן-גוריון, חוזה המדינה ואדריכלה. הכל מסכימים שבפרישתו מאתנו התרושש הבית, גם אם לא השתתף לאחרונה באופן פעיל בדיוניה של כנסת זו. אני סבור שראש הממשלה,

ולעצמאותו. אמנם מטרתנו אנו היא העמידה על נפשו. אבל בעומדנו על נפשו אנו משמשים למעשה גם בלם נגד החדירה הסובייטית האדירה לחלק עולם זה.

האין האמריקאים רואים כי אלמלא עמדנו אנו בפרץ, לא היה היום כל מחסום בפני השטפון הגמור של הכוחות הסובייטיים המתפרצים לכל ארצות ערב והמפרץ הפרסי, על כל מעיינות הנפט שבתוכן - וטוב שיוכרו זאת גם אדירי הנפט באמריקה - וזה תוך כדי הריסת כל שרשרת ההגנה הדרומית-מזרחית של נאט"ו וכיתורה, וכי לאמיתו של דבר לא אנו המטרה שאליה מכוונת כל התכונה הסובייטית במצרים? האם האינטרס האמריקאי לעמוד נגד ההצפה הזאת, בעזרה מועטת יחסית לנו, נופל מהאינטרס של אמריקה לשמור על דרום-מזרח אסיה בקרבות עצומים? הרי הקונטרס בעזרה המושקעת על-ידם הוא ממש משווע. כאן עומדת אומה שאינה מבקשת חיילים אמריקאים ומוכנה להי-לחם בכוחותיה היא. נוכח עוצמת הטנקים, האווירונים והתותחים המזרמים על-ידי ברית-המועצות למצרים והנמנית במיליארדים של דולרים - כהדאתו של נאצר עצמו - אנו עומדים כעניים בפתח ומתחננים לתוספת כמה עשרות מטוסים בתשלום.

הממשל האמריקני אינו רוצה באסקלציה של המלחמה כאן; הוא מודד ושוקל אם אמנם נפגע המאזן הצבאי, בעוד שכל עין פשוטה רואה מה פירוש בסיסי ס.א. 3 וטייסיס סובייטיים במצרים, שהעתונאי האמריקני ג'וזף אלסוף משווה אותם לטיילי קובה. נכון שאנו עומדים לפני סכנה לקיומנו, אולם האם עוד כדי כך טחו עיני הנשיא ניקסון ויועציו שלא יראו מה פירוש הסכנה לעמדות המערב כולו? וכאשר האמריקנים משהים מתן המטוסים לנו, רוסיה ממשיכה בשלה, לפי המימרה הרוסית המפורסמת: התתול שומע וזולל...

מעל במה זו אנו מצרפים איפוא תביעתנו לנשיא ארצות-הברית אל תביעה ממשלתנו - להזרים אלינו כל העזרה הדרושה בחמרי מלחמה והעזרה הכלכלית ולקדם את הסכנות, ולא להיגרר אחריהן.

לא נוכל לוותר גם על דרישת ההתראה הברורה לרוסיה מצדה של אמריקה. כאשר ניסו הרוסים ליצור עובדות לגבי ברלין, הספיקה ההתראה האמריקאית; ואין לדבר על גילוי הכוח שליווה את ההתראה במקרה הטילים בקובה. גם התוכנית של ג'ונסון ביולי 1967 עשתה את שלה. מוטב איפוא שהאמריקאים יזהירו את הסובייטיים בעוד מועד.

גברתי היושבת-ראש, אני רוצה לסיים בכמה מלים על עניין לבנון. בעיית הגבול הלבנוני מטרידה אותנו קשות בימים אלה. הגבול השקט ביותר נעשה אחד הגבולות החמים. ודאי שיש להבחין בין לבנון לבין ארצות ערב האחרות. הלבנונים באמת שמרו על השקט במשך עשרים שנה, ואין אנו יכולים להתעלם מהאיוון העדין של האוכלוסיה ושל הממשל בה. ברור שאין לנו כל עניין להוסיף לעצמנו חזית נוספת, אבל אם גברה שם יד הקיצוניים והם סבורים כי יוכלו להרשות למחבלים להתבסס מעבר לגבולו ולהפוך את חיי יישובינו לגיהנום, ואם ממשלת לבנון מודיעה שלא תוכל להיות שוטר בשבילנו - אין לנו כל ברירה אלא לספק להם את שוטרינו אנו. אם הוצאות התחלה הזאת היא מה שקרה בקריית-שמונה ובאביבים והסכנה של

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
לקחו מהם עשירות משטחם הלאומי.

אדי אנקוריון (המערך, עבודה - מפ"ם):
למה אתה ממהר? הרי אני אומר זאת. למה אתה צריך לומר זאת?

- אם כי נאלצו לקבל את הדין, פיגלנד נמצאת בגבול רוסיה, שטענה כי לנינגרדאד חשופה לסכנות האויב הגדול, האויב שלה, וכל כובד המכונה המלחמתית הרוסית הופנה נגד פיגלנד. אולם יש גם דוגמה שלישית - דוגמת יוגוסלביה.

זה עשרים שנה ומעלה רואה ברית-המועצות ביוגוסלביה יוצא-דופן בעולם הקומוניסטי, המקלקל לה את החשבונות. יוגוסלביה קרובה הרבה יותר לגבולותיה של ברית-המועצות מאשר אנטונו. ופיתוי השימוש בכוח היה גדול. אף-על-פי-כן נמנעו הרוסים מדי פעם מלהשתמש בכוח, כי ידעו את החלטתה הנחושה של יוגוסלביה להילחם על חירותה. והחלטתה זו בלבד הספיקה כדי למנוע בעד רוסיה מלהשתמש נגד יוגוסלביה בכוח, כדוגמת מה שעשתה נגד הונגריה או צ'כוסלובקיה, כי להיכנס למלחמה של ממש לא רצתה.

עלינו לדעת כי האויב בשער, וכי לנו באמת אין ברירה. אם ידע העם שנצחון האויב מבשר לנו כליה גמורה, לא יהיה מקום למרוץ-לב במחננו או בקצות מחננו. ואם תדע ברית-המועצות שעמנו לא יוותר על חירותו, תהא אולי החלטתה זו בלבד הגורם העיקרי למנוע מאתנו את ההתנגשות האיומה.

אבל אם רוסיה לא תעביר למצרים מאות אלפי חיילים, הרי גם אם תחליט על שימוש מאסיבי בכוח חיל האוויר שלה, צפויים לנו ימים קשים מאוד. עד עתה הסיפקו כוחותינו למנוע הפצצות מהאוויר על יישובינו הצפופים, ועלינו לחשל את רוח העם ואת עצביו לעמוד גם בימים קשים מאוד, שייתכן כי נועדו לנו.

יש גם להעלים את החסר בעורף, לא רק במקלטים ביישובי הספר, אלא גם ביישובים הגדולים שבמרכז הארץ, וכיוצא בזה.

חברי הכנסת, רצוני לייחד עכשיו את דברי לבעיית יחסינו עם אמריקה. יש לנו דין-דברים קשה עם ארצות-הברית בנוגע לתכניות המדיניות שלהם בשבילנו. אבל אמריקה מקבלת את עמדתנו היסודית, שכל עוד אין שלום, עלינו לעמוד על קווי הפסקת האש. אין זה רק עניין של אהדה. חשובנום הוא חשבון קר של אינטרסים. ואין בכך חסרון; זוהי מעלה. אולם כאשר מדברים על אינטרסים, יש להביא בחשבון - תמיד יש להביא בחשבון - את האינטרסים שלהם כפי שהם רואים אותם ולא כפי שאנו רואים אותם. הם היו מעדיפים שלום בחלק זה של העולם. אולם ישיבתם במחיצת השתיים והארבע - על אף אוהדותינו - והשתלשלות המאורעות בשנה האחרונה חייבות היו להוכיח להם לאן פני רוסיה מועדות.

המרוץ האמריקאי שקוע עכשיו בווייטנאם ובקמ-בודיה, ונראה כי לאלה בעיניהם עדיפות דאשונה. גם נדמה להם שאם הם מונעים מאתנו את העזרה המבוקשת הם שומרים על האינטרסים שלהם בארצות ערב הידי-דוחיות כסעודיה וירדן. עלינו לחשוף את האשליות שלהם. אין אנו רק עם דמוקרטי קטן הנאבק לחירותו

לא ידוע בהיסטוריה מקרה שהרוסים עזבו מדינה שבה קיבלו דרישת-רגל, אף כשנכנסו כידידים כביכול.

נוכח המצב הזה אסור לנו להשלות את עצמנו. יודעים או כי עם קטן אנחנו וכוחנו מועט ודל בהשוואה לענק הרוסי. אולם כוח רצונו לחיות ולהתקיים אינו קטן מכוח רצונם של הרוסים להרחיב את השפעתם ושלטונם. אנו מעריכים את גודל הסכנה, אולם למדנו כי מי שנרתע מסכנה ומאיום, אין לו תקומה ומפלט. חלק מהממרכה המתנהלת נגדנו, בעצם חוד החנית שלה היא מלחמת העצבים נגדנו. אולם צריך שיהיה ברור לערבים ולרוסים העומדים אתם, שהם לא יפחידו אותנו, לא מפני שאין אנו יודעים פחד מהם, אלא מפני שאנו כבר מעבר לפחד. לא שכחנו מה שקרה לעמנו בדור זה, ודבר זה לא יישנה. גם שם היו שהשלו את עצמם והשלו את העם שאין כוונה להשמידנו. חלקו שבחים לתבונתם ומתינותם, הצביעו על נאורותם וזרתותם, ולא חסכו את הביקורת על אלה שראו את סכנת ההשמד — והתוצאה ידועה.

לא הייתי רוצה שהחלטתנו והצהרותינו שגילחם בכל מי שיתקיף אותנו יתפרשו על-ידי אויבנו, ואף לא על-ידי ידינו, כנובעות מתוך יאוש. אין כל הצדקה לכך. מיואשים היינו כשהיינו חסרי מגן, נתונים לחסדי זרים, אולם כיום כוחנו עמו, נשק, ידע וצבא מאומן ועם מלוכד וחפשי, היודע ללחום היודע על מה הוא גלחם.

נהיה מוכנים לגרוע ביותר, גם אם אין הכרח שיבוא, ותקוותנו שלא יבוא. רוסיה העמיקה את חדירתה לאור-רנו. היא מעצמה עולמית ויכלתה גדולה, ולכן גם מגבלותיה גדולות ודאגותיה מקיפות עולם ומלואו. היא יודעת מה הסכנות האורבות לה, וכשיהיה ברור לה שאנו גילחם על קיומנו בכל האמצעים ובכל מקום שידרש, היא תהיה לא רק כוח המדרבן את הערבים, כפי שהיא למעשה כיום, אלא גם כוח מוסרן למען עצמה.

נהיה מוכנים גם לעמוד לבדנו, ואז בטוחני שלא נישאר לבדנו, כי האיום הרוסי אינו מכונן רק נגדנו. היעד שלהם הוא לא השמדת מדינת ישראל, אלא הכרעת יריבים גדולים וחוקים במאבק על השלטון בעולם, ואנו, בלי שאנו רוצים ובלי שזה תלוי בנו, אבן-נגף בדרך. היא יכולה לנסות להחסי את האבן, היא יכולה, מתוך ידיעה כי אפשר שתמעה, לעקוף את האבן בלי לפגוע בה. מסתבר שמצבה אינו כל כך שפיר כפי שנראה לעין, אם היא צריכה להשתמש נגדנו בנשק החלוד והמיושן של אנטישמיות. היו שניסו זאת נגדנו בעבר, וסופם ידוע.

במאבק זה, לשם עמידה מול הסכנות האורבות לנו, זקוקים אנו לרוח איתנה ומלוכדת. אנו עומדים בעיצומה של מלחמת עצבים מכוונת ומודרכת על-ידי כוחות אדידים ומאומנים. מטרתה לשבור את רוחנו מאחר שלא הצליחו לשבור את כוחנו. יודעים הם כי לא יעמדו לנו הכוח הפישי בהישבר כוחנו הרוחני. אנו מדינה דמוקרטית, ואנו עם שם אינדיבידואליסטים בעל דעות ואמונות, ויש לציין כי שוני בדעות, חופש הדיבור והביקורת הם ערכים רוחניים וחברתיים שאין לוותר עליהם, ומובן שאין לאסור עליהם. אולם בימי חירום ומתח מצויים אנו לנהוג בהתאפקות ובהירות מבחינת התוכן הצורה אחת. ייטיבו לעשות מנהיגי העם ודוברי אנשי הרוח והעט, אם ישכילו להבליט את המאבד

נטישת ישובים, מוטב שהלבנונים ינטשו את כפריהם הם מאשר מתיישבינו את מקומות ישובם.

ואשר לעצות האמריקאים — האיום מבינים שאם לא נחצה את הגבול, לא יהיה מעצור בפני המחבלים להרוס את ישובינו ללא מפריע?

הי"ד ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת צבי צימרמן, ואחריו — לחבר-הכנסת דוד קורן.

צבי צימרמן (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. נודמן לי בסיורי בתעלה לקרוא דברים שרשם חייל על קיר באחד המער-זים. ברשותכם אביאם לפניכם: "תן לנו כוח לשנות את הרצון וניתן לשנותו. תן לנו רוח לקבל בשלוה את שאינו ניתן לשנותו. תן לנו תבונה להבחין בין שניתן לשאינו ניתן לשנותו."

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

זה נאמר לפני הרבה זמן.

צבי צימרמן (גח"ל):

הבאתי אותם מבחינת המקום שבהם נרשמו הדב-רים וגם מבחינת התוכן, גם העתיק וגם החדש.

יודעים אנו מה שרצוי היה לנו לשנותו. רצינו לשנות את המצב שבו חיי יהודים היו הפקר וקיומנו הפיסי והרוחני היה תלוי בחסדי אחרים. רצינו בית ומולדת לשאריות ורסיסי עם מפורזים בין עמים ולשונות.

רבות הצלחנו לשנות, במחיר יקר ובמאמצים שאין דוגמתם בהיסטוריה של העם כולו, כפי שאין דוגמה למעשה התחייה והתקומה של עמנו במדינת ישראל.

אולם כגודל הקרבנות כן שיעור ההישגים, וכגודל ההישגים כן שיעור המכשולים והסכנות. זה הוא, בעצם, גורלו מאז היותנו לעם. תמיד נקלענו למוקד ההתנג-שויות העולמיות, תמיד נמצאנו בנקודת ההצטלבויות של דרכי המאבקים המדיניים, החברתיים והרוחניים של גדולי העמים. עם קטן בין אימפריות מתגוששות. עם הנלחם על קיומו, על עצמאותו התרבותית וערכיו הרוחניים. זהו כנראה גורלנו עם הטוב והמצער שבדבר.

גם היום אנו ניצבים לפני אותן בעיות. ניגודי אינטרסים בין-לאומיים ומלחמה של מעצמות אדירות על השלטון בעולם, ואנו בתוך-תוכה של התנגשות זו, בלי שנרצה בכך ובלי שיש לנו משהו נגד המעצמות המתגוששות. מה שאנו רוצים בסך-הכל הוא שיתנו לנו לחיות את חיינו בשלוה, לעבוד ולשקם את הריסותינו.

בהתנגשות בין רוסיה ומה שקרוי המזרח לבין ארצות-הברית ומה שקרוי המערב התייצבה רוסיה לימין שכנינו הנלחמים בנו וכתוצאה מכך התייצבה נגדנו. זאת מכתיבים לה האינטרסים שלה, כפי שהיא רואה אותם. תחילה עשתה זאת בהיקף מצומצם, ובהדרגה עברה לצורה בולטת ועוינת יותר, ולאחרונה — לצורה אימת-נית. נסיונותינו להפיג את רוגה, לשכנעה בצדקתנו ולפייסה, העלו חרס, ובעתיד הנראה לעין לא נשנה עובדה זו. רוסיה מזינה את השנאה של שכנינו הלוחמים בנו ומנצלת את השנאה הזאת לקידום האינטרסים שלה. הערבים עוד יבכו על היום שחיצר למנוע מאתנו קיום ושלום דף אותם להכניס לארצם את הדוב הרוסי

מסופקני אם רוב רובו של העם יעמוד בכך בקור-רוח, גם לאור העיתוי ולאור הפירושים שיתקבלו, כי זאת כניעה ללחץ האויב הרוצה לבחון בכך את כוח עמידתנו. צריך לחשוש, כי נסיגה זו שאנו וידידנו קוראים לה גמישות, תזמין דרישות ולחצים מסוכנים יותר. כאשר מתחילים לסגת בניסיונות אלה, אין לדעת איפה הנסיגה תיגמר.

יש גם אספקט נוסף ורציני לתרגיל במלה "נסיגה". אין זה סוד, שממשלת הליכוד הלאומי מורכבת מכותות בעלי דעות שונות. היא קמה על-פי קווי-יסוד מוסכמים, ובשאלות שנויות במחלוקת נמצא, לאחר ויכוחים, נוסח המאפשר לבעלי הדעות השונות לפעול ביחד כל עוד השאלה אינה מוכרחה לבוא להכרעה חדה וסופית. הנוסח "היערכות מחדש בגבולות מוסכמים" וכו' מאפשר לבעלי דעות שונות, אפילו בתוך מפלגה אחת, ולא רק במערך ובקואליציה, לחיות ביחד.

אני רואה לעצמי חובה לציין בדיון המדיני על המאבק למען השלום והבטחון, העומד כרגע לפני סיומו, לומר שהוויכוח הוכיח, שאף אם בשאלות משניות יש בנינו דעות שונות, הרי בבעיות העיקריות של המאבק למען השלום והבטחון עומדים אנו מלוכדים ומאוחדים. עובדה זו היא מקור לעידוד רב לנו ותוספת כוח לממשלת הליכוד הלאומי ולעומדת בראשה.

היו"ר ט. סנהדראי :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת דוד קורן.

דוד קורן (המערך) עבודה-מפ"ם :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הדיון הזה מתקיים בטרם מלאו שבעה לרצח הילדים מאביבים, מוריהם ונהגם, כאשר היו בדרכם לבית-ספרם. השתתפתי בהלווייתם ועודני חש עוצמת הכאב והיגון והאבל העמוק של ההורים השכולים כי רב. אין בכוחן של מלים לגחם את המשפחות האבלות; ונכח רק להשתתף בצע-רם, להיות אתם לחוק את רוחם. יהי זכרם של תינוקות דבית-רבן ברוך ויהי עפרם שלום.

גבול לבנון כולו התחמם לאחרונה. ישובים נוספים נכנסו למאמץ ההתבצרות. הישובים הנמצאים ב"קשת הקטיושית", בטווח המרגמות והבזוקות ובתחום החדידות והמיקוש, נתונים בסכנות שלא היו להם לפני כן. עליהם להתחפר, לבנות מקלטים, להקים גדרות ומערכות קשר. לישובים אלה נגרמו הפרעות רבות בעבודה כאשר היה הכרח להתמתן בשעות הבוקר עד לבדיקת הדרכים למטעים. השעות הטובות ביותר לריסוסים התבזבו, ויש יותר מחשש רציני שחלק מהפרי לא יהיה ראוי לשיווק ופרנסתם של ישובים ותקלאים תתקפת. חיי התורה והתרבות השתבשו במידה רבה, סדר החיים השתנה, עומס ומתח הפכו ללחם חוקם של ישובי הספר בגורת לבנון והם הצטרפו לאחיהם-חבדיהם שבעמק-הירדן ובעמק בית-שאן, הנושאים בעול המצב המיוחד הזה קרוב לשלוש שנים.

צה"ל נתן תשובה נכונה למצב על-ידי סיוורים משני עברי הגבול. זו הפעם הראשונה שהמתיישבים יכולים לצאת למטעים בבוקר בהרגשת הקלה. סיוורים אלו ופעולות אחרות נועדו למנוע מהמחבלים את האפשרות לפגוע במתיישבים ולבליהם. אין לי ספק שפעולה זו תמנע שפיכות דמים של כפויים לבנוניים.

לבנון הרחיקה לכת בכניעתה לחבלנים ולאי-רגוניהם, שהביאו ללבנון מוות ואבדון. לבנון עומדת היום לפני

והמחזק ולמתן - לא להסתיר, חלילה, או לסלף - את המפריד והמרגיז. גם זה חלק מהלוחמה.

נכון שדברי ביקורת חריפה ומצליפה ומחאות סוערות מעוררים משלוה מסוכנת. נכון, איומל חד מסלק לעתים נוגעים; אולם נכון גם שרבים, רבים מדי מבני עמנו הם שרידי השואה שסבלו סבל כל יתואר, ורבים הם שהקריבו ומקריבים קרבות, ואנו חייבים בשמידה על עצביהם ורוחם, ובהכרח גם נשמור על עצבי הציבור כולו. כל נגדיל את מספר השואלים במר לבם: האם בימי גורל אלה זהו מה ישע לאנשי הרוח, לאמנים וסופרים לומר לנו, לחטט בפצעינו ולהבליט את מגרעו-תינו? האויב מסביב שומע הכל ושואב עידוד מכל תופעה של מחלוקת וחולשה, ומתחזק בתקווה כי ישבור אותנו בלי שייאלץ לעשות שלום אתנו. האויב מבחין מנצל כל פרצה וחולשה כדי להפיח רוח מדנים ולפורר את אחדות העם וליכודו. אגב, למסתמכים על הגביא ירמיהו ודבריו, כפי שהם מפרשים אותם, ומבלי ללמוד גזירה שווה מהמצב אז, אלא לשם ויכוח בלבד, אעיר כי לא הוכח עדיין ולא הוכרע שאילו היו בני עמנו מקבלים אז את עצותיו של הנביא ירמיהו, כפי שהם מפרשים אותן, התוצאה הייתה אחרת.

אחדות העם, אשר מצאה את ביטויה בממשלת הליכוד הלאומי, נעשתה לאחרונה למטרה להיצי הזעם של אויבים מבחין ומבפנים, שאינם חוסכים כל מאמץ לגרום לפירוקה. למערכה זו נותנים יד גם גורמים אחרניים הנושאים בעול המשותף. סבורים הם, כנראה, מתוך אמונה כנה ודאגה לעתיד המדינה, כי על ידי פירוק ממשלת הליכוד יחישו ויגדילו את הסיכויים לשלום. יש מאמרים זאת בגלוי, ויש שאינם מתכוונים לפרק את ממשלת הליכוד, מעריכים את אישיותה ואת רצון הרוב המכריע של העם התומך בה ושואב תקווה ועידוד מקימה, אך בכל זאת הם תורמים ודוחפים, על-ידי דיבוריהם ועמדתם, לפירוקה, בלי שירצו בכך.

אין לבי לפלומס, אולם מאחר שהתפתחות זו נראית בעיני שלילית וטומנת בחובה סכנות, אדגים נקודה אחת בלבד בוויכוח. כוונתי לוויכוח מסביב לביטוי "נסיגה". חולק אני על דעת אלה הסבורים כי זאת בעיה סמנטית וכי להרעת אויבנו טוב נעשה אם במקום הלידענות, המעורפלת לדעתם, ב"צה"ל ייערך בגבולות המוסכמים, המוכרים והבטוחים כתוצאה מחווי שלום, נדיע בצורה ברורה כי צה"ל ייסוג לגבולות המוסכמים וכו'. ועוד הם אומרים, שאם גם לא תשמשי המלה "נסיגה" מלת-קסם שתניע את אויבנו לכרות אתנו שלום, הרי נמלא משאלה של ידידנו המבקשים מאתנו לגלות גמישות. אין הדבר פשוט ותמים כל כך.

המלה "נסיגה" היא אחת מתבניות אבק-השריפה שמגלגלים אויבנו לתוך מחנונו כדי להרבות ריב ומדנים. מנגוני התעמולה האדיריים של אויבנו, הגלויים והמוס-וים, מחדידים לעולם כי ישראל היא התוקפן ולכן הם רוצים שנשתמש דווקא בביטוי "נסיגה", שיש בו הודאה בצדקת תעמולתם, בכיול. כלומר - התוקפן נסוג. עם לוחם וצבא העומד בחזית אינו ממהר להשתמש במלה "נסיגה". למלים ולמשמעותן יש ערך פסיכולוגי, ויש משמעות פסיכולוגית גם למלה זאת. יש בכך משום סכנה של שבירת רוח העם. ייתכן שבעיני אי-אילו אנשים בעלי נסיון פוליטי, מלומדים ורצינוליסטים, אין חשיבות לכך שישתמשו בביטוי "נסיגה" ויעמדו בכך, אולם

רוצים בשלום. הערבים טענו: לא שלום, לא משאי-ומח, לא הפסקת לוחמה. אמרנו: משאי-ומחן ישי, אפילו נוסח רודוס, וכל עניין מותר להעלותו לשולחן הדינאים. על כך השיבו בשלילה ולא נענו. לא אנו הצענו למצרים את "תכנית רוג'רס" - הנראית בעיני כסיוט תמור - אך הערבים דחוה. האם עלינו להוריד את המחיר בלי סוף עד שייאותרו הערבים לנהל אתנו משאי-ומת? האם ניתן להאמין, שכל שנגנוס בעמדתנו ונציע גבולות יורד ויותר מצומצמים - יסכימו הערבים לכך? ברגע שנתחיל בנגיסה בעמדתנו המוצהרת ונשתמש במונח "נסיגה" - יקשיחו המצרים את עמדתם והשלום ירחק. בענייני מיקוח הם מומחים מאתנו. ייתכן, אולי אפשר היה להשיג חוזה שלום בגבולות של 1947; כך אומרם. ייתכן שזה יהיה חוזה על הנייר. האם יהיה זה שלום ישראל? אי לן ספק בתשובה לשאלה זו. השלום יושג לאחר שינוי באקלים הפוליטי במדינות ערב, ויש לרמוז להם שעליהם להודו.

לאחר מלחמת השיחרור, עם חתימת הסכמי שביתת הנשק, היתה הזדמנות לשלום, אך הערבים, שהיו כבולים בסיסמותיהם, לא יצאו את המאמץ לכך והחלו בפעולות עוינות. הם גם לא מילאו אחר כל הכתוב בהסכמי שביתת הנשק, כגון מתן זכות ליהודים לבקר ליד הכותל המערבי.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
מה הצעתם או בעניין הפליטים?

דוד קורן (המעריך, עבודה - מפ"ם):

על כך אני מדבר: הוצע להם אז לקלוט מספר מסויים של פליטים. זה היה מיד לאחר קום המדינה. כעבור שנים - אם אינני טועה היה זה כאשר הגברת מאיר היתה שרת החוץ - היא הסבירה זאת יפה מאוד, ועל כל פנים אני שמעתי זאת מפיה. היינו מוכנים לקבל, כתוצאה מגמר המחלמה, מספר מסויים של פליטים; אבל לאחר שחונכו וטופחו לשנאת ישראל, האם כעבור עשר שנים של טיפוח שנאה למדינת ישראל, צריכים אנו לקלוט גיס חמישי?

ובכן, השנים עשו את שלהן. מה שאפשר היה לעשות מיד בתום המחלמה, אי אפשר היה לעשות כעבור עשר שנים. הערבים צריכים להבין שאותו מצב חוזר גם עכשיו. אם אמנם תימשך המחלמה, הנכנסת לשנאת הרביעית, עוד שנים רבות, האם תוכל ישראל לשמור על הווייתורים שהיא נכונה להם היום באיזה מקרה, עד שיתרצו הערבים?

רוצה אני להזהיר מפני תכניות הנסיגה ושירטוטיות המפות המתפרסמים בתוכנו. הצעות אלו יש בהן כדי לרמוז לחושבי השטחים, שעתיים תלוי בשליטים, אלה אשר שולטים באמת ושמעבר לגבול. הם יחייבו אותם להתאים פעולתם לפקודות שיקבלו משם, וחיי היום-יום שלהם יופרעו. נורמליזציה של חיי יום-יום ביהודה, בשומרון ובדרצועת עזה תשרת את עניין השלום הרבה יותר מהצעות שאנו נתוכח עליהן או אפילו נתפטר עליהן.

הצעות כאלה, המתפרסמות בשם אישים ומפלגות, מזמינות לחצים מצד מדינות מערביות ידידותיות, המת- פונות להאמין שרק שיתוחה של ממשלת ישראל משמשת אבן-נגף להסדר, והן יפעלו כדי לחוץ על ישראל כאשר יראה להן שהגורם הוותרני יהא חזק

ברירה בין סילוק המחבלים משטחה לבין שלום עם ישראל; שלום עם ישראל או, למחות, אי-תוקפנות.

צד לי מאוד, שלבנון, אשר שמרה שנים רבות על שקט בגבול - ואני מחיר את הגבול הזה - לא העוה לתרגם את שביתת הנשק מ-1949 להסכם שלום עם ישראל. זוהי אולי שעה הולמת לקרוא ללבנון לשלום, שלום של ממש, שיש בו הפרחת הכפרים משני צדדי של הגבול הירוק ולפיתוח מפעלי תירות בנוף הקסום המשותף לנו ולהם. בין ישראל ללבנון לא עובר קו גבול טבעי או בטחוני. הקו הזה, שסומן בשלהי מלחמת העולם הראשונה על-ידי המעצמות אשר שלטו באזור, הוא קו ארוך ומתפתל. הוא יכול להתקיים אם ורק אם ישורר שלום בינינו. עד שייכון השלום, וכעניין דחוף ביותר, יש לחזק ולבצר את ישובי הספר. עד כה נעשה הרבה מאוד בעניין זה, ולא כאן המקום לפרט את שנעשה, אך יש לעשות הרבה יותר ומהר יותר. קבלנים ופועלים בעלי מקצוע צריכים להעמיד עצמם לרשות בניית המקלטים וחדיי הבטחון וכל מה שדרוש. כל מה שיכול להיעשות היום - אל יידחה למחר.

לא אנו בחרנו בתפקיד להיות "חוד החנית של העולם החפשי". אנו נאבקים לקיומו העצמאי ולזכו- תנו להתקיים כמדינה ריבונית וקולטת יהודים ונאחזת בקרקע המולדת. הרוסים, בהדירתם למזרח התיכון, הם שגרמו למצב הזה, ומעניינם של האמריקאים לסייע לנו בעמידתנו. הסייע צריך לבוא במסגרת של הספקת אמצעי לחימה ועל-ידי התראה ואזהרה לרוסים. יש להבהיר לרוסים שאין להם מה להמשיך לחדור. הסייג להתקדמות הרוסים ולחידירתם הוא גם עניינם של הא- מריקאים ואינם יכולים להתחמק ממנו.

תכנית רוג'רס, שהוגשה על-ידי האמריקאים לער- בים, חשפה את העובדה שיש פער בתפיסה המדינית בינינו לביניהם, ועדיין אין לדעת מה ילד יום, אך בתחום ההתפשטות הסובייטית קיימת זהות אינטרסים ויש לנו מלוא הזכות לתביעותינו מארצות-הברית. עליהם לדעת שדהיות למתן תשובה חיובית, דהיות בשה"י פה"י, מכבידות את לב הרוסים והערבים ומחזקות אותם בתוקפנותם ובאי-רצונם לשלום. שהיותו וההיסוסים מתפרשים במזרח התיכון כאור ירוק ליתר חזירה ומעו- רבות סובייטית ולהמשך התוקפנות. מי יודע מה חלקה של החלטת הגינוי החד-צדדית של מועצת הבטחון בתקיפת אוטובוס התלמידים? מי יודע אם זה לא עודד אותם ועורר אותם?

בשנת 1921, כאשר היו הפרעות בירושלים והשל- טונות הבריטיים היו אדישים או אזהרים לערבים, יצאו המתפרעים בקריאת "א-דולא מענא" - הממשלה ארגנו. השאלה היא אם "א-דולא מענא" לא התפתח לקנה-מידה רחב ועולמי. בעמדתה של מועצת הבטחון יש פגם, פסול ואשמה.

הרוסים יכלו להביא לדי שלום אילו מנעו גשק מהמצרים ואילו השפיעו עליהם להימנע מפגיעות בתעלה. אך הם אינם רוצים. מי יגרום לכך שיחדלו מאסקלציה של מעורבות? אני שואל: התתעורר ארצות-הברית בעד מועד?

טוענים - וטענו גם פה - שאין מצדנו די "יומות שלום". לשם עשיית שלום דרושה הסכמת שני הצדדים. אך מהו המצב? אנו וזרנו ואמנו מפי דוברים רשמיים של המדינה בפעם המי-יודע-כמה, שאנו

חוברת כ"ד, ישיבה ע"ב

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני (דיון) (ד. קורן, אבנרי, סנהדראי); הצהרת אמונים של חברי-הכנסת ז. שובל (סנהדראי, שובל); הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני (תשובת ראש הממשלה) (סנהדראי, מאיר) —

אותה. היא נוצרה על-ידי טיפוח האשליה שהשלום הוא בהישג-יד ותלוי רק בניסוח כזה או אחר.

צה"ל מטפל בתשובה למלחמת ההתשה הצבאית. על הכנסת להתלכד סביב הממשלה הזאת, שהיא, הייתי אומר, לא רק ממשלת ליכוד לאומי, אלא גם ממשלת ההגנה הלאומית. עלינו להתגייס לטיהור האווירה ולחיי סונה הנפשי של החברה, ובכללה הנוער, ואם זאת נעשה ונאמין בצדקת דרכנו — נזכה גם להגיע אל השלום המקווה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
העיקר שבגין יהיה שר.

דוד קורן (המערך, עבודה—מפ"ם):
זה לא מטריד אותי. אני רואה שזה מפריע לך. לי זה לא מפריע.

ובסוף דברי, הואיל ואני מסיים את הדיון, אסיים במה שהתחילה ראש הממשלה אתמול. אני חבר חדש בכנסת ולא זכיתי להיות בן הבית הזה בשנות פעולתו של חברי-הכנסת דוד בן-גוריון. אך הכרתיו, הייתי מתלמידיו, עמדתיו על עוצמת מנהיגותו, נוכחתי לדעת מה העניק בן-גוריון לדורנו בהדרכת העם לקראת עצמאותו ובימים שבהם עוצבו צה"ל ומערכת הבטחון. זכויותיו רבות, ולא אמנה אותן. אברך את בן-גוריון, יחד עם כל המברכים, שיוכה לחיים ארוכים של יצירה והגות, ושל תרומה לאומה כולה לקראת הימים הבאים. כן יהי רצון.

הי"ר ט. סנהדראי:
חברי הכנסת, תם הדיון. לפני שנשמע דברי תשובה של ראש הממשלה, נקיים הפסקה. אולם לפני ההפסקה — הודעה.

ג. הצהרת אמונים של חברי-הכנסת ז. שובל

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
מתחייב אני.

הי"ר ט. סנהדראי:
אני מאחלת לך הצלחה בתפקידך החדש.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
תודה רבה.

הי"ר ט. סנהדראי:
חברי הכנסת, אני מכריזה על הפסקה של 45 דקות.

(הישיבה הופסקה בשעה 15.32 וחודשה בשעה 17.30)

ג. הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני

1. תשובת ראש הממשלה

חשבתי שיש צורך, מקץ שלוש שנים ובשים לב להתפתחות החמורה בחזיתות, לאסוף בסקירה אחת כל מה שעשתה ממשלת ישראל מאז המלחמה עד עכשיו במאמציה להביא לידי הידברות עם שכנינו על השלום. דיומני, כל אדם אוניברסיטאי שבאמת רוצה בשלום, ועם זה רוצה בקיומה של ישראל, מוכרח לבוא לכלל מסקנה שבמה

דיו. אם ישנם יהודים טובים המסתפקים במועט — מה להן כי יעמדו בפרץ ויילחמו לתביעותינו?

העיקר בעינין זה: הערבים פתחו בשתי מלחמות התשה נגדנו: האחת מלחמה צבאית, אשר סוכלה על-ידי צה"ל, והשנייה — אקראי לה — מדינית-חברתית ונפשית. למלחמת התשה זו שותפים לא רק נאצר ומצרים, אלא גם המחבלים. אני רוצה לצטט כאן את המובאה שהביא הד"ר יהושפט הרכבי בגליון ערב יום העצמאות של "מעריב", שלא יכולתי לקרוא אותה במקור, והיא: "במחקר על 'מלחמת הגרילה' של ה'מרוכז לתיכונן' של אירגון השחרור הפלשתינאי ושבראשו עומד הפרופ' יוסף סאיג אמר: '... הפעולה הפדאיונית תנסה להפיק תועלת מהמחלוקות המצויות בקרב החברה הצינונית כדי לדחוף כמה מגופיה לעמדה של התנגדות נגד הכיבוש והגיוס, ובצורה זו יסבו לשלטונות הכיבוש בזבז ניכר של מאמץ. כאן נצביע על אפשרויות ניצול עמדת אירגונים מסויימים בתוך ישראל, כגון מצפן ורק"ה — המפלגה הקומוניסטית, קבוצת וילנר וטובי — וכמה אישים עצמאיים מהפרופסורים, עורכי-דין ואחרים, אלה שנקטו עמדה מתנגדת למלחמת יוני". זה מצוטט מ"סות פלסטין", חוברת מס' 27, אפריל 1970, עמוד 26.

הוויכוחים בינינו החלו; מתקיימות הפגנות; זכינו ל"מלכת האמבטיה" הנודעת (ולא אוסיף עוד מלה); הופיעו מאמדי של הד"ר גולדמן (גם אישים כלולים בתכנית צעיטטויל לעיל); חברי כנסת מדברים וכותבים. הדברים האלה הם אשר גרמו למבוכה, שבאה לידי ביטוי במכתבם של תלמידי השמינית לראש הממשלה. כך מתפתחים הדברים ולוויית המחנה החדרים מועקה ועשן סמיך, או ערפל שפגע בחלקים מסויימים של הציבור, שעליהם דיבר אמש חברי-הכנסת חזן. אלה לא נוצרו מאליהם. אוירת פיקוקים וספיקות — מישהו יצר

הי"ר ט. סנהדראי:

בהתאם לסעיף 43 לחוק יסוד: הכנסת, הנני להודיע כי חברי-הכנסת דוד בן-גוריון, מסיעת הרשימה הממלכתית (ע"מ), התפטר, והמשרה שנתפנתה יבוא במקומו מר זלמן שובל.

אני מזמינה את מר זלמן שובל לעלות לבמה, אקרא לפניו את נוסח ההצהרה, והוא ישיב: "מתחייב אני".

וזאת ההצהרה: "אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת".

הי"ר ט. סנהדראי:

אני מתכבדת לחדש את הישיבה. אני מצטערת מאוד על האירוע שחל בתידוש הישיבה אחרי ההפסקה שהכרונו עליה. רשות הדיבור לראש הממשלה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בהודעתי אתמול

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני (תשובת ראש הממשלה) (מאיר, כרמל, אבנרי, וילנר) —

אני מבינה שרצוננו לשלום הוא כה חזק, שהואיל ואין תוצאות — אנחנו מחפשים, אולי בכל זאת אפשר לעשות דבר-מה. כל מי שיש לו הצעה קונסטרוקטיבית — יבורך. למשל, אומר חבר-הכנסת האוונר שאנחנו צריכים להזמין את יארינג. קודם כל, יארינג איננו שליח שלנו, ולא אנו מזמינים אותו ולא אנו אומרים לו שיבוא או לא יבוא. אבל עובדה היא שהנציגים שלנו, גם בשיחות עם יארינג גם בשיחות באו"ם, אמרו שכמו בעבר כן גם עכשיו אנו נשתף פעולה עמו. יארינג הפסיק את פעולתו לא מפני שאנו לא רצינו לקבל אותו או שלא קיבלנו את הצעותיו על פגישות עם נציגי מדינות ערב. הוא יודע, או-תאנטי יודע, וכל המתעניין יודע, שלא מצדנו הסירוב לדבר עמו ולשתף פעולה עמו למה שהוא צריך לעשות על-פי ה"טרנס אוף פרגנס" של החלטת מועצת הבטחון — לעזור להפגיש את הצדדים כדי להגיע להסכם שלום.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

איפה כתוב "להפגיש את הצדדים"? לא כתוב.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

הציטוט המדויק של תפקידו של יארינג: "לקיים מגע עם המדינות הנוגעות בדבר כדי להגיע, ולעזור במאמצים להביא, להסדר שלום מוסכם". אם כן, איך יעשו זאת, על-ידי התכתבות?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

על-פי עקרונות ההחלטה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אבל גם אז — להגיע להסכם של הצדדים, ולא להסכם של יארינג. בכל אופן לא נאמר בהחלטה, שכוחות צה"ל צריכים לפנות את כל השטחים קודם שיש אפילו הפסקת אש. אתמול הודיע לנו חבר-הכנסת וילנר, שהוא מדבר בשם הסמכות העליונה — ואפשר לנחש בשם מי הוא מדבר, כאשר הוא מדבר על הסמכות העליונה, זו הודרשת על-פי הפירוש המסולף של החלטה זו, שעוד בטרם יסכימו להפסקת אש, וכשעדיין רחוק העניין משלום, אנו צריכים לפנות את כל השטחים ולסגת לגבולות 1967. זה בוודאי לא כתוב.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

זה לא דורשים.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אני מציעה לך להתייעץ עוד פעם עם "הסמכות העליונה" שלך.

לחבר-הכנסת חזן אני רוצה לומר: אתה אומר שבזמן האחרון יש ערפל. הנוער שואל: היש ברירה? אין אני מתפלאה שהנוער, וגם לא בני הנעורים, שואלים קודם כל את עצמם — ואני בטוחה שכך עושה חבר-הכנסת חזן, וכך עושה אני, ואינני חושבת שיש להתבייש בכך שכל אחד מאתנו שואל את עצמו ערב ובווקר וצהריים — מה לעשות, איך לעשות? מאחר שלא כולנו, תודה לאל, חברי כנסת דוגמת חבר-הכנסת וילנר, ומאחר שאיננו רוצים להביא על מדינת ישראל סכנת הרס ממש, הרי כל הרואה בגבולות 1967 איזה פתרון דיקלי רוצה לשכוח או להשכיח שב-1967, בדיוק באותם גבולות שעכשיו דורשים מאתנו לסגת אליהם,

שנוגע לישראל, עשתה היא את הכל ואין לה כל כוונה לחדול מכל המאמצים על מנת להגיע לשלום שהיא מאמינה בו, למרות אי-ההיגיונות מצד שכנינו עד עכשיו. באשר זה כך, יש לתמוה על חברי כנסת אחדים. התמיהה אינה חלה על כל חברי הכנסת שדיברו כאן, שעדיין חסר להם דבר-מה והם נאחזים לפעמים בדברים שאין בהם ממש.

תמהתי מאוד על דברי חבר-הכנסת כרמל, האומר: קולות מלחמה נשמעים יותר מקולות שלום. הרי זה נובע באופן טכני מן הכלים שמשותפים בהם. אי-אפשר שקולות שלום יישמעו מן התותחים ומחיל-האוויר. קולות מלחמה נשמעים כתשובה למעשי מלחמה מן הצד שכנגד. קולות שלום, בדרך כלל ועל-פי רוב, כל זמן שאיננו יושבים למשא-ומתן ישיר עם שכנינו, ואם רוצים שלמאמציו יהיה איזה ערך — קולות שלום בדרך כלל אינם צריכים לגסר ברמה. ויש להניח שחבר-הכנסת כרמל יודע לא פחות ממני על המאמצים שנעשו, ושהממשלה לא סירבה לשום רמז של הצעה להעביר לשכנינו את רצוננו לשבת אתם למשא-ומתן לשלום. וכפי שנאמר בכל קווי היסוד ובהחלטות של הממשלה ושל הכנסת — שלום במשא-ומתן ישיר, בלי תנאים מוקדמים משום צד, על גבולות מוסכמים. הכל נאמר. והעברנו זאת בכל מיני דרכים לכל השכנים. דומני, הדוגמות שהובאו כאן מוכיחות זאת. וגם אם רק על הדוגמות האלה יודע חבר-הכנסת כרמל, יכול היה להיווכח שלא היו מחללים.

קודם כל, אחרי כל נאום או כל ראיון של נאצר או של חוסיין — ויש אוסף של נאומים — מה אנחנו צריכים לעשות? להזמין את נאצר למשא-ומתן? את זאת עשינו ונעשה, בקולות ובלי קולות, בפומבי ועל-ידי כל מי שיש לו גישה לנאצר ויכול להשפיע על נאצר או חושב שהוא יכול להשפיע על נאצר. ונאצר גומר את הראיון שלו, על כל פנים חלק ממנו, בדברו על הפלשתיני-אים. כפי שכתוב בעתון "די וולט", לא תמך נאצר ברעיון הקמתה של מדינה פלשתינאית. הוא אומר: "עדיין לא חשבנו על זה. שאלה זו חייבת להיחרך על-ידי הפלשתינאים עצמם ועל-ידי מלך ירדן ולא על-ידי". בכל זאת הוא דורש מאתנו גבולות ה-4 ביוני, פיגועים המוחלט של שטחי הכיבוש, לדבריו, ופתרון שאלת פלשתינה. אחרי כל זה, אם יגיע לכך — אפשר לעשות שלום.

אבל מה יהיה אחרי עשיית שלום — זה איננו סוד, ודאי לא לחבר-הכנסת כרמל ולשום איש מאתנו.

משה כרמל (המערך, עבודה—מפ"ם):

איש לא הציע פה לקבל את התנאים האלה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

כן.

ובאותו עתון אומר נאצר פעם נוספת שלא ינהל משא-ומתן ישיר עם הישראלים ולא יסכים לוועידת שלום במתכונת שיחות רודוס. אפילו לא זה.

גם אחרי זה אינני אומרת בשום אופן שהממשלה צריכה לחדול מן המאמצים או חושבת שלהבא, הואיל והוא אומר כך, אין להמשיך במאמצים להגיע לדיבור עם נאצר או עם מישור מוסמך מטעם ממשלת מצרים. והוא הדין לממשלת ירדן.

יכולה להצטרף לכך שהיתה אופטימיות בדבריו של שר החוץ אחרי בואו מחוץ-לארץ. נדמה לי שמה שנאמר היה מאופק למדי. אינני מציעה שבמצבנו, שהוא קשה למדי, חמור למדי, גוסיף ונחמירי עוד יותר. בכך בודאי אין צורך. אני, בכל אופן, לא הרגשתי באופטימיות מיוחדת.

חבר-הכנסת סנה אומר: משאימתן ישיב, או הדרשה שלנו למשא-ומתן ישיב, אינו מסייע לעניין השלום. עליו דווקא אני מתפלאה. האם עדיין לא נתחוו לנו הדבר הפשוט, האם עדיין לא עמדנו על העובדה הפשוטה שמדינות ערב אינן מוכנות להגיע לשלום אתנו? לא בדרך זו או בדרך אחרת, אלא פשוט אינן מוכנות להגיע לשלום אתנו. עדיין לא השלימו עם קיומנו. אני כמעט מקנאה בכל מי שחושב: אם תאמרו מלה כזאת או אם תשמיטו מלה אחרת - נגיע לדבר-מה. כל החושב כך אינו מוכן. לראות את העובדה המרה, המרה אבל האמיתית. זוהי העובדה המרה ביותר בחיינו - העובדה הבלוטת כי אלה אשר סביבנו עדיין לא השלימו עם קיומנו, ואם יש מישהו באזור הזה שהיה רוצה לעשות שלום אתנו - הוא פוחד ולא יעשה. כלום מקרה הוא שבהסכם שביתת-הנשק היתה מצרים הראשונה ורק אחריה באו השאר? גם זוהי עובדה מרה, אבל כלום אנו יצרנו אותה? והאם לא ידוע מה עושה נאצר במדינות ערב שאינן פועלות לפי רצונו?

באילו דרך נגיע באמת לשלום עם שותף שאינו מוכן לשבת אתנו ואינו מוכן להיפגש אתנו? בלי ספק יש אנשים שאין דעתם גוטה מנכונותה של הממשלה ללכת לפי דוגמת רודוס, אבל נאצר גם לזה אומר: לא. הוא לא ייפגש עם הישראלים. איזה מין שלום יעשה אתנו? הרי כבר נאמר לא פעם שכאשר אנו מדברים על שלום, אין אנו מדברים רק על איזה אקט פורמלי, על חתימה על גבי הגייר. כבר שמענו על האפשרות שהערבים יגישו נייר לאו"ם, ואנו נגיש נייר לאו"ם, וכך יסתדר השלום. אבל כאשר אנו מדברים על שלום, אנו אומרים: לא רק חתימה; חתימה אינה אלא רמז פורמאלי למה שצריך להיות. אנו מדברים באמת על שכנות טובה, על שיתוף-פעולה, על גבולות שאינם סוגרים כל מדינה בפני שכניה, אלא אפשר לעבור דרכם לשיתוף-פעולה, לביקורים, ליחסים כפי שקיימים בין מדינות החיות בשלום.

איך יסתדר כל זה כשאננם מוכנים אף לדבר אתנו, אינם מוכנים להביא את תביעותיהם? האם הכל דרך שלום? ואיך נחיה להבא? ובעיקר, זו היה זה לפחות בפעם הראשונה; לו היתה זאת המלחמה הראשונה, היינו אומרים: מאין לכם שאי-אפשר אחרת? אבל עובדה היא שפני הדברים היו שונים - גם אחרי 1948 גם אחרי 1956. כמה פעמים עוד צריכים אנו ללכת למלחמות כדי ליכות שנציג מצרים, ירדן וסוריה ולבנון יישבו אתנו? אינני יודעת אם ידועה דוגמה אחת נוספת בעולם שנציגי מדינות אינם מוכנים לשבת יחד.

אין לומר ששורת האבה מיוחדת בין צפון-וייטנאם לבין ארצות-הברית; אין שום תוצאות לעת-עתה, אבל לפחות יושבים יחד. היה ויכות ליד איזה שולחן - מרובע, עגול; פתרו את הבעיה הזאת ויושבים לפחות בחדר אחד. אבל אתנו - לא. העם היחיד בעולם כולו שאסור לשבת אתו בחדר אחד, ליד שולחן אחד, שהמעגל היחיד שיכול להיות אתו הוא על-ידי תותחים והפצצות - איך נקבל דבר כזה, ומדוע הדבר מופרז כליכך כאשר

בדיוק באותם גבולות התכוננו להשמיד אותנו. או עדיין לא היו שטחים. או עדיין לא היה שום דבר.

הואיל וכל אדם רציני הדואג באמת לחיי העם והמדינה אין לו תשובות פשוטות, הוא מגיע בכל פעם לאותה התשובה: אין לנו ברירה אלא להגן על אותם קווים שאנו עומדים בהם, עם כל הקושי הכרוך בכך. כלום בשמחה אנו אומרים זאת לעצמנו? - לא. אבל מתוך אחריות וידיעה וחוסר הלוקסוס הזה לחיות באשל-יית. ומתוך אי-רצון לסמוך על אחרים, על מישהו החושב שהוא יכול גם לשבת אל "שולחן השתיים" גם אל "שולחן הארבע", גם לשלוח נשק לאויב, גם לשלוח טייסים נגדנו, והוא הקובע, וחבר-כנסת אחד מדבר בשמו, שהוא רוצה רק בטובתנו, על-ידי שליחת טייסים נגדנו. אולם מי שאיננו נמנה עם סוג זה ידע שכל זמן שלא ירצו שכנינו לעשות אתנו שלום, אין לנו דרך אחרת. ועל כך אין לי ויכות עם חברי-הכנסת חוץ. אין לנו דרך אחרת. נעדים שואלים, אבות שואלים, סבים שואלים. אין כל פלא בדבר. השאלה היא - מה התשובות הניתנות לצעירים ולמבוגרים השואלים זאת?

אין בדעתי להיכנס לויכוח עם חברי-הכנסת אבנרי, אבל רק אציין: רוסיה, מצרים, לבנון, ירדן - על כל אלה אין בפיו אפילו מלה אחת של ביקורת. גם על לבנון אין מלה, מה שמתבקש עכשיו ממאלי, כאשר מזכירים את שם לבנון, להזכיר גם עניין אביבים, גם עניין קריית-שמונה.

אמר פה חברי-הכנסת קורן היום: עדיין לא עבר שבוע מאז היינו עדים לקבר-אחים של ילדים, של תינוקות. אף לא מלה אחת; אפילו לא השתתפות בצער...

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש): כלום אין זו דמגוגיה תפלה? כלום אין זו דמגוגיה שפלה? הכנסת-כולה עמדה דום לזכרם.

ראש-הממשלה ג. מאיר: ממשלת לבנון אינה מביעה צער, וחבר-הכנסת אבנרי אינו מביע צער.

יש רק דרישה אחת - אלה הם ויתורים מישראל, אך ורק ויתורים. אבל אין להחפלא על כך. מי שוויתר על מה שנקרא ציוניזציה של מדינת ישראל, מי שרואה את עצמו מנותק מעם ישראל בגולה, מי שאינו רואה בעליית יהודים את המטרה היסודית והעיקרית של מדינת ישראל, אין פלא שהוא מוכן לוותר. כי בעצם על מה הוא מוותר?

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש): תשובה עלובה מאוד, גברתי. (קריאות: איך יכול לדבר בנימוס?)

ראש-הממשלה ג. מאיר: אל תדרשו ממנו נימוס ליהודים, רק לגויים.

חבר-הכנסת תמיר, אני יכולה להצטרף רק לדבר אחד מדבריך: כל מה שעשינו ועושים בהסברה אינו מספיק. אינני יודעת אם אפ-פעם נוכל להגיד לעצמנו שזה מספיק. גם אם כל אחד מאתנו ידע שיש הישגים בהסברה, ברור שיש עוד מקום לעשות יותר מכן. אינני

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני (תשובת ראש הממשלה) (מאי, סנה, טובי, אבנרי, ש. תמיר, בגין, י. תמיר) —

באנו אומרים: בואו נשב יחד ותעלו על השולחן כל מה שתרצו?
הבאתי דוגמה אבסורדית לכאורה, ואחרי ששמעו את נאצר וחוסין אומרים: גבולות 1947, לא היה זה בלתי-מוצדק כל-כך שנאמר להם: אתכם אין בכלל על מה לשבת. אבל לא אמרנו זאת. אמרנו: כל מה שתרצו.
מה אנו רוצים מעצמנו ומדוע אנו מתפלאים שאנו איננו יודעים להגיד לעצמנו כי התביעות שלנו צודקות, מייגמלות? מה הפלא שגם האחרים, מבחוץ, מתחילים לפקפק?

אמר חבר-הכנסת סנה: לא על הצורה צריך להתעקש, אלא על התוכן. נכון, אבל אני אומרת שהצורה הזאת יש בה התוכן. האם אנו פסולים? האין לנו זכות קיום באזור ואין אפשרות לשבת אתנו? לפי דעתך, זהו התוכן.
אני מעוזה לומר שכאשר יבוא יום ונציגי מדינות ערב יקבלו את דרישתנו לשבת אתנו — באותו רגע יתחולל איזה משבר במנטליות העיוורת הזאת, הבלתי-הגייונית, אולי מכוח הישיבה המשותפת ייווצר סדק בתוך קיר השנאה המפריד בינם ובינינו.
מעודי לא אמרתי — לא בפומבי ולא בלבי — שברגע שניכנס לחדר אחד יקרה גס ומיד עם שבתנו אל השולחן יופיע השלום. אני מתארת לי שיעברו שעות, ימים, אולי אפילו שבועות וחודשים, אבל לפחות נשב יחד ונחפש דרך לשלום. אולם תנאי אחד לכך, ובעצם יש לישראל רק תנאי אחד ויחיד אל מדינות ערב: תרצו בשלום אתנו. זה הכל. ואם אינם רוצים לשבת אתנו, אין זה סימן שהם רוצים בשלום.

אורי אבנרי (העולם הזה — כות חדש):
מפני שהם הולכים לשם כדי לחיות חייהם במדינת ישראל.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
וזהו הפשע הגדול.

השר מ. בגין:

בפעם הראשונה אני עונה "אמן" אחרי דבריך.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

חברי הכנסת, אם לא תעזרו לחבר-הכנסת אבנרי, אוכל לסיים את דברי בלי שים לב לקריאות-ביניים.

עכשיו יש דבר בדברי חבר-הכנסת עופר שפשוט איננו מובן לי, מה פירוש הדבר שיש 2.5 מיליון ערבים שאין להם נתינות ולא נותנים להם נתינות? מי הם? איפה הם? עד כמה שאני יודעת, יש ערבים בירדן. ירדן היא מדינה ריבונית; יש להם נתינות. אני יודעת עוד דבר: כל הערבים מן הגדה המערבית, שסיפח עבדאללה לירדן — הוא נתן להם נתינות ירדנית, והם נתינים ירדניים. מניין האגדה החדשה הזאת, שאני שומעת אותה בפעם הראשונה (אינני יודעת על מה היא מיוסדת) שמתהלכים 2.5 מיליון ערבים ואין להם נתינות, מסכנים?

יוסף תמיר (גח"ל):

חבר-הכנסת עופר שמע זאת מפי דני האדום. הוא נפגש אתו אתמול.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

על מה זה בגוי? ואיפה זה נשמע? אני מבינה שחבר-הכנסת עופר איננו מציע שתהיה מדינה מספר 15

אנו אומרים: בואו נשב יחד ותעלו על השולחן כל מה שתרצו?
הבאתי דוגמה אבסורדית לכאורה, ואחרי ששמעו את נאצר וחוסין אומרים: גבולות 1947, לא היה זה בלתי-מוצדק כל-כך שנאמר להם: אתכם אין בכלל על מה לשבת. אבל לא אמרנו זאת. אמרנו: כל מה שתרצו.
מה אנו רוצים מעצמנו ומדוע אנו מתפלאים שאנו איננו יודעים להגיד לעצמנו כי התביעות שלנו צודקות, מייגמלות? מה הפלא שגם האחרים, מבחוץ, מתחילים לפקפק?
אמר חבר-הכנסת סנה: לא על הצורה צריך להתעקש, אלא על התוכן. נכון, אבל אני אומרת שהצורה הזאת יש בה התוכן. האם אנו פסולים? האין לנו זכות קיום באזור ואין אפשרות לשבת אתנו? לפי דעתך, זהו התוכן.

אני מעוזה לומר שכאשר יבוא יום ונציגי מדינות ערב יקבלו את דרישתנו לשבת אתנו — באותו רגע יתחולל איזה משבר במנטליות העיוורת הזאת, הבלתי-הגייונית, אולי מכוח הישיבה המשותפת ייווצר סדק בתוך קיר השנאה המפריד בינם ובינינו.

מעודי לא אמרתי — לא בפומבי ולא בלבי — שברגע שניכנס לחדר אחד יקרה גס ומיד עם שבתנו אל השולחן יופיע השלום. אני מתארת לי שיעברו שעות, ימים, אולי אפילו שבועות וחודשים, אבל לפחות נשב יחד ונחפש דרך לשלום. אולם תנאי אחד לכך, ובעצם יש לישראל רק תנאי אחד ויחיד אל מדינות ערב: תרצו בשלום אתנו. זה הכל. ואם אינם רוצים לשבת אתנו, אין זה סימן שהם רוצים בשלום.

משה סנה (מק"י):

זה מוכרח להסתיים בזה, אבל לא מוכרח להתחיל בזה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

חבר-הכנסת סנה, יארינג בכל זאת הסתובב כאן, נדמה לי, למעלה משנה. מה עשה? הוא בא לירושלים, חזר לקהיר, נסע לרבת-עמון, בא לירושלים, נסע לקהיר ושוב בא לירושלים. מה רצה? הוא גיסה לשמוע איזו מלה חיה מפי הצד האחר. הוא הציע ניקוסיה. הוא הציע: אולי בניו-יורק, אולי פגישה של שרי החוץ, לעת-עתה בסודיות. כלום השיבנו על אחת מהצעותי "לא"?

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כל העולם יודע שמדיניותה של הממשלה כאן הכשילה את יארינג.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

"כל העולם" של חבר-הכנסת טובי מוגבל מאוד, גם כשזה כולל מדינה גדולה, ובכל זאת רק מדינה אחת גדולה ולא יותר מכן. זה "כל העולם" בשבילו. אני מבינה שזה כל העולם בשבילו. אבל יש קצת עולם גם מחוץ לזה.

אני רוצה לומר עוד מלה בעניין הנסיגה. מדוע יש רשות לצד כל-שהוא, לצד האויב — שלשלום איננו מסכים, לנהל משא-ומתן איננו מסכים — לדרוש שאנחנו,

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני (תשובת ראש הממשלה) (מאיר, י. תמיר, שוסטק, אבנרי) —

להודיע? — כאשר הצד הרוצה את השטחים אינו מוכן להיפגש אתנו? איך נשלח לו את השטחים, איך נודיע לו שאנחנו מוותרים על זה ועל זה ולא די לזו חבר-הכנסת שלום לוי, הוא רוצה ויתור אחד ויחיד — שגוותר לו על קיומנו. זהו הויתור היחיד שיוכה לברכה מפיו לעת-עתה. אני מקווה שמצב הדברים ישתנה, אני מאמינה שישתנה, אבל לעת-עתה זהו הויתור היחיד שהוא מוכן לקבל, ואין פה כמעט איש שמוכן לתת לו את הויתור הזה.

אמרתי בתחילת דברי ואני אומרת עכשיו: כל משקיף נייטרלי, הוגן, לא שונא ישראל, לא אנטישמי, מוכרח לבוא לידי המסקנה היחידה המתבקשת מכל מה שעשינו ואמרנו — שישראל היא המדינה הרוצה בשלום ומדינות ערב עדיין תקועות ברצונן במלחמה.

אין בתוכנו המקל ראש בענין המעורבות הסובייטית. אין לסובייטים מה לעשות באזורנו. לא היתה לנו מלחמה אתם. אין לנו גבול משותף אתם. אין להם מה לעשות כאן.

(קריאה: אין להם מה לעשות גם בצ'כוסלוב-

בקה).

אבל הם פה. אי-אפשר שלא להכיר בעובדה הזאת. אי-אפשר להקל ראש בעובדה הזאת. אבל המצרים, הסובייטים, העולם. כולו ואנחנו יודעים, הכל צדיקים לדעת — ואמר זאת אתמול חבר-הכנסת חזן — כל אחד מאתנו יודע זאת שלנו אין ברירה.

כאשר נשאלתי בדאיון בטלוויזיה, לפני שבועות אחדים, מיד לאחר שנודע על נוכחות הטייסים הסובייטיים, אם אנחנו מוכנים להתנגש עם הטייסים הסובייטיים, עניתי: אין אנו ששים להתנגש אפילו בטייסים מצריים, אבל אנחנו מגינים על חיינו. כל הבא להכשילנו, כל התוקף אותנו, כל מי שלא יניח לנו להתגונן — וכל מלחמה שלחמנו היתה אך ורק מלחמת התגוננות — לא נאפשר לו זאת. לא בלב כל איני אומרת זאת. לא אנו הזמנו אותם. אין להם מה לעשות באזור הזה, אבל מי שיעמוד נגדנו בפעולת ההתגוננות שלנו — לא ניתן. אני יודעת, אנחנו עם קטן והם עם גדול, מעצמה גדולה, אבל גם לעם קטן יש זכות קיום, ואוי לאותו עם קטן שבאשר הוא קטן הוא מוכן לוותר. וגם זאת אמר אתמול חבר-הכנסת חזן, אנחנו יודעים זאת מן ההיסטוריה שלנו: בשבילנו אפילו כניעה היא בגדר מותרות, מפני שאנחנו אולי היחידים בעולם שאחרי כניעה אין לנו חיים. לאחרים אחרי כניעה יש שיעבד, יש שלטון זה, אבל לנו אפילו חיים פסיים אין אחרי כניעה. יש לנו ברירה אחרת: גילחם בכל מי שיעמוד לנו למכשול בדרכנו. כל הכוח שיש לנו הוא, מבחינה אחת, כוח קטן, אבל עם היודע שלא על שטח, לא על אוצרות טבע, לא על גלגל שיש לשכנים יצאנו ללחום, כי אם אנחנו נלחמים על זכותנו לחיות. — עם כוח אולי כוחו רב אתו.

ב-1948 אמרו מומחים צבאיים גדולים שאין לנו כל סיכוי, ועל-פי המספרים והעובדות היבשות צדקו הם. מה היינו ב-1948, מה היה לנו מול אלה שעמדו נגדנו? היתה זו הלצה, הלצה מרה, אבל עובדה נכונה וחשובה כאשר בימי מלחמת השיתרון התהלכה בארץ אימרה שיש לנו גשק סודי, והגשק הסודי הוא — אין ברירה. כנראה זהו גשק חשוב מאוד.

(הוא אמנם אמר היום שיש 15 מדינות, אבל לעת-עתה יש 14). איננו מציע זאת, נדמה לי. ואם איננו מציע זאת — מה זאת אומרת שאנחנו צדיקים להגיד לגחתי ירדן מה שם יקראו למדינתם? איפה נשמע דבר כזה? הם אינם מסוגלים להחליט אם תהיה זאת "ירדן", אם תהיה זאת "פלשתינה" או אם יהיה איזה שם אחר? כלום שאלנו מישהו איך נקרא למדינה שלנו? עוד דאגה אחת לנו: 2.5 מיליון ערבים בלי נתינות. את זה לא שמעתי מפני ערבים; לא שמעתי את זה מפני אחרים.

יוסף תמיר (גח"ל):

זה גם לא-נכון.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

על מה זה בנוי בכלל?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

הוא אמר שטות; לא צריך לחזור עליה.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

ראש הממשלה אינה מתווכחת על דברים שנאמרו, ומתווכחת על דברים שלא נאמרו.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אני מבינה את כוונתו של חבר-הכנסת שלום לוי, האומר שאולי היינו צריכים לפנות אל מועצת הבטחון אחרי האסון באביבים. אני בטוחה שהוא ידע בדיוק כמונו למה אפשר לצפות ממועצת הבטחון. לפני שנים אחדות רצחו שני תברים מאלמגור. היה זה כל-כך פשוט וברור: על אדמתנו, על אדמות המשק, היה ברור מאין באו. אני חושבת ששבועות התווכחו במועצת הבטחון, ובסוף — אחרי מאמצים רבים — נתנה מועצת הבטחון את האישור שלה למה שנאמר קצת לפני מועצת הבטחון: "לא תרצח". מועצת הבטחון החליטה איפוא אחרי יוכוחים רבים שהיא מגנה את הרצח, אבל בלי כתובת. סתם "נרצחו". מי רצח? מי אשם בזה? — הס מלהזכיר.

עכשיו יש מועצת הבטחון ששישה מחבריה, וביניהם אחת המעצמות הגדולות, החברים הקבועים, אין להם יחסים דיפלומטיים עם ישראל. אמנם, היא יושבת ליד שולחן של שתיים וארבע, ומחפשת פתרון "אובייקטיבי" לסיכסוך בינינו ובין הערבים. וראינו דק לפני שבועיים מה היה, איך קיבלו החלטה. גם כאן לאחר משא-ומתן ארוך, לאחר פשרות, כדי לאפשר למדינות אחרות להצביע בעד זה, בלי להזכיר שם שקרה לפני פעולתנו נגד המחבלים. הפעולה הזאת היתה רק נגד המחבלים בשטח שהופקד על-ידי ממשלת לבנון. היא אמרה: לא דינו שפכו את הדם הזה, כי אם המחבלים. היה זה בעיני חילול זכר הילדים שנרצחו — ללכת למועצת הבטחון ולהניח את הפרשה על השולחן האובייקטיבי הזה.

מדוע עלינו להכריז שהשלום יקר לנו מזכויותינו ההיסטוריות? רבותי חברי הכנסת, הרי אנו מודיעים ממחרת המלחמה ועד היום, עד כדי כך שבאמת כבר קשה לחזור על כך, שאנחנו רוצים שלום על-ידי משא-ומתן ישיר, ובתוך השלום גבולות מוסכמים, בטוחים ומוכרים. מוכרים! מה עוד צריך לומר, איזה דבר נוסף צריכים אנו להניח רק על השולחן שלנו, דק בינינו, כאשר השותף הנוגע בדבר, הרוצה שטחים — ונניח שמישהו אומר שגוותר לו על שטחים? למי לוותר, למי להכריז, למי

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני (תשובת ראש הממשלה) (מאיר, סנהדראי); (סיכום הדין) (סנהדראי, ברעם, פרוש, וילנר, ורדיגר) —

הן מחלישות אותנו, לא מחזקות, ואנו צודקים באשר אנו רוצים לחיות בשלום עם שכנינו. לא ננצח אותם, וכשאנו קוראים להם, אנו קוראים להם לשבת אתנו כשוים, לא כמנצחים עם מנוצחים.

(קריאה: יש שוויון בין כובש...)

המצב קשה וחמור. אל לנו להרשות לעצמנו את הלוקוסוס לראות צל הרים כהרים.

יחד עם זה אני חוזרת שוב: כל דבר הנראה כדבר שאולי יוכל להביא לידי פתרון, בהחלט ניאחז בו, כפי שעשינו בעבר ונשתדל בכל מאמצינו להגיע לאפשרות של שלום-אמת ובד-קיימא.

הי"ר ט. סנהדראי:

תודה רבה.

אמרת ש לא נחל לקרוא לשכנינו לשלום, נצל כל אפשרות לכות לכך, וכל זמן שאין שלום והתשובה לא באה משם, מחוץ לקולות של תותחים והפגזות — אנו בוטחים בגבורה, במסירותו וביעילותו של צה"ל ואנו בוטחים באיתנותו של העם. אילו הוכחות נוספות נחוצות, כאשר בעמק הירדן עומדים כפי שעומדים? בעמק בית-שאן, בקרית-שמונה, באביבים, בצפון, במזרח, בכל מקום. עם נכון הוא. בכל נימי נפשו הוא רוצה בשלום, אך בדיוק באותה המידה הוא רוצה לחיות, ויש לו זכרונות מרים, מרים מאוד, ולא יוותר ולא ייכנע.

אנו צריכים לא לחדול לחפש כל דרך המאפשרת לנו להיפגש עם שכנינו, אך חלילה לנו מלראות גאולה בדב-רים שאין בהם ממש. אשליות, גם אם טובות הכוונות, אינן יכולות בשום אופן להביא שלום, ותוצאתן אחת:

2. סיכום הדין

הושמד שלישי מעמנו לעיני אומות העולם, בעברם על הצו האלוקי — לא תעמוד על דם רעך. אנו מזהירים מפני הסכנה הנשקפת לישראל ולשלום העולם כולו מן ההתפתחויות האחרונות באזור.

5) עם ישראל היושב בציון ובתפוצות הגולה חדור אמונה עמוקה כי לא יטוש ה' את עמו ונחלתו לא יעזוב. נשוב לה' ונתאזר בעזו ובבטחונו, כי שומר ישראל ישמור שארית ישראל.

הי"ר ט. סנהדראי:

בשם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה יביא הצעת סיכום חברי-הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הצעת סיעת רק"ח לסיכום הדין על הודעת הממשלה:

1) הכנסת דוחה את הודעתה המדינית של ראש הממשלה בכנסת מיום 26 במאי 1970.

הודעת הממשלה מבטאת המשך המדיניות מעמדות של כוח, של התפשטות טריטוריאלית וסיפוחים, של השתעבדות לארצות-הברית וחסימת הדרך להסדר שלום בין ישראל לבין המדינות הערביות.

2) הכנסת מחליטה כי ממשלת ישראל תודיע למזכיר הכללי של האו"ם על נכונותה לבצע את החלטת מועצת הבטחון מה-22 בנובמבר 1967 על כל סעיפיה.

הי"ר ט. סנהדראי:

בשם סיעת פועלי אגודת ישראל יביא הצעת סיכום חברי-הכנסת ורדיגר.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בשם סיעת פועלי אגודת ישראל הנני מציע את הצעת הסיכום דלהלן:

הכנסת שמעה את הודעת ראש הממשלה ומאמצת ידי הממשלה להתמיד במאמצייה לשלום המדינה ולבטחונה.

הכנסת פונה לעם בארץ ובתפוצות לעמוד בקור-רוח ובעזו מול הסכנות הנשקפות לשלום המדינה ולא להיגרר לתבוסות.

הי"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעות סיכום מטעם הסיעות.

אבקש את חברי-הכנסת ברעם להביא לפנינו הצעת סיכום בשם כמה סיעות.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בשם הסיעות בכנסת: המערך (עבודה-מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחווה, — הנני מתכבד להביא את הצעת הסיכום על הודעת הממשלה:

הכנסת, בהמשך להחלטות הכנסת והממשלה, רושמת לפנייה את הודעת הממשלה שנמסרה על-ידי ראש הממשלה בכנסת ביום כ' באייר תש"ל, 26 במאי 1970. אבקש להצביע על הצעה זו.

הי"ר ט. סנהדראי:

אבקש את חברי-הכנסת פרוש להביא את הצעת הסיכום מטעם סיעת אגודת ישראל.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מביא את הצעת הסיכום מטעם סיעת אגודת ישראל:

1) הכנסת רושמת לפנייה את הודעת ראש הממשלה על מאמצייה של הממשלה להשיג שלום יציב עם שכנינו תוך הבטחת בטחון המדינה.

2) הכנסת פונה לרוסיה הסובייטית לחדול מלהיות צד לוחם במזרח התיכון נגד מדינת ישראל, המעורבות הסובייטית, כפי שמתבטאת בזמן האחרון, עלולה לגרום לתבערה עולמית. אין לממשלת רוסיה שום סיבה ליהפך לצד לוחם נגדנו.

3) יחד עם זה פונה הכנסת לעמי העולם, ובמיוחד לארצות-הברית, להזהיר את רוסיה הסובייטית מפני התערבות צבאית במזרח התיכון, אשר אחריתה זו ישורנה. כל השהיה בהושטת עזרה לישראל בשעה זו מחזקת את ידי השואפים להעמקת התהום בינינו לבין שכנינו.

4) הכנסת מזכירה לעמי העולם כי בדור הזה

חוברת כ"ד, ישיבה ע"ב

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני (סיכום הדיון) (ורדיגר, סנהדראי,
ש. כהן, בגין, ש. תמיר, סנה, בדר) —

ונוכח משמעותו הגלובאלית של איום סובייטי זה לעולם החפשי כולו —

מטילה הכנסת על הממשלה לפתח מיד מערכה מדינית רבת-תנופה שתישען על מסע-אזעקה והסברה דחוף ואדיר-ממדים, במגמה להטות את הכף בארצות-הברית ולהביא לא רק לאספקת המוטוסים והנשק החיוני-גייס, אלא להתייצבות ברורה ופומבית של ארצות-הברית לימינה של ישראל במאבק הגורלי, להתראת אמריקנית חד-משמעית כלפי ברית-המועצות.

על ממשלת ישראל לשגר מיד לארצות-הברית צוות של אנשי מדינה, אשר בעזרת המומחים המעולים ביותר, ותקציב נרחב, ייוונו וינהלו את המערכה המדינית וההסבית רתית בצמרת הממשל, בין חברי הסינט והקונגרס, בעתו-נות, בטלוויזיה וברדיו, ובקרב כל מוקדי העוצמה ושכבות העם האמריקני, תוך שיתוף-פעולה עם הגורמים האחר-איים והריאליסטיים בארצות-הברית.

מערכה מדינית זו תושעת בראש וראשונה על זהות האינטרסים בין ישראל לבין ארצות-הברית והעולם החפשי כולו, בעמידתם בפני האיום הסובייטי, ועל ההכרח המשותף בכלימתו.

היו"ר ט. סנהדראי:

בשם סיעת מק"י — הצעת סיכום לחבר-הכנסת סנה.

משה סנה (מק"י):

"להלן הצעת סיעת מק"י לסיכום הדיון המדיני:

א. הכנסת מביעה את רצונה הנחוץ של עם ישראל להגן עד בוא השלום על קווי הפסקת האש מפני כל התקפה מכל צד שהוא ומכל גורם שהוא.

ב. הכנסת קובעת את העיקרים המדיניים הבאים ליזמות שלום מצד ישראל: —

יוחנן בדר (גח"ל):

אם תפסיק כאן, נוכל להצביע בעד הצעתך.

משה סנה (מק"י):

אני מסכים לחלוקת ההצבעה על הצעתי לפי סעיפיה.

היו"ר ט. סנהדראי:

אתה קורא מה שהגשת, ונצביע על ההצעה כולה.

משה סנה (מק"י):

— (1) ממשלת ישראל תיוונו, באמצעות המזכיר הכללי של האו"ם ובצינורות בין-לאומיים אחרים, את חידוש הפסקת האש על מנת שתהא מלאה והודית.

(2) ממשלת ישראל תחדש ביזמתה את ההצעה לשיחות שלום נוסח רדוס.

(3) הכנסת מאשרת את הודעתה של ראש הממשלה, בעקבות הדעתו של השגריר יוסף תקוע במועצת הבטחון מ-1 במאי 1968 והודעתו של שר החוץ אבא אבן בעצרת האו"ם מ-8 באוקטובר 1968, כי מדינת ישראל מקבלת את החלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967 לקידום שלום צודק ובר-קיימא על יסוד פירוש מוסכם של כל סעיפי החלטתה.

(4) הכנסת מאשרת את עמדתה, כי באין שלום אין נסיגה, ומכריזה כי במסגרת של הסכם שלום תהא

בטחוננו בריבון העולמים שגם בשעה זו יעמוד לימין עמו וישיעו בעתות צרה.

היו"ר ט. סנהדראי:

בשם סיעת העולם הזה — כוח חדש יביא הצעת סיכום חבר-הכנסת שלום כהן.

שלום כהן (העולם הזה — כוח חדש):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בשם סיעת העולם הזה — כוח חדש הריגי להביא את הצעת ההחלטה הבאה:

(1) הכנסת דוחה את הודעת ראש הממשלה, וקובעת שלא היתה בה אף תשובה אחת לאתגרים החמורים של המציאות החדשה.

(2) הכנסת קוראת לפירוק ממשלת הליכוד הלאומי, שהתפתחות של היום מטילה עליה צל נוסף, —

השר מ. בגין:

ההערה הזאת שייכת לגוף ההחלטה?

שלום כהן (העולם הזה — כוח חדש):

— — ולהקמת ממשלה שתתבסס על הרוב המוצק בעם ובכנסת, השואף לשלום במקום שטחים.

(3) הכנסת מגנה את הדפיטיסם של הטוענים כי אין ברירה אלא להגיע לעימות צבאי עם הצבא הסובייטי ולהפיכת ישראל לשדה-קרב בין מעצמות העולם. הכנסת קובעת שתבוסנתו ויש בה כדי לגרום לדמוקרטיזציה בעם.

(4) הכנסת מכריזה כי ישראל מקבלת את החלטת מועצת הבטחון מיום 22 בנובמבר 1967 כרוחה וכלשונה, וכי אין ישראל שואפת לסיפוח שטחים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

לא גבולות 1947?

שלום כהן (העולם הזה — כוח חדש):

אני צריך לקרוא רק מה שכתוב כאן, אחרת הייתי עונה לך.

(5) הכנסת קוראת לממשלת מצרים לפתוח מיד בהליכים דחופים לשם השגת הסדר-שלום על סמך החלטת מועצת הבטחון, כדי להוציא מן המרחב את האימפריאליסטים המערבי והמזרחי ולמנוע את הפיכת המרחב שלנו להודו-סין שנייה.

(6) הכנסת קוראת לממשלה להצהיר מיד כי ישראל מכירה בקיומה ובזכויותיה הלאומיות של האומה הפלשתינית, קוראת לה להקים נציגות לאומית ולפתוח בהדיברות עם ישראל לשם כינון שלום של דו-קיום בין שתי האומות בארץ זו.

(7) הכנסת קוראת לממשלה להפסיק מיד את ההתנחלויות בשטחים.

היו"ר ט. סנהדראי:

בשם סיעת המרכז החפשי — הצעת סיכום לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. נוכח השתתפותן של יחידות צבא סובייטיות במערך הצבאי של מצרים, אשר משמעותה היא איום על קיומה של מדינת ישראל;

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני (סיכום הדיון) (סנה, סנהדראי, קלינגהופר) —

ה צ ב ע ה

הצעת הסיכום שהגיש חבר-הכנסת מ. סנה בשם סיעת מק"י לא נתקבלה.

הי"ר ט. סנהדראי:

נמשיך בהצבעה.

ה צ ב ע ה

הצעת הסיכום שהגיש חבר-הכנסת ש. תמיר בשם סיעת המרכז החפשי לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהגיש חבר-הכנסת ש. כהן בשם סיעת העולם הזה— כוח חדש לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהגיש חבר-הכנסת א. ורדיגר בשם סיעת פועלי אגודת ישראל לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהגיש חבר-הכנסת מ. וילנר בשם הרשימה הקומוניסטית החדשה לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהגיש חבר-הכנסת מ. פרוש בשם סיעת אגודת ישראל לא נתקבלה.

הי"ר ט. סנהדראי:

אנחנו עוברים להצבעה על הצעת הסיכום שהגיש חבר-הכנסת מ. ברעם בשם כמה סיעות.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

אבקש למנות את הקולות, גם של הנמנעים.

ה צ ב ע ה

בעד הצעת הסיכום שהגיש חבר-

הכנסת מ. ברעם — 33

נגד — 6

נמנעים — 19

הצעת הסיכום שהגיש חבר-הכנסת מ. ברעם בשם הסיעות: המערך (עבודה— מפ"ם); מפד"ל; המפלגה הליברלית העצמאית; קידמה ופיתוח; שיתוף-ואחווה — נתקבלה.

הי"ר ט. סנהדראי:

אני מודה לכולכם. הישיבה הבאה — ביום שני הבא, בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

ישראל מוכנה לסגת מקווי הפסקת האש אל גבולות בטוחים ומוכרים, כפי שיוסכם עליהם בין הצדדים הנוגעים בדבר. כל שטח שיפונה על-פי הסכמי השלום יישאר מפורז, והפירוז יובטח על-ידי פיקוח יעיל.

5) מדינת ישראל מכירה בזכות העם הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית. זכות זו תמומש בבוא השלום על יסודות הכרה הדדית, הסכם הדדי דו-קיום בשלום. עד בוא השלום יובטח שלטון-בית לאוכלוסיה בשטחים המוחזקים, ניתנת לה האפשרות להקים נציגות לאומית דמוקרטית ושחרת-שלום, ויוחל מיד בשיקום הפליטים בשטחים המוחזקים. במשא-ומתן על השלום תהא ישראל נכונה לדון עם ירדן על כינון יחסים פדרטיביים בין שתי מדינות ריבוניות.

6) במשא-ומתן על השלום תציע ישראל לארצות השכנות תכנית פיתוח אזורית — למען פתרון צודק ומוסכם של בעיית הפליטים, למען העלאת רמתן הכלכלית והחברתית של כל ארצות האזור, ולמען שינוי אופי היחסים הערביים-ישראליים מיחסי איבה ומלחמה ליחסי שיתוף-פעולה קונסטרוקטיביים.

7) הכנסת תראה בעין יפה את הפעלת השפעתם של הגורמים הבין-לאומיים לקירוב הצדדים בסיכסוך הישראלי-ערבי אל שולחן המשא-ומתן, ההסכם והשלום, את מתן ערבותם להסכמים שיושגו בין הצדדים, את סיועם הכספי לתכנית הפיתוח האזורית וליישוב הפליטים, את הוצאת האזור מתחום המאבק הבין-גושי ומתחום הציוד הגרעיני.

ג. הכנסת מחווה דעתה, כי על ממשלת הליכוד הלאומי לפנות את מקומה לממשלה המשלבת כוונות צבאית הגנתית מעולה ביזמה מדינית מתמדת לשלום, לממשלה המעדיפה פשרה טריטוריאלית למען השלום על רווחים טריטוריאליים בלי שלום, לממשלה המקפידה על החירויות הדמוקרטיות, לממשלה הנאמנה לציווי הצדק הסוציאלי ולזכויות העם העובד.

הי"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. נתחיל בהצבעה על הצעת הסיכום של סיעת מק"י, שהוגשה על-ידי חבר-הכנסת סנה. ההצבעה על הצעות הסיכום תתנהל בכיוון הפוך מכפי שהוגשה.

הישיבה נעולה בשעה 18.41.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות ע'—ע"ב

- א. שאילתות.
- ב. חוק חוקרים פרטיים ושירותי שמירה, תשכ"ט—1969 (קריאה ראשונה) — תשובת השר.
- ג. חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות שוחד) (תיקון מס' 4), תש"ל—1970 (קריאה ראשונה) — תשובת השר.
- ד. סקירת שר הבריאות על פעולות משרדו.
- ה. הודעת הממשלה על המצב המדיני והבטחוני.
- ו. חוק החווים (חלק כללי), תש"ל—1970 (קריאה ראשונה).
- ז. חוק התקנים (תיקון מס' 2), תש"ל—1970 (קריאה ראשונה).
- ח. חוק לתיקון פקודת העדות (מס' 8), תשכ"ט—1969 (קריאה ראשונה).
- ט. הנמקת התנגדות להודעת הממשלה מיום ט"ז באדר ב' תש"ל (24 במארס 1970) על החלת דין רציפות על החוקים דלהלן:
1. חוק הבטיחות במקומות ציבוריים (תיקון), תשכ"ז—1967;
 2. חוק חוזה עבודה, תשכ"ח—1968;
 3. חוק המועצות למוצרי פירות וירקות (ייצור ויצוא), תשכ"ט—1969;
4. חוק לתיקון פקודת העירויות (מס' 9), תשכ"ט—1969;
5. חוק המכר (דירות), תשכ"ט—1969.
- י. דרכי פעולתה של הטלוויזיה (לפי הצעות לסדר-היום של קבוצת חברי כנסת).
- יא. תמריצים להכוננת אוכלוסין לערי הפיתוח (הצעת חבר-הכנסת י. יפרח).
- יב. חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 2), תש"ל—1970 (קריאה ראשונה).
- יג. חוק המילווה לבטחון המדינה (תיקון מס' 2), תש"ל—1970 (קריאה ראשונה).
- יד. חוק המכר (מכר-טובין בין-לאומי), תש"ל—1970 (קריאה ראשונה).
- טו. חוק המיטלטלין (הוראות משלימות), תש"ל—1970 (קריאה ראשונה).
- טז. חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון מס' 2), תשכ"ט—1969 (קריאה ראשונה).
- יז. חוק שירות התעסוקה (תיקון), תשכ"ט—1969 (קריאה ראשונה).
- יח. חוק התיכונן והבנייה (תיקון מס' 2), תשכ"ט—1969 (קריאה ראשונה).
- יט. חוק רשות הנמלים (תיקון), תשכ"ט—1969 (קריאה ראשונה).

ב. מסקנות ועדת החוץ והבטחון בעניין מדיניות הגשרים הפתוחים

ביום כ' באייר תש"ל (26 במאי 1970) סיימה הוועדה את דיוניה במסקנה הבאה:

הוועדה סומכת ידיה על מדיניות הממשלה בדבר המשך קיום גשרים פתוחים על הירדן לתנועה סלקטיבית ומבוקרת.

ביום כ"ח בשבט תש"ל (4 בפברואר 1970) העבירה הכנסת לוועדת החוץ והבטחון הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת ש. תמיר בעניין "מדיניות הגשרים הפתוחים על הירדן וסמכויותיהן של מדינות האויב בשטחים המשוחררים".

סיכום הישיבות

ישיבה ע' (י"ט באייר תש"ל - 25 במאי 1970)

- היו"ר - ר. ברקת; ט. סנהדראי; ש. רוזן.
- א. יושב-ראש הכנסת ר. ברקת העלה את זכרם של קרבנות ההתנקשות ליד ברעם.
- ב. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת.
- ג. שר-הפיתוח ח. לנדאו השיב על 2 שאלות של חברי הכנסת: י. הורביץ, ש. כהן.
- שר-הסעד י. בורג השיב על 3 שאלות של חברי הכנסת: ז. המר, ש. ארבל-אלמוזליגו, א. אבנרי.
- שר-החקלאות ח. גבתי השיב על 13 שאלות של חברי הכנסת: א. ורדיגר, י. תמיר, מ. סנה, י. גולן, ז. המר, מ. ידיד, ד. עובדי, ש. לורנץ.
- שר-המשטרה ש. הלל השיב על 5 שאלות של חברי הכנסת: א. ורדיגר, ג. אליעד, ז. המר, ש. ארבל-אלמוזליגו, י. גולן.
- שר-השיכון ז. שרף השיב על 5 שאלות של חברי הכנסת: א. אבנרי, ז. המר, מ. פרוש.
- ד. בהמשך הדיון על חוק חוקרים פרטיים ושירותי שמירה, תשכ"ט-1969, קריאה ראשונה, השיב שר-המשפטים י. ש. שפירא למתווכחים.
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.
- א. אבנרי מסר הודעה בדבר הימנעות סיעתו מהצבעה.
- ה. שר-הבריאות ח. גבתי מסר סקירה על פעולות מש"דו. בוויכוח השתתפו: ש. י. גרוס, ש. רוזן, ש. ארליך, י. שערק, ט. סנהדראי, מ. גז, מ. אביזוהר, א. חביבי, ש. ארבל-אלמוזליגו, מ. דיין, א. ורדיגר, ש. כהן, א. שוסטק, מ. סנה.

ישיבה ע"א (כ' באייר תש"ל - 26 במאי 1970)

- היו"ר - ר. ברקת; מ. ביבי.
- א. ראש-הממשלה ג. מאיר מסרה הודעה על המצב המדיני והבטחוני.
- ב. שר-הבטחון מ. דיין השיב על 13 שאלות של חברי הכנסת: ג. אליעד, א. ורדיגר, ת. טובי, א. חביבי, מ. סנה, ג. האוונר, א. אבנרי, ש. ארבל-אלמוזליגו, ש. כהן.
- ג. בדיון על הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני השתתפו: ש. לורנץ, ח. י. צדוק, ב. הלוי, י. ש. בן-מאיר, מ. כרמל, ג. האוונר, מ. אביזוהר, י. חזן, מ. וילנר, י. תמיר.
- ד. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת.

ישיבה ע"ב (כ"א באייר תש"ל - 27 במאי 1970)

- היו"ר - ט. סנהדראי.
- א. בהמשך הדיון בהודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והבטחוני השתתפו: א. ששון, ק. כהנא, א. אבנרי, ש. תמיר, מ. סנה, מ. סורקיס, י. ארידור, א. עופר, ש. לויך, א. אנקוריון, צ. צימרמן, ד. קורן.
- ב. חברי-הכנסת ז. שובל הצהיר הצהרת אמונים.
- ג. בהמשך הדיון על המצב המדיני והבטחוני השיבה ראש-הממשלה ג. מאיר למתווכחים. הצעות סיכום הוגשו על-ידי: מ. ברעם בשם סיעות המערך (עבו-דה-מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחוזה; מ. פרוש בשם סיעת אגודת ישראל; מ. וילנר בשם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה; א. ורדיגר בשם סיעת פועלי אגודת ישראל; ש. כהן בשם סיעת העולם הזה-כוח חדש; ש. תמיר בשם סיעת המרכז החפשי; מ. סנה בשם סיעת מק"י.
- הוחלט: לקבל את ההצעה שהוגשה על-ידי מ. ברעם.

THE ...

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It is essential for the company to have a clear and concise system in place to ensure that all data is properly documented and accessible. This will help in the identification of trends and anomalies in the data, allowing for more informed decision-making.

The second part of the document outlines the specific steps that should be taken to implement this system. This includes the selection of appropriate software, the training of staff, and the establishment of clear protocols for data entry and review. It is also important to ensure that the system is secure and that all data is protected from unauthorized access.

The third part of the document provides a detailed analysis of the current state of the company's data management. It identifies the strengths and weaknesses of the existing system and offers recommendations for improvement. This analysis is based on a thorough review of the company's records and a consultation with key stakeholders.

The fourth part of the document describes the proposed changes to the data management system. These changes are designed to address the identified weaknesses and to enhance the overall efficiency and accuracy of the system. The proposed changes include the implementation of a new software package, the restructuring of the data hierarchy, and the introduction of a new set of protocols.

The fifth part of the document provides a timeline for the implementation of the proposed changes. It outlines the key milestones and the resources required for each stage of the process. This timeline is intended to provide a clear and realistic picture of the expected duration of the project.

The sixth part of the document discusses the potential benefits of the proposed changes. These benefits include improved data accuracy, increased efficiency, and enhanced decision-making capabilities. It is expected that the implementation of the proposed changes will result in a significant improvement in the company's overall performance.

The seventh part of the document provides a summary of the key findings and recommendations. It emphasizes the importance of the proposed changes and the need for prompt implementation. It also provides a list of the key stakeholders who should be involved in the implementation process.

The eighth part of the document provides a list of the key references used in the document. These references include industry best practices, academic research, and internal company documents. This list is intended to provide a clear and concise overview of the sources of information used in the document.

The ninth part of the document provides a list of the key definitions used in the document. These definitions are intended to provide a clear and concise overview of the terminology used in the document.

The tenth part of the document provides a list of the key abbreviations used in the document. These abbreviations are intended to provide a clear and concise overview of the shorthand used in the document.